

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Druhý život Adalberta Stiftera v jeho rodném kraji

The legacy of Adalbert Stifter in his home region

Bc. Karolína Kumpfová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Robert Skopek

Rok: 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Druhý život Adalberta Stiftera v jeho rodném kraji* vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Roberta Skopka a v bibliografii uvedla všechny použité prameny, literaturu a informační zdroje. Tato práce nebyla nikdy předtím využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. července 2016

vlastnoruční podpis autora

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Robertu Skopkovi za jeho vstřícný a trpělivý přístup a podnětné rady, kterými velmi přispěl k dokončení této práce. Poděkování patří také Lence Hůlkové a Mgr. Ivanu Slavíkovi za jejich ochotu a pomoc při vyhledávání četných materiálů. Velké dík náleží doc. PhDr. Aleně Míškové, Ph.D. za to, že mě díky svému profesionálnímu rozhledu inspirovala při výběru tématu diplomové práce.

Abstrakt

Tato diplomová práce na téma *Druhý život Adalberta Stiftera v jeho rodném kraji* pojednává o německojazyčném spisovateli a rodáku z města Horní Planá Adalbertu Stifterovi. Ačkoliv jeho životní osud nelze opomenout, práce představuje hlavně Stifterův druhý život v rodném kraji, který začal až po jeho smrti. Práce má za cíl zmapovat všechny kulturní projekty a památky ve Stifterově rodném kraji, které alespoň nějakým způsobem odkazují na tohoto nadaného literáta. Práce je členěna do pěti kapitol. První kapitola popisuje život a dílo Adalberta Stiftera, Druhá kapitola se věnuje českým překladům Stifterových literárních prací. Třetí kapitola ukazuje, že dědictví Adalberta Stiftera může pomáhat v rozvoji pozitivních česko-německých vztahů. Čtvrtá a pátá kapitola jsou věnované odkazu Adalberta Stiftera v jeho rodném městě a kraji.

Abstract

The topic of this thesis, "*The legacy of Adalbert Stifter in his home region*", is focusing on Adalbert Stifter, a novelist writing in the German language, and native of Horní Planá. While the story of his life will not be overlooked, this thesis concentrates mainly on his legacy, related to his home region. The purpose of this thesis is to map all monuments of Stifter's life, and the cultural projects linked to this gifted writer, that were realised in his home region. The following text is split into five chapters. The first chapter describes the life and work of Adalbert Stifter. The second chapter is focused on the Czech translations of his works. The third chapter shows how Adalbert Stifter's heritage can help develop the Czech-German relationship. Chapters four and five contain the analysis of the memory of Adalbert Stifter in his home town and in the region.

Obsah

.....	1
PROHLÁŠENÍ.....	2
PODĚKOVÁNÍ.....	3
ABSTRAKT.....	4
ABSTRACT.....	5
ÚVOD.....	9
NENAHRADITELNÝ UMĚLEC ADALBERT STIFTER.....	14
ADALBERT STIFTER A JEHO RODNÝ KRAJ.....	14
ROMANTISMUS V ŽIVOTĚ ADALBERTA STIFTERA.....	19
ROMANTISMUS V DÍLE ADALBERTA STIFTERA.....	24
STIFTEROVO NADŠENÍ PRO VÝCHOVU A VZDĚLÁVÁNÍ.....	30
ADALBERT STIFTER A JEHO RODNÝ KRAJ POHLEDEM 20. STOLETÍ.....	32
ADALBERT STIFTER V KOMPARACI S KARLEM KLOSTERMANNEM.....	42
DÍLO ADALBERTA STIFTERA V ČESKÝCH PŘEKLADECH.....	46
OSOBNOST ADALBERTA STIFTERA JAKO INSPIRACE K OŽIVENÍ ČESKONĚMECKÝCH VZTAHŮ.....	56
VÝSTAVA DĚSIVĚ KRÁSNÝ SVĚT.....	56
ČESKO- RAKOUSKO – NĚMECKÉ SYMPÓZIUM ADALBERT STIFTER 2000 – „PŘEKRAČOVÁNÍ HRANIC“	60
STIFTER 2005 – 200 LET OD NAROZENÍ ADALBERTA STIFTERA.....	69
CENTRUM ADALBERTA STIFTERA.....	72
REFLEXE ADALBERSTIFTERA V RODNÉM KRAJI.....	81
PAMÁTNÍK A. S.....	81
<i>Rodný dům A. S.</i>	81
<i>Hugo Rokyta</i>	86
<i>Činnost Památníku Adalberta Stiftera</i>	91
STIFTERŮV PARK NA DOBRÉ VODĚ.....	97
POMNÍK ADALBERTA STIFTERA V HORNÍ PLANÉ.....	105
ULICE A PAMĚTNÍ DESKY ADALBERTA STIFTERA.....	108
REFLEXE STIFTERA V RODNÉM KRAJI.....	111
STEZKA ADALBERTA STIFTERA.....	111
STIFTERŮV POMNÍK VE FRYMBURKU.....	113
STIFTERŮV OBELISK NAD PLEŠNÝM JEZEREM.....	114
EXPOZICE POBLÍŽ ČESKO-NĚMECKO-RAKOUSKÉHO POMEZÍ.....	118
ZÁVĚR.....	122
BIBLIOGRAFIE.....	124
ARCHIVNÍ PRAMENY:.....	124
STÁLÉ EXPOZICE A SEZÓNŇNÍ VÝSTAVY:.....	124
• <i>Heimat- und Kulturhaus Ulrichsberg, Adalbert Stifter Stube</i>	124
SBORNÍKY, DOPROVODNÉ TEXTY K VÝSTAVÁM A INFORMAČNÍ BROŽURY:.....	125

LITERATURA:.....	126
<i>Umělecká literatura:</i>	126
INTERNETOVÉ ZDROJE:.....	127
ODBORNÉ TEXTY	128
ROZHOVORY:.....	129
NOVINOVÉ ČLÁNKY:.....	129
TEXTOVÁ PŘÍLOHA.....	130
NÁZVY DĚL ADALBERTA STIFTERA	131

Úvod

V jižním cípu Čech blízko hranic s Německou spolkovou republikou a Rakouskou republikou leží město Horní Planá. Středověkou kolonizací území, na kterém se v současnosti obec rozkládá, měl na starosti řád cisterciáků. Význam původně jen osady ležící na levém břehu Vltavy rychle rostl, protože přes ni procházela obchodní stezka z Čech do Bavorska a Horního Rakouska.¹ Pro obyvatele Horní Plané byli proto přeshraniční kontakty odnepaměti na denním pořádku. Od lidí žijících na druhých stranách hranic je dělilo jen několik málo kilometrů, které nestačily k tomu, aby krajina měla jinou podobu a v osadách platily naprosto odlišné zvyky.

Na začátku 19. století se v Horní Plané narodil významný německy píšící spisovatel Adalbert Stifter. Tento všestranně nadaný umělec už ve svém nejujtější mládí přilnul silnou citovou vazbou ke svému rodišti. Jeho vztah k jižnímu koutu Čech lze označit jako územní patriotismus. U Stiftera tato jeho láska k rodišti naprosto předčila v době 19. století stále modernější lásku k národu. Stifter odmítal jakkoliv škatulkovat. V každém člověku viděl především lidskou bytost obdařenou rozumem a svobodnou vůlí. Za tento na dobu, ve které žil, svůj velmi pokrokový názor však Stifter nebyl vždy dostatečně oceněn.

Ve své diplomové práci, která se zabývá druhým životem Adalberta Stiftera v jeho rodném kraji, bych ráda upozornila na fakt, že Adalbert Stifter i let po své smrti může pomáhat v rozvoji pozitivních česko-německých vztahů. K této myšlence mě přivedla vlastní zkušenost se Stifterovým dílem. Adalbert Stifter má prostřednictvím svých stále aktuálních prací možnost oslovovat své čtenáře. Výchovná poselství jsou skryta dokonce i v jeho beletriích. Naneštěstí v českém prostoru se na život a dílo Adalberta Stiftera na relativně dlouhý čas pozapomnělo. Největší propast, co se znalostí Stiftera týká, nastala v Čechách hlavně v době po vysídlení německého obyvatelstva. Od šedesátých let 20. století se však situace začala postupně zlepšovat. Návrat českého státu k demokracii umožnil především jihočeským kulturním institucím aktivně se angažovat při organizaci řady mezinárodních kulturních akcí a výstav, jejichž cílem bylo připomenout Adalberta Stiftera.

Cílem mé práce je zmapovat vývoj péče o odkaz Adalberta Stiftera v jeho rodném kraji počínaje spisovatelovou smrtí až po současnost. Zároveň chci posoudit, nakolik jednotlivé výstavy, expozice, konference a dokonce i pomníky skutečně podporují česko-německo-

¹ JELÍNEK, Petr a Lenka HŮLKOVÁ. *Horní Planá a okolí*. Horní Planá: Vydavatelství a nakladatelství srdce Vltavy, 2011, s. 10. ISBN 978-80-902738-3-2.

rakouský dialog. Ačkoliv se totiž může zdát, že pouhá slova nemají dostatečnou sílu, aby vedly ke zlepšení vzájemných vztahů, ukazuje se, že pro společnost, která si za svůj hlavní cíl klade podporu humanity, není jiného řešení. Účinné spolupráce je možné docílit pouze na základě předchozího rozhovoru, ve kterém všechny zúčastněné strany měly rovné postavení.

Co se časového vymezení týká, zahrnuje má práce víc jak dvě století. Spojujícím článkem všech kapitol je Adalbert Stifter, který je však neodmyslitelně spjat se stoletím 19., ve kterém se narodil, zemřel, a které ho s určitostí v mnoha ohledech ovlivnilo. Pro objasnění, proč jsou Stifterovy myšlenky přínosné pro současnou společnost a jeho dílo se těší značné popularitě, obsahuje práce proto i krátké ohlédnutí za životem tohoto hornoplánského rodáka. Zvlášť neopominutelným časovým úsekem pro logické vyznění celé práce je především pak 20. století, ve kterém vyvrcholily dlouhotrvající česko-německé konflikty. Velká část v práci zmíněných počinů sice spadá do nedávné minulosti 21. století. Nutno dodat, že nebýt zásadních historických okolností, neměla by žádná z těchto kulturních aktivit význam.

Nejčastěji zmiňovanou obcí v mé práci je bezpochyby Horní Planá. Adalbert Stifter se v tomto městě narodil, vyrůstal a jako dospělý se do něj i často vracel. Ve svém rodném kraji však měl i jiná oblíbená místa. Ty nejdůležitější z nich jsou v diplomové práci také uvedeny. Většina místních názvů se v textu objevuje hned několikrát. Poprvé jsou tato jména představena v části práce popisující Stifterův život, následně jsou užity ve spojení s konkrétními památkami, či kulturními akcemi vzdávajícími hold tomuto šumavskému spisovateli. Kromě Stifterova rodného města mají v práci důležitou úlohu obce Český Krumlov, Frymburk, Ulrichsberg, Schwarzenberg am Böhmerwald a Neureichenau, přírodní úkaz Plešné jezero, či zřícenina Vítkova Hrádku.

Diplomová práce je rozdělena do pěti hlavních kapitol. Čtyři z nich se dělí na podkapitoly. První kapitola *Nenahraditelný umělec Adalbert Stifter* je zaměřena především na život a dílo Adalberta Stiftera. Podkapitola *Adalbert Stifter a jeho rodný kraj*, jak vypovídá její název, představuje oblast Stifterovy domoviny. Zároveň je v ní připomínán fakt, že krajina narození byla Stifterovi inspirací pro řadu jeho literárních příběhů. Následující podkapitola *Romantismus v životě Adalberta Stiftera* se věnuje Stifterovu životu, který však nebyl vždy šťastný. Ovlivnila ho řada nečekaných událostí, mezi které patří například smrt otce. Protože Stifter v mládí na čas našel zalíbení v romantismu, nabízí tato část mé práce myšlenku, že onen umělecký směr, ovlivnil mnohá Stifterova rozhodnutí, navzdory tomu, že byl vzdělán

v osvícenském duchu. Na romantické prvky ve Stifterově literárních a výtvarných pracích poukazuje kapitola *Romantismus v díle Adalberta Stiftera*. Jejím cílem není zařadit Adalberta Stiftera mezi spisovatele romantismu. Šumavský autor patří spíše k autorům *biedermeieru*. Přesto jeho záliba v putování divokou krajinou dokazuje, že i přes své ukotvení v měšťanském životním stylu první poloviny 19. století, si v sobě na celý život uschoval část svého mladického romantického ducha. Samostatnou podkapitolu si zasloužilo Stifterovo zaujetí výchovou a vzděláním. Toto nadšení Stiftera totiž provázelo po celý život a díky němu také dosáhl na zajímavý úřednický post zemského školního inspektora. Podkapitola nazvaná *Adalbert Stifter pohledem 20. století* popisuje, jaký osud potkal Stifterovu pozůstalost ve 20. století. Zároveň je v této části práce odkazováno na dopis, který na začátku 90. let 20. století napsal Adalbertu Stifterovi spisovatel Ludvík Vaculík². Podkapitola *Adalbert Stifter v komparaci s Karlem Klostermannem* nejen, že poukazuje na shodné paralely v životech těchto dvou významných šumavských spisovatelů, spojitosti nachází také ve způsobech současné prezentace jejich díla.

Druhá kapitola mé diplomové práce *Dílo Adalberta Stiftera v překladech* pojednává o českých překladech významných Stifterových literárních děl, přičemž mezi nejaktivnější překladatele Stifterových románů a povídek do češtiny je možné řadit především Annu Siebenscheinovou a Hanuše Karlacha. Třetí kapitola nesoucí název *Osobnost Adalberta Stiftera jako inspirace k oživení českoněmeckých vztahů* zmiňuje tři významné kulturní projekty věnované Stifterovi, které jsou dodnes velmi ceněné, protože vznikly na základě přeshraniční spolupráce. To znamená, že se na nich vzájemně podílely kulturní instituce z České republiky, Rakouské republiky a také Spolkové republiky Německo. Výstavu děsivě krásný svět sice společně připravil linecký Institut Adalberta Stiftera a tehdejší Okresním vlastivědném muzeu v Českém Krumlově, uvedena pak však byla i na několika místech v Německu.

Čtvrtá kapitola práce *Reflexe Stiftera v rodném městě* je, jak už její název vypovídá, celá věnovaná městu Horní Planá. Do třech podkapitol jsou shrnuty roky usilovné péče o odkaz Adalberta Stiftera. Podkapitola *Památník Adalberta Stiftera* je kvůli přehlednosti navíc rozčleněna na tři části. Svůj vlastní prostor si v této podkapitole zasloužil velký příznivce Stifterova díla a spoluzakladatel památníku Hugo Rokyta. Další podkapitoly zmiňují Stifterův park na Dobré Vodě, pomník, ulici a pamětní desku připomínající nejslavnějšího rodáka tohoto malého šumavského města.

² VACULÍK, Ludvík a Peter BECHER. *Ach Stifter*. Mnichov: A1 Verlag, 1991. ISBN 3-927743-04-6.

Pátá a závěrečná kapitola mé práce navazuje na kapitolu předchozí, na místo v rodném městě však reflektuje druhý život Adalberta Stiftera v celém jeho rodném kraji. Tato neméně důležitá část práce se věnuje značeným stezkám Adalberta Stiftera, Stifterově pomníku ve Frymburku, či monumentálnímu obelisku nad Plešným jezerem. Protože zalesněná krajina Stifterova rodného kraje volně přechází také do Bavorska a Horního Rakouska nabízí práce samostatnou kapitolu věnovanou expozicím Adalberta Stiftera instalovaným v rakouských obcích Ulrichsberg a Schwarzenberg am Böhmerwald a v německé obci Neureichenau.

Při hledání pramenných materiálů jsem zjistila, že mnoho z nich bylo již v minulosti zpracováno. Přesto se ve své práci opírám hned o několik pramenů. Za nejvíce přínosnou považuji korespondenci vedenou mezi Okresním národním výborem v Českém Krumlově, Místním národním výborem v Horní Plané a Ministerstvem školství a osvěty. Tyto dopisy uložené ve Státním okresním archivu Český Krumlov se týkají Stifterovy literární pozůstalosti a návrhu o jejím předání Rakousku. Neméně přínosná byla pro mou práci také korespondence mezi Státním památkovým úřadem a místním národním výborem v Horní Plané taktéž dohledatelná ve Státním okresním archivu Český Krumlov, která byla vedena kvůli hornoplánskému pomníku Adalberta Stiftera. Mnoho pro práci potřebných informací jsem našla v digitalizovaných kronikách města Horní Planá. Nahlédla jsem například do Pamětní knihy z roku 1958, která zpětně poskytovala informace o obecním dění mezi lety 1945 až 1950, abych si ověřila, jestli k přejmenování ulice Adalbert Stifter-Gasse na ulici Palackého skutečně došlo v roce 1945, jak se domnívá kustodka Památníku Adalberta Stiftera Lenka Hůlková. Žádný takový zápis však v kronice nebyl. Citovala jsem také z kroniky města vedené v letech 1990 – 2001. Místní kronikář do ní zapsal například informace týkající se setkání občanů Horní Plané a Ulrichsbergu, vyvrácení Stifterova buku, otevření Stezky Adalberta Stiftera, či odhalení pamětní desky na budově bývalé školy. Využila jsem ale také zápisu pojednávajícím o volbách do obecního zastupitelstva v roce 1990, aby zjistila, kdo stál za rozhodnutím pojmenovat ulici vedoucí k památníku po Adalbertu Stifterovi. V matriční knize obsahující roky 1778 až 1857 jsem našla přípis o narození Adalberta Stiftera.

Velmi cenné informace jsem získala prostřednictvím rozhovorů vedených s historikem umění Mgr. Ivanem Slavíkem a kustodkou Památníku Adalberta Stiftera Lenkou Hůlkovou. Spolek pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě mi poskytl k citaci své oficiální zprávy. Spolek, který provozuje Centrum Adalberta Stiftera, mi na mou žádost předložil své stanovy a zapůjčil publikace obsahující příspěvky z jednotlivých ročníků seminářů Hornoplánské rozpravy. Ve své práci jsem citovala také ze statistiky návštěvnosti Regionálního muzea

v Českém Krumlově. S již proběhlými kulturními akcemi jsem se seznamovala především prostřednictvím mnoha sborníků, doprovodných textů k výstavám, či informačních brožur. K dispozici jsem měla například publikaci obsahující program projektu STIFTER 2005, sborník Institutu Adalberta Stiftera *Překračování hranic*, či doprovodné texty k výstavám *Děsivě krásný svět a Karel Klostermann a literární Šumava na přelomu 19. a 20. století*. Ve své práci se zmiňuji o čtyřech stálých expozicích připomínajících Adalberta Stiftera v jeho rodném kraji. Každou z nich jsem navštívila a získala tak osobní zkušenosti, které mi byly při psaní diplomové práce velkou výhodou.

Co se týká odborné literatury, nápomocná mi byla zejména biografie *Adalbert Stifter, Sehnsucht nach Harmonie* autora Petera Bechera a práce *Adalbert Stifter, Seine Welt*, kterou sepsal Lutz Holzinger. Stručný přehled historie Horní Plané mi poskytla kniha Petra Jelínka a Lenky Hůlkové *Horní Planá a okolí*. Kapitola pojednávající o obelisku nad Plešným jezerem jsem z velké části sepsala díky publikaci Stanislava Jagra *Historie městyse Horní Planá a přifařených obcí*. Prostřednictvím knihy Václava Vokolka nazvané *Český Krumlov, město mystické růže* jsem se seznámila s historií jihočeského města Český Krumlov. Řadu originálních faktů o Adalbertu Stifterovi jsem se dozvěděla prostřednictvím publikace Huga Rokyty *Adalbert Stifter a Čechy*. V kapitole Adalbert Stifter pohledem 20. století jsem se opírala o svazek *Ach Stifter*. Mnoho citací v textu mé diplomové práce pochází z umělecké literatury. Zejména dílo Adalberta Stiftera mi posloužilo jako cenný pramen k částečnému poznání spisovatelovy osobnosti. Inspirovala jsem se povídkami *Kondor, Ves na plánce, Z kroniky našeho rodu, Smolaři, Žula, Smolaři, Horský křišťál, Hvozd* a v neposlední řadě také románem *Vítek*. S povídkou *Popsaná jedlička* jsem se seznámila prostřednictvím knihy *Pohádky, pověsti a legendy*, která obsahuje pohádkové příběhy z povídek Adalberta Stiftera. Fakt, že povídka *Smolaři* se dočkala přepracování v uhlazenější verzi s názvem *Žula*, dokazuje, že i Adalbert Stifter se nechal částečně ovlivnit požadavky doby, ve které tvořil. V práci cituji také z díla *Večer na Bezdězu* Stifterova současníka Máchy, či ze souboru povídek Karla Klostermanna nazvaného *V srdci šumavských hvozdů*.

Zdrojem informací pro mě byly i internetové zdroje. V poznámkovém aparátu mé práce se často objevuje web Kohoutí kříž. Projekt Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích se totiž orientuje na šumavskou literaturu. Adalbert Stifter tak v něm má své nezastupitelné místo.

Nenahraditelný umělec Adalbert Stifter

Adalbert Stifter a jeho rodný kraj

Psal se 23. říjen 1805, když v pošumavském městečku Horní Planá přivítali manželé Magdalena a Johann Stifterovi na světě svého prvního potomka. Narození jejich dítěte dokládá hornoplánská matrika. Novorozený chlapec je v ní zapsán jako Albert.³ Ve skutečnosti však Stifterovi pojmenovali syna Adalbert. Při zápisu do matriky tedy došlo k drobné chybě⁴, která by pravděpodobně neměla valného významu, kdyby se Adalbert v dospělosti nevěnoval literární činnosti a nezařadil se tak mezi významné německojazyčné spisovatele.

Adalbert Stifter nebyl pouze literátem. Jeho obrovský umělecký talent ho opravňoval věnovat se také malířství. Stifter sám se dlouho pokládal spíše za malíře než básníka a v krajinomalbě dospěl také k silnému osobitému výrazu.⁵ Stejně jako obrazy, tak i jeho literární díla jsou inspirovaná především krajem, z kterého pocházel. Vlast, již Adalbert Stifter opěvoval, je dnes rozdělena do tří různých států. Hluboké lesy se však na státní hranice neohlíží a nikdy tak ani nečinily. Už jako mladík cestoval Adalbert Stifter z Horní Plané do Lackenhäuseru⁶. Tato čtvrť obce Neureichenau leží v současnosti ve Spolkové republice Německo. Pět minut od Lackenhäuseru se nachází rakouská ves Schwarzenberg am Böhmerwald, která byla také mnohokrát poctěna Stifterovou návštěvou. Ačkoliv jsou tedy tato dvě místa od sebe vzdálená jen nepatrně, každé dnes leží v jiném státě.

Adalbert Stifter miloval přírodní krásy šumavského Trojmezí a jeho přilehlých oblastí. Stejným krajem putuje i Stifterův románový hrdina Vítek. Mladý rytíř, pozdější zakladatel rodu Vítkovců, jede na svém koni z Pasova přes Frymburk až ke „křivému luhu“⁷, místu, kde

³ Státní oblastní archiv Třeboň – oddělení Třeboň, fond Sběrka matrik Jihočeského kraje, 1587–1949 (1952), inv. č. 1617. *Digitální archiv: Státní oblastní archiv v Třeboni* [online]. [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/3694/60>

⁴ Rozhovor s Mgr. Ivanem SLAVÍKEM, Český Krumlov 7. 7. 2015

⁵ HEGER, Ladislav. *Slovo úvodem*. STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 8.

⁶ Stiftermuseum und Heimathaus Schwarzenberg am Böhmerwald, expozice *Schwarzenberg und das Dreiländereck im Leben und Werk Adalbert Stifters*

⁷ DOPPLER, Alfred. Vítek, lesní hvozd a jeho obyvatelé.: Princip stylu opakování v románu Witiko Adalberta Stiftera. In: LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 36. ISBN 80-239-1930-X.

řeka Vltava vytváří nezaměnitelné meandry, při kterých se dle poslední věty románu nakonec usadí jeho syn. „*Později se dožil ještě velké radosti, když jeho syn Vítek začal stavět hrad na Krumlově, který teď patřil Vítkovu rodu, rodu pětileté růže.*“⁸ Vnímáním Bavorského lesa a Šumavy Vítek nápadně připomíná vypravěče svého příběhu. Stifter i Vítek ač vzdáleni o řadu staletí, byli takzvaně odkojeni stejnými hlubokými hvozdy. Jejich život byl spojen se stejnou půdou.

Román *Vítek*, vycházející v letech 1865 - 1867⁹, líčící soupeření Přemyslovců o knížecí titul po smrti knížete Soběslava I., je důkazem, že česká historie Stifterovi imponovala. Jeho původní představa však byla vytvořit historickou trilogii¹⁰. Přičemž všechny její části by na sebe navazovaly v tom smyslu, že by pojednávaly o osobnostech vzešlých z totožného šlechtického rodu Vítkovců. K rozhodnutí pustit se do takto rozsáhlých historických románů pravděpodobně Stiftera nepřímo inspiroval František Palacký. Z jeho „*Dějin*“ totiž Stifter při práci na Vítkovi čerpal informace, což dokazují dopisy, které psal svému vydavateli Gustavu Heckenastovi. „Nakonec přijde Záviš, podle Palackého největší muž svého století.“¹¹ Napsání plánovaného pokračování *Vok a Záviš*¹² ale zamezil nemilosrdný životní běh a s tím související Stifterův skon 28. ledna 1868. Stifter ve Vítkovi připomíná nezávislost českého státu ve 12. století. Čechy nejsou ve Stifterově pojetí součástí německého království, ale jen členem římské říše, do které se přihlásily jako do nadnárodního útvaru.¹³ Tento fakt poukazuje na to, že se Adalbert Stifter cítil povznesen nad národnostní rivalitu. Pro Stiftera znamenal jižní cíp Čech tu nejhlubší podstatu jeho domoviny nezávisle na tom, kolik národů ji obývá. Onu hrdost na české dějiny pak lze například přičítat jakési náklonnosti k lidem, které pojí vroucí vztah ke stejné krajině. Ladislav Heger v předmluvě jím přeloženého vydání Stifterova díla *Z kroniky našeho rodu* zmiňuje územní patriotismus. Avšak zároveň dodává,

⁸ STIFTER, Adalbert. *Vítek*. Brno: MOBA, 2004, s. 479. ISBN 80-243-1340-5.

⁹ HEGER, Ladislav. *Slovo úvodem*. STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 11.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*, dopis Gustavu Heckenastovi, červen 1855

¹² SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 19.

¹³ HEGER, Ladislav. *Slovo úvodem*. STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 11.

že Stiftera je třeba ctít hlavně pro jeho etické zaujetí a herderovský humanismus, které ho také uchránilo před nacionální jednostranností.¹⁴

Adalberta Stiftera nelze od Čech oddělit. I jeho rodné město Horní Planá, byť se nachází blízko hranic s Horním Rakouskem a Bavorskem, leží v Čechách. Hugo Rokyta Stiftera proto ve své publikaci označuje jako největšího ze spisovatelů z řad českých Němců.¹⁵ Svě rodiště Stifter ještě za svého života také náležitě proslavil. Učinil tak prostřednictvím své novely Hochwald, v českých překladech známé jako Vysoký les nebo také Hvozd.¹⁶ „*Po údolí, které je široké a úrodné, jsou roztroušeny vesnice, a uprostřed nich se rozkládá malá obec Horní Planá.*“¹⁷ Tato Stifterova romantická charakteristika Horní Plané povýšené na město 11. července 1349 Karlem IV.¹⁸ by dnes však skutečnosti neodpovídala. Mnohé z vesnic totiž zaplavilo Lipenské jezero.

„*Byla to má matka a můj otec, kteří mi při psaní vyvstávali na mysli, ale také i veškerá ta láska, kterou lze v tak upřímné podobě ještě nalézt na venkově a mezi chudým lidem, který jsem popsal ve Vesničce na pláni.*“¹⁹ Jak sám Adalbert Stifter přiznává, pozitivní zkušenosti s lidmi z Horní Plané a okolí zužitkoval v mnohých svých povídkách. Většina z potomků těchto lidí, které Stifter osobně znal, však musela z kraje svých předků po druhé světové válce odejít. Důvodem byla jejich německá národnost, pro kterou se stali trnem v oku obnoveného Československa. Dosídlení pak zpočátku nedokázalo dojít k původnímu početnímu stavu obyvatelstva. V roce 1947 měla Horní Planá 805 obyvatel, tedy zhruba polovinu předválečného počtu.²⁰ Více lidí žilo ve městě i za Stifterova života. Podle publikace o Šumavě z roku 1860 byla Horní Planá domovem dokonce tisíce obyvatel.²¹ Ačkoliv tedy po roce 1945 ubylo starousedlíků a některá opuštěná stavení dokonce začala chátrat, síla přírody

¹⁴ HEGER, Ladislav. *Slovo úvodem*. STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 11.

¹⁵ ROKYTA, Hugo. *Adalbert Stifter a Čechy*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1968.

¹⁶ JELÍNEK, Petr a Lenka HŮLKOVÁ. *Horní Planá a okolí*. Horní Planá: Vydavatelství a nakladatelství srdce Vltavy, 2011, s. 7. ISBN 978-80-902738-3-2.

¹⁷ STIFTER, Adalbert. *Hvozd*. České Budějovice: Růže, 1968.

¹⁸ JELÍNEK, Petr a Lenka HŮLKOVÁ. *Horní Planá a okolí*. Horní Planá: Vydavatelství a nakladatelství srdce Vltavy, 2011, s. 11. ISBN 978-80-902738-3-2.

¹⁹ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*, dopis Louise Stifterové duben 1855

²⁰ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*

²¹ Tamtéž.

a nezastavitelný životní běh tomu chtěly, že mnozí nově příchozí postupně zapustili na Šumavě natrvalo své kořeny. Co se národnostní otázky týká, Stifter by nejspíš svou domovinu nepoznal. Přesto je v ní ale možné pozorovat Stifterově době blízký živel projevující se péčí o dobré sousedské vztahy, a to nejen ty územně české, ale i ty bavorské a hornorakouské.²²

Už jako chlapec udivoval Stifter vypravěčským uměním své okolí tak, že se prostým venkovským lidem zdál jakoby osvícen duchem svatým.²³ Přesto místní obyvatelé tehdy nejspíš jen těžko mohli tušit, jakou službu v budoucnu tento syn tkalce svému rodnému kraji udělá. Je dosti pravděpodobné, že ani sám Adalbert Stifter i přes ohromné úsilí vložené do své tvůrčí umělecké činnosti neočekával tak silný zájem široké veřejnosti o svou osobu, jaký charakterizuje zvláště přelom 20. a 21. století, kdy začaly nabývat na síle zpočátku nesmělé snahy o narovnání pokřivených vztahů mezi Čechy a Němci. Stifter své humanistické názory prezentoval totiž v době, kdy nacionalismus nabíral na významu. Ono úsilí o emancipaci národů, které následně vyústilo až v národnostní nevraživost, Stiftera sice neovlivnilo, avšak jeho názorům neumožnilo naplno vyznít.

Stiftera je možné vnímat buď jako vizionáře a inspirátora, nebo jako člověka myšlenkově zakotveného v humanismu. Tak nebo onak je jasné, proč se Stifterovu dílu za jeho života nedostalo přílišného uznání.²⁴ Pro Stifterovo dílo jsou charakteristické popisy přírody. Stifter ukazuje, že krajina, způsob kultivace a její využívání formuje osoby, které v ní žijí.²⁵ Německá kritika druhé poloviny 19. století však vyžadovala spíše díla opěvující národní zájem. Na negativní ohlasy reagoval sám Stifter v dopise svému vydavateli Gustavu Heckenastovi, který na rozdíl od ostatních věřil v jeho dílo a držel proto nad ním ochrannou ruku. „*Doufám, že nejsem neskromný, když řeknu, že mé knihy nemají toliko dočasnou*

²² JELÍNEK, Petr a Lenka HŮLKOVÁ. *Horní Planá a okolí*. Horní Planá: Vydavatelství a nakladatelství srdce Vltavy, 2011, s. 43 - 44. ISBN 978-80-902738-3-2.

²³ HEGER, Ladislav. *Slovo úvodem*. STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 8.

²⁴ HEGER, Ladislav. *Slovo úvodem*. STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 16.

²⁵ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 27.

hodnotu a nepodléhají módě, ale že přetrvají, poněvadž nejsou vydávány jen pro uspokojení pomíjivého dychtivého zájmu či pouhé zvědavosti, ale proto, aby naplnily vznešenou mysl.“²⁶

²⁶ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*, dopis Gustavu Heckenastovi, červen 1855

Romantismus v životě Adalberta Stiftera

Celý život Adalberta Stiftera se nese na vlně romantismu. Mnohé životní události má nepochybně na svědomí osud. Například Hugo Rokyta v publikaci *Adalbert Stifter a Čechy* zdůrazňuje, že Stifter se narodil v úmrtním roce Friedricha Schillera.²⁷ K dalším životním peripetiím však přispěla Stifterova nerozhodná povaha. Životní příběh Adalberta Stiftera proto nápadně připomíná románové dílo.

Když bylo Stifterovi dvanáct let, jeho otec tragicky zahynul. Tkadlec a obchodník se lnem Johann Stifter zemřel v listopadu 1817 během cesty za obchodem pod koly svého převrženého vozu.²⁸ Přestože Stifterova matka se za tři roky na to znovu provdala, Stifterův bezbřehý talent tím neutrpěl. O to, aby mohl být nadále rozvíjen, se postarali dva předvídaví muži, které Stifter neopomíná připomenout ve svém vlastnoručně psaném životopisu. Prvním z nich byl hornoplánský učitel Josef Jenne. „*Tento učitel radil také poslat Stiftera na gymnazijní studia.*“²⁹ Druhý, kdo se významnou a pozitivní měrou podepsal na Stifterově životě, byl jeho vlastní děd Franz Friepeš. „Když náš kaplan prohlásil, že jsem zcela bez nadání, řekl otec mé matky Franz Friepeš: „Tomu nikdy neuvěřím: ten chlapec je přece bystrý jako ptáček.“ A pak si mne odvezl do Kremsmünsteru.“³⁰ Adalbert Stifter nezklamal naděje, které do něj jeho dědeček vkládal. Na gymnázium benediktinského opatství v rakouském Kremsmünsteru byl totiž v roce 1818 přijat na základě úspěšně složených přijímacích zkoušek.³¹ Idylu studentských let trvající do absolvování v roce 1826 dokreslují Stifterovy vlastní vzpomínky. „*Ve svém učiteli Placidu Hallovi našel Stifter druhého otce, podobně ho podporoval i učitel poezie Ignaz Reischl. Stifter se v Kremsmünsteru věnoval vedle svých učebních předmětů s velikou zálibou kreslení a malování vodovými barvami. Velká náklonnost poutala ho však především k básnictví.*“³²

²⁷ ROKYTA, Hugo. *Adalbert Stifter a Čechy*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1968, s. 5.

²⁸ STIFTER, Adalbert. Vlastní životopis. In: *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-02-04]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: http://www.kohoutikriz.org/data/w_stift.php

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž.

O kvalitě vzdělání, které Stifter získal v Kremsmünsteru, není pochyb. Avšak všeobecně nadaný Stifter se za celé studium nevyprofiloval. Jinými slovy nepřenesl svůj hlavní zájem na jeden obor. Tento fakt sice sloužil Stifterovi ke cti, protože poukazoval na jeho vysokou inteligenci a umělecké cítění, avšak dospělý život mu, dá se tvrdit, částečně zkomplikoval. Především Stifterovy první roky ve Vídni jsou charakterizovány několika páry možností, které jakoisky vah dlouho zůstávají ve vodorovné poloze a jen velmi těžko jedna z nich převáží. Stifter sice začal studovat práva, což znamenalo nastoupení cesty k dobrému místu ve státních službách, ale navštěvoval také přírodovědecké přednášky.³³ Sám tedy pravděpodobně přesně nevěděl, kam má do budoucna směřovat. Stejně pocity se nevyhnuly ani Stifterově umělecké tvorbě. Po odchodu ze studií na vídeňské univerzitě, dříve než vstoupil do literárního světa, se vážně zabýval myšlenkou nastoupit dráhu malíře.³⁴ Nejspíš přirozeně nezodpovědné mládí věřící vyšším ideálům a hodnotám bylo příčinou, proč se Stifter vyhnul možnosti získat místo, které by ho finančně zabezpečilo. Pan profesor Baumgartner, rodák z mnohem chudší frymburské rodiny než byli Stifterovi z Horní Plané, chtěl Adalbertovi usnadnit cestu do školské služby. Adalbert se proto ucházel s vydatným doporučením Baumgartnerovým dvakrát o suplentské místo, jednou na pražské univerzitě, jednou na lesní akademii v Marienbrunnu v Dolním Rakousku, ale když došlo k poslední etapě konkursu, pan kandidát se neobjevil.³⁵ Otázkou tak zůstává, proč se natolik inteligentní člověk, kterým Stifter jistě byl, připravil o tak velkou šanci, zvláště když se za něj Andreas von Baumgartner osobně zaručil. Historik Hugo Rokyta ve své publikaci *Adalbert Stifter a Čechy* přinesl nepodložené vysvětlení, že Stifter pravděpodobně neměl z čeho si cestu zaplatit.³⁶ Podle Ladislava Hegera, jenž svůj názor prezentoval v předmluvě díla *Z kroniky našeho rodu*, se Stifter ulekl závaznosti pevného povolání.³⁷ Ať už byl důvod jakýkoliv, Stifter se tím připravil o sňatek s Fanny Greiplovou. Otec Franzisky, frymburský vekoobchodník s plátnem, si Stiftera kvůli jeho nejisté budoucnosti za zetě nepřál.³⁸ Stifter tak stejně jako rozervaný hrdina typicky romantického díla ztratil svou múzu. Fanny se provdala v roce 1836 za úředníka

³³ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 8.

³⁴ JELÍNEK, Petr a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter: Rodný dům. Horní Planá. Šumava. 2*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum, 1999.

³⁵ ROKYTA, Hugo. *Adalbert Stifter a Čechy*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1968, s. 8.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ HEGER, Ladislav. *Slovo úvodem*. STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 14.

³⁸ ROKYTA, Hugo. *Adalbert Stifter a Čechy*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1968, s. 8.

z Riedu a o tři roky později zemřela při narození syna.³⁹ Stifterovi tak zbyla pouze naděje, že se se svou přítelkyní z mládí setká aspoň na věčnosti. Pravdou ale také je, že to Franziska Greiplová neměla ještě za svého života se Stifterem nijak lehké. „*Jsi anděl, kterého si nikdy nezasloužím, po svých rodičích jsi zdělila nevyčerpatelné bohatství srdce, mým andělem svatým jsi, tak čistým a dobrým jak jsem se mohl na tobě dopustit toho, co jsem učinil!*“⁴⁰ V době, kdy Adalbert Stifter sepsal dopis plný touhy, z něhož pochází tyto řádky, udržoval již vztah s Amalií Mohauptovou, které dokonce slíbil, že ji pojme za manželku. Důstojnická dcera Amalie se nakonec Stifterovou právoplatnou ženou skutečně stala.⁴¹ Stifter tímto manželským svazkem nadobro ukončil své kolísání ve vztazích. Dopisy, které své ženě poslal, značily velkou láskou. Otázkou však zůstává, jestli jejich text vychází pouze ze skutečných Stifterových citů k Amalii, nebo jestli prostřednictvím nich Stifter sám sebe částečně neujišťoval, že ve svém osobním životě nikterak nepochybil. „*Ó, jak planá věc je zamilovanost proti opravdové manželské lásce, těmto slovům v jejich plném obsahu rozumím až nyní, když se říká, že muž a žena jedno tělo jsou.*“⁴²

Z manželství Adalberta a Amalie nevzešel potomek. Znalec Stifterova života a díla Franz Fink však v textu zabývajícím se primárně Stifterovými bydlišti zmínil domněnku, že důvodem, pro který se Stifter rozhodl přislíbit Amalii manželství, mohlo být Amaliino těhotenství. Fink to sice považoval za „*lidsky možné*“, ale zároveň za „*nejednoznačné*“ a „*nevyjasněné*“.⁴³ Svým čtenářům tak pouze dal popud k zamyšlení. Tragiku doloženého faktu, že manželství zůstalo bezdětné, pak ještě podpořila smrt schovanky Juliany. Roku 1847 tuto šestiletou Amaliinu neteř přijali Stifterovi za svou, v deseti letech o Vánocích roku 1851 zmizela z domova a našli ji až po dvou týdnech, 21. března 1859 opustila osmnáctiletá dívka

³⁹ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 10.

⁴⁰ Tamtéž, s. 11.

⁴¹ ROKYTA, Hugo. *Adalbert Stifter a Čechy*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1968, s. 8.

⁴² Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*, dopis Amalii Stifterové, srpen 1841

⁴³ FINK, Franz. *Bydliště Adalberta Stiftera*. In: *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-02-04]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: http://www.kohoutikriz.org/data/w_stift.php

dům znovu a 18. dubna téhož roku bylo její mrtvé tělo vyloveno z Dunaje.⁴⁴ Julianiným útekům Stifter nerozuměl. Označoval je jako cikánské způsoby. Přesto však ke své přijaté dceři choval silný cit.⁴⁵ Je možné, že právě bezbranná a života neznalá osoba, o kterou je nutné pečovat, dávala Stifterovi životní smysl, který usilovně hledal. Snad v potomkovi viděl možnost, jak překonat úzkost z možného nepochopení a nevyhnutelné konečnosti života. V současnosti, když Stifter žije svým druhým životem prostřednictvím svého díla, se můžou zdát obavy z bezvýznamnosti života malicherné. Avšak když Stifter propásl své kariérní šance, o které se velkou měrou zasloužil profesor Baumgartner, tehdejší situace se jevila zcela jinak, než jak ji známe dnes. Stifter se živil jako soukromý učitel. Toto postavení mu sice ponechávalo nezávislost, avšak zároveň ho sociálně ponižovalo.⁴⁶ Stifterova finanční situace byla tak více než tíživá. Navíc po svatbě měl určitou odpovědnost i za svou manželku. V letech 1837 a 1841 byl vydán návrh na úřední zabavení jeho majetku.⁴⁷ Nakonec se štěstí přeci jen obrátilo směrem ke Stifterovi a ten se konečně mohl společnosti prezentovat jako umělec – literát. V dubnu 1840 se objevila ve „Wiener Zeitschrift“ jeho první větší povídka na pokračování *Kondor*, ještě téhož roku byly otištěny *Polní květiny*, a tím nadešel čas rychlého literárního vzestupu.⁴⁸ Nic ale netrvá věčně. Ve stejné době, do které spadá Julianin dobrovolný odchod ze života⁴⁹, byl totiž Stifter konfrontován s negativní kritikou svého díla. Navíc smrt Stifterovu rodinu navštívila v relativně krátké době podruhé. Rok před Julianou naposledy vydechla i Stifterova milovaná matka. „*Ještě před vteřinou tu byla a nyní se s ní shledáme až snad na věčnosti.*“⁵⁰ Stifterovi se tak nejprve uzavřela minulost, kterou nemírně ctil. Následně byl odtržen od příslibů šťastné a smysluplné budoucnosti.

⁴⁴ GUGITZ, Gustav. Neznámé dokumenty k životu Adalberta Stiftera. In: *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-02-04]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: http://www.kohoutikriz.org/data/w_stift.php

⁴⁵ Museum im Rosenberger Gut Neureichenau, expozice *Stifter und der Wald*

⁴⁶ HEGER, Ladislav. *Slovo úvodem*. STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 14.

⁴⁷ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 9.

⁴⁸ Tamtéž, s. 13.

⁴⁹ Tamtéž, s. 24.

⁵⁰ STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 8.

Není divu, že se Stifterovi, jehož povaha byla komplikovaná a prožitky tak silné, nevyhnuly úzkostné stavy. Stiftera navíc po celý život svíral strach z vážných nemocí. Znalec Stifterova díla Max Stefl jeho přehnané zaujetí vlastním zdravotním stavem označil dokonce jako hypochondrii.⁵¹ Naneštěstí ani Stifterovi se závažná choroba přeci jen nevyhnula. Diagnóza nebyla stanovena jednoznačně, snad šlo o cirhózu jater.⁵² Každopádně Stifterův životní styl tomu napovídal. V jeho domácnosti protekl denně ne méně než jeden až dva litry vína.⁵³ Na Stifterovi se churavění značně podepsalo. Dvě Stifterovy fotografie z let 1863 a 1867⁵⁴ dokazují, že pouhé čtyři roky stačily k tomu, aby se dříve statný muž změnil k nepoznání. Snad to byla bolest a zoufalství, co ho donutily k ráznému kroku. Dva dny před smrtí se s použitím břitvy pokusil o sebevraždu.⁵⁵ S myšlenkou dobrovolného odchodu z pozemského života se však Stifter nezabýval poprvé. Konal tak již při psaní povídky *Z kroniky našeho rodu*, ve které však hlavního hrdinu od sebevraždy odradí mimo jiné i síla přírody.⁵⁶ Stifter však již žádnou takovou druhou šanci nedostal. Zemřel nejspíš v naději, že se setká s blízkými, avšak zároveň s vědomím, že nedokončil všechny své umělecké záměry a nedočkal se tak plného pochopení. Na druhou stranu ale Stifter měl za svého života i věrné příznivce, jako například Louisu svobodnou paní von Eichendorff. „*Tvá vlast na Tebe musí být pyšná a jednoho dne by Ti měla postavit na některém z nejkrásnějších míst Prahy nádherný pomník.*“⁵⁷ Její písemná podpora však nemohla být všemohoucí. Nevyvratitelná skutečnost, že se Adalbert Stifter začal těšit větší úctě až dlouho po své smrti, činí z jeho osudu příběh hodný romantického umělce.

⁵¹ STEFL, Max. *Doslov ke Stifterovu souboru novel Bunte Steine v edici Exempla Classica*. In: *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-02-05]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: http://www.kohoutikriz.org/data/w_stift.php

⁵² SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 24.

⁵³ Museum im Rosenberger Gut Neureichenau, expozice *Stifter und der Wald*

⁵⁴ Stiftermuseum und Heimathaus Schwarzenberg am Böhmerwald, expozice *Schwarzenberg und das Dreiländereck im Leben und Werk Adalbert Stifters*

⁵⁵ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 16.

⁵⁶ STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 50.

⁵⁷ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*, dopis Stifterovi od Louise von Eichendorff, listopad 1865

Romantismus v díle Adalberta Stiftera

Výklad Stifterova díla, ať už se jedná o to literární či výtvarné, není jednoduchou záležitostí. Stačí pouze jiný pohled na život, aby jedinec ve Stifterově tvorbě viděl prvky, s kterými možná ani sám autor nepočítal. Právě významová rozmanitost literárních prací činí Stiftera nadčasovým. Díla, jako jsou *Hvozd*, *Z kroniky našeho rodu* nebo *Vítek*, mají nepochybně i v 21. století čtenářům co říci. Všechna jsou totiž zasazena do Stifterovy rodné krajiny. Ač v mezidobí od Stifterovy smrti až do současnosti v ní došlo k velkému množství podstatných změn, ať už společenských, či hospodářských, stále ji ještě charakterizují hluboké lesy, které Stifter tak obdivoval. Šumava a Bavorský les si až do dnešních dnů udržely do značné míry punc nevinnosti, což láká k návštěvě mnoho turistů. Důvodem je dnešní přetechnizovaná doba a s ní spojený zrychlený životní styl. Aspoň v době volna tak lidé rádi unikají do romantického světa tiché a klidné přírody.

Útěchu v přírodě hledal i sám Stifter. Před mnohdy tvrdou realitou dospělého života se skrýval ve vlastním literárním světě. Ladislav Heger v předmluvě díla *Z kroniky našeho rodu* upozornil čtenáře, že „*návraty do jasného a bezpečného světa dětství a důvěrně známého kraje*“ jsou kromě Stiftera blízké také Boženě Němcové.⁵⁸ Stejně jako Barunka Panklová, tak i Stifter jako chlapec s úctou a úžasem pohlížel na svoji babičku. „*Měla v řeči obraty, které dokázaly ovládnout naši mysl podivnou silou.*“⁵⁹ Oba dva literáti, které kromě doby, pojil také fakt, že jejich život nebyl prost různých těžkostí, pak tyto ženy nechali žít život věčný prostřednictvím svého díla. Stifter podobu své babičky Uršuly vykreslil v povídce *Ves na pláňce*.⁶⁰ Od této ženy, matky svého otce, slýchal jako dítě převážně biblické příběhy. „*Ta stará žena za celý svůj život naplněný tvrdou prací přečetla pouze jednu jedinou knihu, Bibli; ale v této knize si četla a básnila sedmdesát let. Ted' už to sice nečinila, ani už nevyžadovala, aby se jí předčítalo; ale často nahlas odříkávala celé pasáže z Proroků, a do celé její bytosti se ona kniha, její podoba a způsoby, natolik vtiskly, že v posledku i její běžná mluva jevila*

⁵⁸ HEGER, Ladislav. *Slovo úvodem*. STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 8.

⁵⁹ STIFTER, Adalbert. Vánoce. In: *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-02-12]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: http://www.kohoutikriz.org/data/w_stift.php

⁶⁰ HEGER, Ladislav. *Slovo úvodem*. STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 8.

*cosi cizího a jakoby orientálního.*⁶¹ Uršulino vyprávění ale nebylo prosto ani pohádkových témat, na což sám Stifter vzpomínal v první kapitole díla *Z kroniky našeho rodu*. „*Jindy, v čarodějných nocích nebo v sobotu večer, bylo slyšet z Kopanin nebo z Hamerské louky zřetelně pláč a volání, ale dnes je v těch místech ticho jako po vymřeni a je už málem vzácnost, když tam potkáš bludičku nebo uvidíš na břehu sedět vodníka.*“⁶² Drsná a přitom natolik podmanivá šumavská příroda totiž k tradování mýtických příběhů své obyvatele přímo vybízela. Sám Adalbert Stifter proto pohádkové motivy skryl do mnohých svých povídek. Na Stifterovu literární tvorbu však neměla vliv jen babička. Dědeček Augustin v něm probudil úžas nad přírodními procesy, které ač je možné považovat za samozřejmé, jsou zárukou přežití lidského rodu. Rád brával hochy s sebou do polí a na těchto výpravách ho učil poznávat přírodu v jejím ročním koloběhu.⁶³ Za jeho lásku a trpělivost se mu Stifter v dospělosti odvděčil povídkou *Žula*, ve které dědečka a jeho četná poučení popsal. „*Vidíš, a dostalo se mu zámku, dostalo se mu polí, luk, lesů, hospodářství a čeledi, a protože už zamlada byl chápavý a vnímavý, leccos zmnožil a zlepšil a podřízení, sousedé a přátelé a žena ho ctíli a milovali.*“⁶⁴ Hrdina příběhu, který postava dědečka v díle *Žula* vypráví, se stal váženým mužem nejen díky své dobrotě, když se nebál starat o dívku nakaženou morem, ale především proto, že naslouchal hlasu přírody. „*Děcko začalo i jíst, pojídalo jahody, které se ještě našly, jedlo maliny, co právě zrály, jedlo jádra lískových ořechů, ta sice zralá nebyla, zato však sladká a měkká, a posléze dokonce jedlo bílou dužinu z upečených brambor a jemná zrna žita, to všechno mu chlapec nosil a podával; a pokud spalo, vyběhl na kopec a zlezl jednu skálu, aby se všude bedlivě rozhlédl, a také zase pátral po dobytku, protože mléko by teď bylo náramně příhodné.*“⁶⁵

Stifterovi díky prarodičům byla kromě mystiky blízká také skutečnost, což dokazuje i jeho zájem o přírodní vědy. Tyto dva motivy jsou zřetelné v jeho povídce *Hvozd*, která vyšla

⁶¹ STIFTER, Adalbert. *Kondor. Ves na plánce*. Praha: Nakladatelství Vitalis, 2004, s. 66. ISBN 80-7253-148-4.

⁶² STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 32.

⁶³ HEGER, Ladislav. *Slovo úvodem*. STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 14.

⁶⁴ STIFTER, Adalbert. *Pohádky, pověsti a legendy*. Praha: Nakladatelství Vitalis, 2005, s. 41. ISBN 80-7253-208-1.

⁶⁵ Tamtéž, s. 35.

poprvé roku 1842.⁶⁶ Její příběh Stifter zasadil do divoké šumavské přírody za doby třicetileté války. Ohlížel se tak romanticky k minulosti. Lesy popisoval jako hlubší a tajemnější. „*Kam oko dohlédlo, nebylo vidět nic než týž obraz nadechnutých lesů, rozprostřených po kopcích i v údolích, a zakončených jemnou linkou obzoru vzadu na obloze, zářily a modraly se jako jejich sourozenci oblaka.*“⁶⁷ Nevynechal ale ani neblahé důsledky válečného konfliktu, když čtenáře seznámil s životním osudem dvou mladých urozených sester skrývajících se vysoko v horách před Švédy. Půvab těchto žen tak propojil s krásou člověkem nedotčené přírody, pro kterou právě přítomnost něžného pohlaví je natolik výjimečná až téměř neskutečná. „Když například seděly u jezera a jejich šaty se zrcadlily v jeho rozkmitané hladině jako dlouhé bílé pruhy, a jeho vody se tlačily ke břehu, aby zachytily jejich obraz – podobaly se spíše dvěma něžně vybásněným bytostem z tajemné severské ságy než lidským obyvatelkám tohoto místa.“⁶⁸ Stifter, ač v dětství věřící kouzelným příběhům, ve Hvozdu poukázal na fakt, že vše pohádkové vychází pouze z rozmanité lidské fantazie, zatímco běh přírody se řídí přesnými principy, které se před člověkem neskrývají v žádném hávu tajemna a prostřednictvím rozumu jsou poznatelné. Například na otázku, jak jejich ochránce objevil jezero ukryté v šumavských vrcholcích, se tážající se hrdince příběhu dostalo odpovědi, že místo je dávno objevené, ale lidé se k němu bojí chodit, protože ho „*pokládají za začarovanou vodu, kterou Bůh poznamenal černou barvou pekla a uvrhl do pustiny.*“⁶⁹ Hned vzápětí však Stifter čtenáři nabídnul ještě logické vysvětlení, proč je jezero temné. „*Ovšem, pokud jde o jeho černou barvu, jistě pochází jen z toho, že se v něm odrážejí temné jedle a vrcholky hor – kdyby bylo venku v otevřeném kraji, bylo by jistě tak modré jako jeho rybníky, v nichž se zhlíží pouze prázdné nebe.*“⁷⁰ Zajímavé je, že stejně jako sám Stifter, tak i ochránce dívek Gregor se při sdělování bájných historek, v nichž není nouze o nadpřirozené jevy, hned několikrát odvolává na svoji babičku. Dá se tedy tvrdit, že úcta a láska k matce vlastního otce spolu s nostalgickými vzpomínkami na dětství prožité v nádherné krajině, činí Stiftera romantikem. Vědomosti a zkušenosti získané v elementární podobě od dědečka a především pak na gymnáziu v Kremsmünsteru, však vnášejí do jeho díla objektivitu, a proto ho není možné

⁶⁶ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 30.

⁶⁷ STIFTER, Adalbert. *Hvozď*. České Budějovice: Růže, 1968, s. 76.

⁶⁸ Tamtéž, s. 90 - 91.

⁶⁹ Tamtéž, s. 93.

⁷⁰ Tamtéž.

považovat za čistě romantické. Helga Bleckwenn ve své přednášce *Regionální rozpomínání v šumavských povídkách Adalberta Stiftera* připomněla interpretaci racionálně-přírodovědného výkladu ve Stifterově díle pocházející z pera Hanse-Petera Mederera. Podle Mederera se Stifter vymezuje z romantického pojetí a hovoří o odmytizování přírodního prostoru.⁷¹

Adalbert Stifter ale před problémy všedních dnů mohl takzvaně literárně uprchnout i do mnohem vzdálenější minulosti, než té, kterou představovalo jeho dětství. Stifter obdivoval středověk jakožto dobu tajemnou a dobrodružnou. Není proto divu, že neváhal sepsat rozsáhlé dílo odehrávající se právě v této historické epoše. Vzhledem ke svému rodnému kraji se rozhodl přiblížit počátky rodu Vítkovců. Svým nápadem byl od počátku velmi nadšen, o čemž svědčí i dopis z roku 1855 adresovaný nakladateli Gustavu Heckenastovi, ve kterém doslova píše o „*palčivém hladu*“ po sepsání románu *Vítek*.⁷² Stifter si byl v té obě však vědom jiných a zdaleka přednějších závazků, které vůči svému nakladateli měl. Ve stejném dopise ho proto ubezpečil, že práci na Vítkovi odloží. „*Vítka jsem zamknul do hradního vězení, a denní světlo nespátří dříve, než Vám bude odeslán poslední arch Pozdního léta.*“⁷³ V této formulaci však zároveň částečně předznamenal podobu budoucího literárního díla, alespoň co se romantických obrátů týká. A navíc se nepřímou dotkl motivu, který ho na středověku přitahoval natolik, že ho už dávno před Vítkem včlenil do díla z období novověku. Tak jako v povídce *Hvozdu*, tak i v románu *Vítek* hraje zásadní roli hrad. V obou případech se navíc jedná o tutéž stavbu ležící na Svatotomášské vrchu známou jako Vítkův Hrádek. Jeho počátky a největší slávu zachytil Stifter v románu *Vítek*. „*Po nějakém čase stavitel Eppo oznámil, že je hrad hotov. Sňali lešení a hrad zřetelně zasvítíl na pozadí zeleného hvozd.*“⁷⁴ Protiklad čtenářům nabídl ve starším *Hvozdu*. „*Na zelené šťavnaté trávě stojí šedivá čtyřhranná věž v kruhu mlčenlivého, rozpadajícího se okolního zdiva, nádvoří skrývá tisíce travin a krásných lesních květin a bílé kameny, a zvenku je obklopeno spoustou desek, hrud, balvanů a jiných podivných žulových útvarů rozsetých po trávníku. Ani jedna světnice, ani*

⁷¹ BLECKWENN, Helga. Regionální rozpomínání v šumavských povídkách Adalberta Stiftera. In: LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 36. ISBN 80-239-1930-X.

⁷² Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*, dopis Gustavu Heckenastovi, červen 1855

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ STIFTER, Adalbert. *Vítek*. Brno: MOBA, 2004, s. 413. ISBN 80-243-1340-5.

jedna komnata se už nedá obývat, jen jejich zdi zbavené posledního zbytku malty a omítky ční k jasné obloze a mají vysoko nahoře nejedny osamělé dveře nebo nepřístupnou pavlač vedle řady oken, která se teď už nikdy nerozsvítí v záři večerních červánků, ale na římsách jsou ozdobena divokým houštím lesních rostlin.“⁷⁵ Právě zříceninu, byť na mnohé může působit pochmurně, Stifter vnímal jako pozůstatek již dávno uplynulých lidských životů. Rád trávil čas nejen ve společnosti nespoutané přírody, ale také na místech, z kterých mohl cítit závan historie, přičemž rozpadající se opuštěný hrad splňoval obě charakteristiky. „Často jsem v uplynulých dnech sedával v tom starém zdívu, četl v oblíbené knize nebo jen naslouchal milým klíčícím citům mládí, hleděl vydrolenými okny k modré obloze nebo pozoroval zlatá zvířátka, která vedle mě běhala mezi stébly, nebo místo toho všeho jen líně a tiše vnímal němé sluneční paprsky opírající se do zdí a do kamenů – často a rád jsem tam pobýval, i když jsem ještě neznal osud těch, kteří nakonec obývali toto truchlivé místo.“⁷⁶ Stifterova záliba nebyla v jeho době ničím neobvyklým. Například romantik Karel Hynek Mácha, jenž byl o pouhých pět let mladší nežli Stifter, podnikl řadu cest k hradním zříceninám. K jednomu z navštívených hradů ale jeho srdce přilnulo natolik, že jeho podobu popsal v částečně autobiografické próze *Večer na Bezdězu*. „Ještě jednou prošel jsem zříceniny slavné, ještě jednou pohlédl jsem ve zbořenou kapli, a pak jsem kráčel k nejvnitřnější bráně po hladkém, velkém kamení, asi přes sto kroků dlouhou cestou.“⁷⁷ Současníci Mácha a Stifter tedy zhruba ve stejné době prostřednictvím svých děl spojili svá jména s dvěma hrady, které v té době už dávno měly za sebou svou slavnou minulost, čímž jim zároveň pomohli nabrat nový dech. Tak jako Mácha je až do dnešních dnů spojován s Bezdězem, tak osobnost Adalberta Stiftera neodmyslitelně patří k Vítkovu Hrádku. Není proto náhodou, že hradní areál po dlouhé době izolace ve střeženém hraničním pásu a následně nutné opravě byl zpřístupněn veřejnosti v roce 2005 u příležitosti 200. výročí Stifterova narození.

Nejen literární činnost měl Adalbert Stifter s Karlem Hynkem Máchou společnou. Spojovala je také snaha dát svým dojmům z pozorování zřícenin výtvarnou podobu. Na začátku třicátých let 19. století vznikl Stifterův obraz *Zřícenina Vítkova hrádku*.⁷⁸ Ústředním motivem této tempéry na papíře jsou ruiny hradu ležící na kamenitém vrchu. Prostřednictvím

⁷⁵ STIFTER, Adalbert. *Hvozd*. České Budějovice: Růže, 1968, s. 55 - 56.

⁷⁶ Tamtéž, s. 55.

⁷⁷ MÁCHA, Karel Hynek. *Romány a povídky: Večer na Bezdězu* [online]. Praha: Laichter, 1906 [cit. 2016-07-05]. Dostupné z: https://web2.mlp.cz/koweb/00/03/42/59/04/vecer_na_bezdezu.pdf

⁷⁸ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*

nevýrazných, spíše tmavých barev vtiskl Stifter obrazu punc tajemnosti. Nebýt několika jehličnanů a ptáků vznášející se nad zříceninou, vypadal by vyobrazovaný Vítkův Hrádek jen jako příbytek duchů dob dávno minulých, zapovězený všemu živému. Oproti tomu olejomalba *Vítkův Hrádek* datovaná rokem 1839⁷⁹ působí daleko veselejším dojmem. Stifter při její tvorbě totiž použil světlejší barvy. Ač zřícenina stojí opět ve středu, ve výsledně kompozici zabírá maximálně jednu čtvrtinu celkového místa na obraze. Zbylé části Stifter věnoval modré obloze a okolní zeleni. Na obraz navíc umístil děvečku a tři pasoucí se kozy, přičemž je docela dobře možné, že tento výjev sám během jedné ze svých návštěv Svatotomášského vrchu skutečně spatřil. Ono mladší zobrazení Vítkova Hrádku tak daleko více odpovídá Stifterově snaze o realistické zobrazení skutečnosti, která charakterizovala především počátky jeho výtvarné tvorby. Důvodem, proč starší obraz postrádá optimistický nádech, může být i duševní rozpoložení, ve kterém se Stifter při jeho tvorbě nacházel. Lze v něm dokonce nalézt paralelu se Stifterovým životem. V roce 1835 totiž naposledy neúspěšně usiloval o Fanny Greiplovou, jejíž rodný dům se nacházel ve Frymburku, měště jen málo vzdáleném od Vítkova Hrádku. Na blízkost obou pro jeho život významných míst upozornil už v roce 1829 obrazem *Frymburk a zřícenina Vítkova Hrádku*⁸⁰. Mezi všemi domy znázorněnými na obraze vyniká velikostí právě stavení rodiny Greiplových. Pouze jeden ze zobrazených zalesněných vrchů se může chlubit ruinami starého hradu.

⁷⁹ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*

⁸⁰ Tamtéž.

Stifterovo nadšení pro výchovu a vzdělávání

Adalbert Stifter měl štěstí na učitele. Lásku k poznávání a vědění ve Stifterovi vzbudil už jeho hornoplánský učitel Josef Jenne. Za to, že posléze Stifter dosáhl nadprůměrného vzdělání, vděčil učitelům z gymnázia v rakouském Kremsmünsteru.⁸¹ Stifter však celý svůj život zůstal skromným člověkem. Pýcha v něm nepřevážila ani v mladých letech, když ještě coby student druhého ročníku gymnázia doučoval své spolužáky. Těmito pomocnými kondicemi si přivydělával na živobytí. Navíc už tehdy poznal, že ho tato pedagogická činnost těší. Nikdy však nezískal stálé učitelské místo, ač se o to mnohokrát pokoušel.⁸² Na druhou stranu se tento rodák z malého šumavského města Horní Planá v mladém věku dostal mezi vídeňskou elitu. Díky profesoru Baumgartnerovi, který měl Stiftera ve velké oblibě, se stal soukromým učitelem přírodních věd a logiky Richarda Metternicha, nejstaršího syna vídeňského kancléře.⁸³

Spolu s tím, jak Stifterovi přibývaly roky, začal si více uvědomovat, že žákům je třeba předávat nejen znalosti, ale také mravní kvality. Čtenáře svých děl Stifter proto nejen že potajmu vzdělával, ale především vychovával. Prim mezi Stifterovými díly v tomto ohledu hraje román *Pozdní léto*. Revoluce v roce 1848 Stiftera přivedla k přesvědčení, že výchova má být tou nejdůležitější povinností státu. Podle něho, kdyby stát více dbal na výchovu svých občanů, nemusel by s použitím síly potlačovat revoluce, protože by k nim pravděpodobně ani nedošlo.⁸⁴ Stifter se sice projevoval jako idealista, avšak jeho slova nebyla zcela ignorována. Svými odbornými statemi na téma výchovy a vzdělávání se natolik kvalifikoval, že byl v roce 1850 pověřen funkcí zemského školního inspektora pro venkovské typy škol v Horním Rakousku.⁸⁵ Ze své nové role byl Stifter nadšen. „*Byl jsem jmenován školním radou...mám přímo horečnatou touhu, pomoci učinit lidstvo lepším a moudřejším, proto budu působit na*

⁸¹ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 6.

⁸² Tamtéž, s. 9.

⁸³ ROKYTA, Hugo. *Adalbert Stifter a Čechy*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1968, s.8.

⁸⁴ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*, dopis Josephu Türckovi, duben 1849

⁸⁵ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 16.

*cestách výchovy.*⁸⁶ Na svých četných inspekčních cestách se Stifter setkával s tvrdou realitou venkovských škol. Z jeho zápisů je patrné, že většina těchto venkovských vzdělávacích institucí byla v bídném stavu. „*Přízemní, pod úrovní dvora ležící klenutá místnost, tmavá, vlhká a, jak já se domnívám, také příliš malá to je jedna ze školních tříd, ve které se mají denně po dobu více hodin zdržovat stovky dětí.*“⁸⁷ Nejčastěji tedy nevyhovovaly prostory školních budov. Upozorňoval však také na tíživou materiální a sociální situaci venkovských učitelů.⁸⁸ Učitel si podle Stiftera zasloužil větší finanční ohodnocení. Za prioritní však zemský školní inspektor Stifter považoval učitelovo kvalifikované vzdělání.⁸⁹ Pokud šlo o školní budovy, Stifter nejenže pečlivě vypracovával inspekční zprávy, ale on se na jejich základě skutečně snažil vydobýt reálné změny. Například v obci Schwarzenberg am Böhmerwald Stifter navrhl, aby tamější škola byla rozšířena o jedno podlaží. Krátce na to se skutečně začalo stavět.⁹⁰ Ve škole díky Stifterovi přibylo místo. Stále však učitelé nemohli polevit ze svých požadavků na chování žáků. V roce 1864 totiž učitel Vinzenz Filnkössl spolu se svým asistentem vyučoval v pouhých dvou třídách celkem 201 žáků.⁹¹

Adalbert Stifter měl v sobě bezpochyby cosi, co se dá nazvat přirozeným citem pro pedagogiku. Jakožto zběhlý pozorovatel lidí se dokázal vcítit jak do žáků, tak i učitelů. Není proto divu, že řada rakouských i německých škol v současnosti ve svém názvu hrdě nese jméno tohoto slavného hornoplánského rodáka.⁹²

⁸⁶ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*, dopis Josephu Ranzonimu, březen 1850

⁸⁷ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*, Inspekční zpráva, 1851

⁸⁸ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 17.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Stiftermuseum und Heimathaus Schwarzenberg am Böhmerwald, expozice *Schwarzenberg und das Dreiländereck im Leben und Werk Adalbert Stifters*

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž.

Adalbert Stifter a jeho rodný kraj pohledem 20. Století

Adalbert Stifter se 20. století nedočkal. Vzhledem k datu jeho narození, by se ho ale teoreticky dožít mohl. Jeho celoživotním osudem se však stalo 19. století.

Adalbert Stifter žijící a tvořící v druhé polovině 20. století samozřejmě navždy zůstane neuskutečnitelnou představou. Přesto čtenáři jeho prací nic nebrání ve filozofování ve smyslu, co by, kdyby. Skrze své literární počiny se totiž Stifter prezentoval jako člověk věřící v lidskost. „*Jsou proto síly, které působí ve prospěch existence veškerého lidstva, síly, které nelze omezovat jednotlivinami, ba které naopak svým působením ony jednotliviny omezují. To zákon těchto sil, zákon spravedlnosti, zákon mravnosti, tento zákon si žádá, aby se každého dbalo, každého vážilo, aby každý nikým a ničím neohrožován existoval po boku druhého, aby mohl putovat po své výsostné životní dráze, vydobýval si lásku a obdiv bližních, aby jej hýčkali jako klenot, protože každý člověk je klenotem pro všechny ostatní. Tento zákon je domovem všude tam, kde sídlí člověk vedle člověka, a projevuje se, kdykoliv člověk působí proti člověku.*“⁹³ Na druhou stranu je vždy nutné si uvědomit, že i při sebedůkladnějším nastudování díla není možné nahlédnout do nejhlubších a nejskrytějších míst spisovatelovy duše. Přičemž zrovna Adalbert Stifter nebyl jednoduše analyzovatelnou osobností, o čemž svědčí například jeho mladistvá nerozhodnost a kolísání mezi stálou pracovní pozicí a nejistou uměleckou prací takzvaně na volné noze. I zprvu neústupný Stifter nakonec přeci jen podlehl požadavkům soudobé společnosti. Když mu jeho vydavatel zamítl povídku *Smolaři* z roku 1849 s odůvodněním, že Vídeň a její obyvatelé nejsou připraveni na takto surové, nikterak zjemněné vylíčení morové rány na Šumavě, vytvořil druhou daleko uhlazenější verzi s názvem *Žula*.⁹⁴ Fakt, že Stifter dokázal znovu vylíčit jeden a tentýž příběh, který mu jako malému vyprávěl dědeček, a přitom mu vdechnout nový rozměr, dokazuje, že Stifterova povaha byla rozmanitá a v lecčem nestálá stejně jako šumavská příroda.

Přes veškerou Stifterovu složitost se ho 122 let po jeho smrti nebál oslovit broumovský rodák a spisovatel Ludvík Vaculík. Prostřednictvím dopisu Stiftera seznámil s důležitými událostmi

⁹³ Předmluva. STIFTER, Adalbert. *Žula. Smolaři*. Praha: Nakladatelství Vitalis, 2004, s. 11 - 12. ISBN 80-7253-150-6.

⁹⁴ Rozhovor s Mgr. Ivanem SLAVÍKEM, Český Krumlov 8. 3. 2016

20. století. Učinil tak na základě pozvání do Mnichova z roku 1990 zasláného jednatelem Spolku Adalberta Stiftera Peterem Becherem. List adresovaný Stifterovi totiž následně přečetl jako příspěvek přímo v mnichovském Sudetoněmeckém domě.⁹⁵ Hornoplánského spisovatele stejně jako všechny přítomné posluchače seznámil s průběhem své cesty z Prahy do Mnichova očekávaje, že právě Stifter, za jehož života byl rozmach železniční dopravy na svém počátku, by byl překvapený z krátkého času, který je zapotřebí k překonání vzdálenosti Praha - Mnichov. „*Pohyb krajinou byl tedy moc rychlý, než abych Vám mohl podat zprávu o stavu domů, dvorů a polí. Nestal jsem si všimnout skladby ovocného stromoví v zahradách ani způsobu roubování, nepostřehl jsem stříh růží. Řekl byste, že škoda tedy tak dalekého cestování na tak málo dojmů, poznatků a zpráv.*“⁹⁶ Tyto zprávy však neměly být původcem obrovského šoku, který by Stiftera, kdyby skutečně mohl vystoupit ze záhrobí, čekal. „Vážený pane Stiftere, kdybyste věděl, a dobře, že jste se toho nedožil, tu dole. My, co tu jsme, můžeme být rádi, že jsme to přežili a že se to dá s dobrou vůlí překonat a přerůst.“⁹⁷ Soudě podle Stifterových humanistických představ by ho svět 20. století činil velmi nešťastným. Navíc Ludvík Vaculík Stiftera nikterak nešetřil a zprávy o bolestných událostech se mu nesnažil předem takzvaně uhladit. „*Před několika týdny jsme tedy svrhli tuto asi už unavenou komunistickou diktaturu, jejíž předzvěst (Vorbote) pochází odsud z Mnichova, a snad proto já jsem snad záłudně přijal pozvání Vašich ctitelů a přátel, míněné tak bezelstně, že se za jeho přijetí téměř omlouvám. V tomto městě začal před půl stoletím útok proti naší zemi, čímž můj národ a tedy i já byl jsem vržen na opačnou stranu.*“⁹⁸ Navíc na první poslech by Vaculíkovy věty mohly být vysvětlovány jako výčitky mířené přímo na Adalberta Stiftera. „*Vaše vina? – Možná jste nepsal dost, nebo dosti důrazně. Nebo jste měl psát o něčem jiném, před těmi sto padesáti lety.*“⁹⁹ Na druhou stranu si však lze Vaculíkův dopis vysvětlovat jako záměrně sestavený impuls ke vzbuzení česko – německé diskuze, prostřednictvím níž lze dojít ke smířlivým závěrům.

Každopádně Stifter si vytrpěl dost během revoluce v roce 1848. Tehdy totiž musel čelit nepříjemnému prozření, které bezpochyby zčásti zničilo jeho ideály. Jako oddaný přítel

⁹⁵ VACULÍK, Ludvík a Peter BECHER. *Ach Stifter*. Mnichov: A1 Verlag, 1991, s. 42. ISBN 3-927743-04-6.

⁹⁶ Tamtéž, s. 45

⁹⁷ Tamtéž, s. 46.

⁹⁸ Tamtéž, s. 50.

⁹⁹ Tamtéž.

svobody nemohl plně souznít s metternichovským systémem.¹⁰⁰ Ovšem jednání v duchu principu „člověk člověku vlkem“ odsuzoval. Odměřený liberální Stifter byl, ostatně jako i mnoho jiných intelektuálů, na počátku březnové revoluce 1848 nadšen a uvítal odstranění starých pořádků. Šokován radikálními požadavky a krvavými událostmi, zejména v říjnu 1848, nakonec principálně odsoudil každou revoluci v domnění, že „na dlouhou dobu pohřbívá ideál svobody“.¹⁰¹ Avšak situace plné násilí a prosté lidské sounáležitosti jen dokazují, že jeden člověk, byť jeho myšlenky jsou nesporně bohubilé, nemůže spasit svět. Na druhé straně vždy stojí společnost a její kolektivní vědomí. Jediné, co spisovatel svede, je inspirace a výzva k lepšímu směřování lidstva, přičemž v tomto případě může být Stifter vzorem pro všechny další umělecky tvořící humanisty. A na významu tohoto úspěchu nemění nic ani fakt, že se tak událo až mnoho let po jeho smrti, a že lidstvo jako celek muselo předtím svět tolik zklamat.

Síla psaného slova může však narůst spolu se vstupem autora do politiky. Na tento fakt upozornil v dopise i Ludvík Vaculík. Stiftera totiž, co do působení v politickém úřadu, spojoval s Václavem Havlem. „*Nálada je skvělá! A co pro Vás na tom je nejzajímavějšího – že prezidentem našeho státu stal se spisovatel, jmenuje se Václav Havel, píše dramata. Což je teprve druhý případ v rakouském mocnářství, kdy se umělec, spisovatel dostal do politického úřadu; první byl jste Vy se svým školním inspektorátem.*“ Zároveň se však nebál Stifterovi odhalit svoji nedůvěru v toto smíšení dvou rolí. Nikterak neskrýval pochybu, která se mu honila myslí, jestli na první pohled bohubilá umělecká činnost spisovatelova není jen způsobem, jak se dostat k moci.¹⁰²

Vaculíkovy otázky položené v dopise překvapivě nezůstaly bez odpovědi. Do Adalberta Stiftera se pokusil vcítit jednatel Spolku Adalberta Stiftera Peter Becher. Vznikl tak další dopis adresovaný tentokrát Vaculíkovi, který měl na čtenáře záměrně zapůsobit, jako kdyby byl jeho pisatelem právě Adalbert Stifter. Zatímco Vaculík přečetl svůj dopis v Mnichově přesně v den výročí Stifterova skonu, Adalbert Stifter prostřednictvím Petera Bechera načasoval svou odpověď tak, aby Vaculíka zastihla 23. října, tedy v den připomínky vlastního narození.¹⁰³ Stifter v dopise reagoval na všechny zásadní body Vaculíkova listu. Byť nebyl příliš nadšený z urychlení cestování, dalo by se tvrdit, že na základě víry v lidské schopnosti a

¹⁰⁰ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 15.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² VACULÍK, Ludvík a Peter BECHER. *Ach Stifter*. Mnichov: A1 Verlag, 1991, s. 53. ISBN 3-927743-04-6.

¹⁰³ Tamtéž, s. 57.

tedy i technický pokrok, s podobným vývojem částečně počítal. „Už tenkrát jsem ve zprávě o hornorakouských uměleckých výstavách varoval před příliš spěšným cestováním, neboť umění jako vše vznešené vyžaduje soustředění myšlenek, vyžaduje, aby duch, jenž posuzuje duchovno, v duchu spočinul. Kam se však dneska podělo soustředění, kam se poděl klid?“¹⁰⁴ Skutečný údiv však neskrýval při reakci na rozkmotření Čechů a Němců. „Z Mnichova, z města, které se mi tak líbilo, prý vzešel před půl stoletím výpad mých německých krajanů do Vaší země, jenž nakonec vedl k tomu, že dnes už v Praze nejsou Němci?“¹⁰⁵ Petr Becher jakožto živoucí hlas Adalberta Stiftera navíc správně usoudil, že člověk s nulovým povědomím o událostech 20. století by je nemohl na základě Vaculíkova krátkého dopisu správně pochopit. „Prý po svém přepadu mí němečtí krajané přestali být Němci a začali si říkat „nacisté“ a prý Vaši krajané po zřízení diktatury už nebyli Čechy nýbrž „komunisty“?“¹⁰⁶ Bez veškerých historických souvislostí by i tak vzdělaného a racionálně přemýšlejícího muže, jakým Stifter byl, pravděpodobně přepadl smutek a úzkost z vlastní bezmocnosti. Peter Becher tento pocit připodobňuje tomu, jenž přepadl Stiftera při sledování zatmění Slunce v roce 1842.¹⁰⁷

Pochyba týkající se proměny spisovatele v politika byla kdysi vlastní i Adalbertu Stifterovi. „Taky jsem prožil revoluci, revoluci roku 1848, taky jsem si dělal starosti o básníka a politika, o politika a o slovo.“¹⁰⁸ Byť se za svůj život jistě mnohokrát zklamal v lidech a možná mnohdy vnitřně podroboval přísné diagnostice i sám sebe, pesimistou se nikdy nestal. „Stifter věřil v kultivující funkci člověka ve vztahu k přírodě a hlavně k druhým. Dobová kritika ho však pro tyto jeho postoje měla za naivu“¹⁰⁹ Stifter si však byl bezesporu vědom, že na cestě k dosažení ideálu ve smýšlení a jednání stojí vždy moc, sláva a bohatství jako vysoká překážka, jejíž překonání vyžaduje minimálně sebeodříkání. Proto byť by sliby politikovy byly sebeupřímnější, pravděpodobně vždy narazí na odpor těch, kteří se ještě nevyšplhali ke svému pravému lidství a orientují se pouze na své sobecké zájmy. „Řekněte, milý pane Vaculíku, má Váš nový prezident onu šíři a velikost ryzího lidského pohledu? Je schopen vidět věci v jejich podstatě? A ví, že skutečné životodárné slovo pochází pouze z čistého a dokonalého charakteru? A platí totéž pro lidi, kteří mu stojí po boku? Anebo je tomu tak, jak jsem to kdysi prožil já: že mnozí z těch, kdo po svobodě toužili, jsou teď sami postiženi

¹⁰⁴ VACULÍK, Ludvík a Peter BECHER. *Ach Stifter*. Mnichov: A1 Verlag, 1991, s. 58. ISBN 3-927743-04-6.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 59.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 60.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 62.

¹⁰⁹ Rozhovor s Mgr. Ivanem SLAVÍKEM, Český Krumlov 8. 3. 2016

choutkami stát se despoty, a že pravým šlechticem je nyní ten, kdo si už ve starém systému stanovil své hranice a na těch neomylně trvá?“¹¹⁰

Adalberta Stiftera sice s Ludvíkem Vaculíkem a Petrem Becherem dělí mnoho let a významných dějinných mezníků, avšak spojuje je takzvané filozofování, zamýšlení se nad na první pohled banálními otázkami, které však obsahují hlubší významy. Ať se v dějinách lidského rodu stane cokoliv, vždy to má i nějaké příčiny, souvislosti a následky. A těmi, kdo tahají za nitky tohoto loutkového divadla, jsou kromě matky přírody také konkrétní lidé, jejichž rozhodnutí dokážou pozměnit celý svět. Není proto pochyb, že kdyby Stiftera nelimitovala smrtelnost, jistě by si, minimálně co se lásky k nikdy nekončícím otázkám týká, s Vaculíkem a Becherem rozuměl. A přestože se jejich setkání mohlo uskutečnit pouze prostřednictvím dopisů, i tak se jedná o významný počín nepřímo přesvědčující o významu historie pro současnost. Proto se také oba listy dostaly ve své tištěné podobě do jednoho svazku s názvem *Ach Stifter*.¹¹¹

Zatímco Němci a Rakušané na Adalberta Stiftera ani ve 20. století nezapomněli, na české straně tento šumavský spisovatel vstal takzvaně jako fénix z popela až po roce 1989. Určitou předzvěstí tohoto budoucího pozitivního vývoje bylo slavnostní otevření Stifterova rodného domku v roce 1960. Byť se tato událost ve světle dnešních všemožných akcí věnovaných Stifterovu odkazu může zdát jako nepřiliš významná, patnáct let po skončení druhé světové války znamenala ohromný úspěch. Obsazení československého pohraničí nacistickým Německem a následné vyhlášení protektorátu Čechy a Morava totiž ještě více prohloubilo už tak dost hlubokou propast mezi Čechy a Němci. Adalbert Stifter se tak let po své smrti bez jakéhokoliv svého přičinění, byť jeho díla naopak propagovala lidství nezávislé na národnostním příklonu, automaticky stal jedním z českých nepřátel. Kolektivní vina se tak v roce 1945 svezla po vinných, nevinných, živých i mrtvých.

Terčem protiněmeckých nálad se stal i pomník Adalberta Stiftera slavnostně odhalený v roce 1906¹¹². Socha Adalberta Stiftera shlížející majestátně na Horní Planou doslova dráždila některé místní natolik, že se dočkala stržení ze svého podstavce. Podle Státního památkového

¹¹⁰ VACULÍK, Ludvík a Peter BECHER. *Ach Stifter*. Mnichov: A1 Verlag, 1991, s. 63. ISBN 3-927743-04-6.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² JAGR, Stanislav. *Historie městyse Horní Planá a přifařených vesnic: Bližší Lhota s Prámskými Dvory, Další Lhota, Hůrka, Jelm, Jenišov, Karlovy Dvory, Maňava, Pihlov, Skelná Hut, Zadní Hamr a družebních obcí Ulrichberg v Rakousku, Neureichenau v SRN*. Horní Planá: Město Horní Planá, 1995.

úřadu v Praze k tomuto vandalskému činu došlo někdy v květnu roku 1948.¹¹³ Překvapivé je, že se tedy tak stalo až tři roky po konci druhé světové války, přičemž by se dalo očekávat, že ty nejvášnivější emoce už stihly částečně vychladnout. Opak byl však pravdou, na což brzy reagoval i Státní památkový úřad. „*Je nutno upozorniti na to, že jde o chráněnou památku, uvedenou v svazku XLI. Soupisu památek historických a uměleckých, které vydává česká akademie věd a umění / F. Mareš aj. Sedláček: Soupis památek historických a uměleckých v okrese krumlovském, str. 340, 341/.*“¹¹⁴ Zajímavé však je, že byť úřad s touto živelnou akcí nesouhlasil, pravděpodobně počítal s odporem, který by nastal, pokud by nařídil pomník opět vztyčit. „*Z tohoto důvodu odsuzuje státní památkový úřad tento politováníhodný čin neznámých pachatelů a žádá, aby plastika byla vhodným způsobem zajištěna a bezpečně uložena.*“¹¹⁵ Státní památkový úřad tak obyvatelům Horní Plané nabídl kompromis, na který místní národní výbor odpověděl kladně. „*K tamnímu shora uvedenému přípisu sdělujeme, že kovová socha A. Stiftera, která byla neznámými pachateli stržena, byla místním národním výborem uložena v Šumavském muzeu v Horní Plané.*“¹¹⁶

V Šumavském muzeu nebyla uložena pouze Stifterova socha, už dávno předtím se v něm nacházely další vzácné památky na tohoto hornoplánského spisovatele. Šumavské muzeum bylo totiž první muzejní institucí nejen v Horní Plané, ale na Šumavě vůbec.¹¹⁷ Na rozdíl od budoucího Památníku Adalberta Stiftera však poskytovalo návštěvníkovi daleko širší záběr. To znamená, že velká část vystavených předmětů nikterak nesouvisela s Adalbertem Stifterem. Nalézaly se tam také sbírky přírodovědné, historické, archeologické, národopisné a knihovna.¹¹⁸ Procházel-li tedy návštěvník jednotlivými expozicemi v muzeu, mohlo se mu zdát, že v krátkém čase poznal nejen hluboké šumavské lesy, ale také místní města a vesnice. Ve vstupní chodbě se nalézaly kruhové výřezy z mohutných kmenů šumavských stromů. V celkem patnácti sálech, které byly podle šumavského zvyku označeny jako jizby (Stuben) byly k vidění například vycpaniny savců a ptáků, sbírka hub, čajové směsi z lesních bylin, ale také řemeslné produkty, sklářská výroba nebo také venkovský nábytek a kuchyňské náčiní.¹¹⁹

¹¹³ Státní okresní archiv Český Krumlov, fond MNV Horní Planá, MNV – 13, kart. 11, sign. IV/3, inv. č. 21.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ HŮLKOVÁ, Lenka. *Muzejnictví v Horní Plané. Soukromý archiv autorky*

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ SLAVÍK, Ivan. Šumavské muzeum v Horní Plané v kontextu německých muzeí v Čechách. In: *Hornoplánské rozpravy 2001: Porozumění začíná v místě - příspěvek jednotlivců k (sudeto)německo-českému porozumění*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2001, s. 57. ISBN 80-238-8353-4.

Založení Šumavského muzea jakožto prostoru pro shromáždění a prezentaci vlastivědných sbírek však nebylo jednoduchou záležitostí i přesto, že 19. století stejně jako i začátek století 20. lze označit za zlatou dobu národního vědomí, spolkové činnosti a ruku v ruce s tím i vědní disciplíny nazvané národopis. Prvotní myšlenka vzešla od Hanse Schreibera původem z šumavských Volar a Gustava Jungbauera z Horní Plané. Schreiber totiž chtěl muzeum vybudovat přímo ve Volarech, kde však nenalezl kladnou odezvu. Z toho důvodu se oba vzdělanci začali ve své snaze orientovat na Horní Planou.¹²⁰ Šumavské muzeum však nevzniklo jen pro potěchu kulturně zaměřeného ducha, ale také jako jistý způsob sebevyjádření a povzbuzení národního sebevědomí šumavských Němců. Počátky Šumavského muzea totiž nespádají do časů císaře pána, ale do doby první Československé republiky. A byť nový stát zaručoval práva národnostních menšin, čeští Němci se přeci jen trpce sžívali se svou novou pozicí. Prostřednictvím spolků, muzeí a dalších kulturních akcí dávali Čechům jasně najevo, že nehodlají přejít do pasivity a nenechají se připravit o svá národní i regionální specifika. „*Krajané, nevěřte, že jste zatraceni, jestliže se sami zatracení nepoddáte! To, zda národ ob stojí nebo zapadne, nespočívá v rukou nepřátel a utlačovatelů.*“¹²¹

S nápadem vystavět v Horní Plané národopisnou expozici představitelé obce souhlasili. Nic tak nebránilo tomu, aby 31. října 1921 vznikly Spolek Šumavského muzea / Verein Böhmerwaldmuseum a Národopisný a vzdělávací spolek na Šumavě / Verein für Volkskunde und Volksbildung im Böhmerwald, které měly vybudování muzea zaštit'ovat.¹²² Problém však nastal při shánění financí. Bylo totiž nutné nejen zakoupit vhodnou budovu, ale následně i shromáždit kvalitní sbírky. Nakonec se však přeci jen podařilo uzavřít kupní smlouvu na dům č. p. 115 a 8. července 1923 bylo možné muzeum slavnostně otevřít.¹²³ Úspěchy muzea, co se návštěvnosti týká, na sebe nenechaly dlouho čekat. Například v roce 1935 sem od června do

¹²⁰ SLAVÍK, Ivan. Šumavské muzeum v Horní Plané v kontextu německých muzeí v Čechách. In: *Hornoplánské rozpravy 2001: Porozumění začíná v místě - příspěvek jednotlivců k (sudeto)německo-českému porozumění*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2001, s. 55. ISBN 80-238-8353-4.

¹²¹ WATZLIK, Hans. Úvodní řeč při otevření Šumavského muzea. SLAVÍK, Ivan. Šumavské muzeum v Horní Plané v kontextu německých muzeí v Čechách. In: *Hornoplánské rozpravy 2001: Porozumění začíná v místě - příspěvek jednotlivců k (sudeto)německo-českému porozumění*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2001, s. 57. ISBN 80-238-8353-4.

¹²² SLAVÍK, Ivan. Šumavské muzeum v Horní Plané v kontextu německých muzeí v Čechách. In: *Hornoplánské rozpravy 2001: Porozumění začíná v místě - příspěvek jednotlivců k (sudeto)německo-českému porozumění*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2001, s. 55. ISBN 80-238-8353-4.

¹²³ HŮLKOVÁ, Lenka. *Muzejnictví v Horní Plané. Soukromý archiv autorky*

srpna zavítalo 3 175 návštěvníků a celková roční průměrná návštěvnost je udávána počtem 5 000 lidí.¹²⁴

Smutný osud však čekal toto muzeum. Zaměření činnosti muzea vykazalo logicky po roce 1938, kdy muzeum podléhalo správě krumlovského landráta, znatelný příklon ke všeobecnému ofenzivnímu nacionalismu. Dalo by se tvrdit, že to byl hlavní důvod, proč bylo muzeum v roce 1945 uzavřeno¹²⁵, avšak historické zkušenosti z poválečných let napovídají, že by se tak stalo, i kdyby někteří představitelé muzea nedávali tak očitě najevo své sympatie s Hitlerovým Německem. „*Nechť se nikdo neoddává klamným představám – není žádné moci světa, která by nás odsud vyhnala! Víme, komu vděčíme za naši svobodu. Chceme mu navždy zůstat věrni, našemu osvoboditeli, velkému státníkovi.*“¹²⁶ Šumavské muzeum prostřednictvím četných sbírek vzdávalo hold Adalbertu Stifterovi, který byl od svého raného věku nadšeným sběratelem. „*Ten sběratelský duch se mě až doposud nepustil. Nejenže i dnes ještě doslova a do písmene nosím v kapse kamení domů a tam je kreslím a maluji a ta vyobrazení rozmanitě dál uplatňuji, ale také i tady zakládám pro mladé ten a onen soubor všelijakých hříček a harampádí, aby se jím kochali a upravovali si ho podle svého a dívali se na něj.*“¹²⁷ Na druhou stranu co do národnostního soupeření se myšlenkám šumavského spisovatele muzeum na míle vzdalovalo. Stiftera by však nepochybně zklamalo i chování mnohých Čechů v roce 1945, kdy uhranutí touhou po pomstě vyháněli České Němce z jejich rodných krajů. Na sbírkách Šumavského muzea se ovšem tyto živelné akce likvidačně nepodepsaly. V srpnu 1945 převzala nad muzeem dohled místní správní komise a informovala o tom pražské ministerstvo kultury. Dne 27. září byly sbírky prohlédnuty pracovníky Národního muzea v Praze, dr. Tučkem a dr. Neustupným. V jejich zprávě z inspekční cesty se konstatuje, že se jedná o „*mimořádně vzácný*“ soubor, a dále se doporučuje místní správní komisi, aby byla budova zajištěna proti krádežím, aby byly předměty uchovány v suchu a aby byly sbírky

¹²⁴ HŮLKOVÁ, Lenka. *Muzejnictví v Horní Plané. Soukromý archiv autorky*

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ WATZLIK, Hans. Úvodní řeč při otevření Šumavského muzea. SLAVÍK, Ivan. Šumavské muzeum v Horní Plané v kontextu německých muzeí v Čechách. In: *Hornoplánské rozpravy 2001: Porozumění začíná v místě - příspěvek jednotlivců k (sudeto)německo-českému porozumění*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2001, s. 59 - 60. ISBN 80-238-8353-4.

¹²⁷ STIFTER, Adalbert. *Žula. Smolaři*. Praha: Nakladatelství Vitalis, 2004, s. 18. ISBN 80-7253-150-6.

odborně zpracovány a nově inventarizovány.¹²⁸ Osvobozené Československo tak s dalším fungováním muzea počítalo. Nepřístupné veřejnosti však mělo být do té doby, než v jeho prostorách budou odstraněny všechny německé texty a popisky.¹²⁹ V letech 1945 až 1949 se však muzeum několikrát stalo terčem lupičů. Expozice tak už nikdy nemohla být totožná s tou, jakou ji znali návštěvníci až do konce druhé světové války. Nekompletní by byla i pamětní síň / Gedenkraum Adalberta Stiftera, pokud by v nově otevřeném muzeu byla vůbec obnovena. Fakt, že Stifter byl bezprostředně po válce ocejchován puncem kolektivní německé viny, dokládá i ministerstvem školství a osvěty posvěcené vydání památek na Adalberta Stiftera Rakousku. Ministerstvo své rozhodnutí poslalo místnímu národnímu výboru v Horní Plané dne 31. května 1948. V tomto úředním listě však upozorňuje, že za Stifterovu pozůstalost bude od rakouské strany vyžadovat bohemika stejné hodnoty a významu.¹³⁰ Ani Horní Planá se nenechala v této věci zahanbit. Na základě jednání rady místního národního výboru zaslala 28. června 1948 ministerstvu souhlasnou odpověď, ve které nechyběl přípis o tom, že získané kulturní předměty českého původu by měly být následně uloženy v Šumavském muzeu.¹³¹ Atmosféru doby vystihovalo přání uvedené v obou listech. V zájmu ministerstva školství a osvěty stejně jako místního národního výboru bylo, aby se Stifterova pozůstalost nedostala do rukou některé ze společností sudetských Němců.¹³² K předání památek na Adalberta Stiftera nakonec skutečně došlo. Ze Stifterova rodného města tak byl za hranice odvezen například rukopis románu *Pozdní léto* nebo spisovatelova busta. Paradoxně v takzvaném Stifterově roce 2005, tedy během oslav 200. výročí od Stifterova narození, si česká strana, která do slavnostních akcí byla také zapojena, nechala s povolením lineckého Institutu Adalberta Stiftera vytvořit sádrový odlitek busty, již se před lety dobrovolně zbavila.¹³³

Šumavské muzeum bylo nakonec uzavřené až do roku 1949. V červnu toho roku totiž navzdory plánům na jeho znovuotevření, byly sbírky předány do správy nově

¹²⁸ SLAVÍK, Ivan. Šumavské muzeum v Horní Plané v kontextu německých muzeí v Čechách. In: *Hornoplánské rozpravy 2001: Porozumění začíná v místě - příspěvek jednotlivců k (sudeto)německo-českému porozumění*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2001, s. 60. ISBN 80-238-8353-4.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Státní okresní archiv Český Krumlov, fond MNV Horní Planá, MNV – 13, kart. 11, sign. IV/3, inv. č. 21.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Rozhovor s Mgr. Ivanem SLAVÍKEM, Český Krumlov 8. 3. 2016

konstituovaného Okresního vlastivědného muzea v Českém Krumlově.¹³⁴ Byť tehdy nedošlo k navázání na původní muzejní tradici v Horní Plané, předmětům se alespoň dostalo odborné péče. Zbytek Stifterovy pozůstalosti, který nebyl předán Rakousku, byl nakonec vystaven na místě, kde tento velký šumavský umělec strávil podstatnou část svého dětství, tedy v jeho rodném domě.¹³⁵

Na začátku 21. století navíc došlo k dalšímu pokroku na cestě k usmíření česko-německých vztahů. Ukázalo se totiž, že touha po zbudování šumavského vlastivědného muzea nebyla dosud pohřbena v propadlišti dějin. Na počátku roku 2009 vznikl v Horní Plané Jungbauerův šumavský vlastivědný spolek, který hodlá na činnost Šumavského muzea navázat.¹³⁶ Až budoucnost ukáže, jak bude ve své snaze představit veřejnosti kulturní rozvoj šumavské krajiny úspěšný. Důležité však je, že je alespoň část veřejnosti schopná odsunout do pozadí nešťastné a kontroverzní momenty Šumavského muzea a soustředit se jen na pozitivní dopady této kulturní instituce.

¹³⁴ SLAVÍK, Ivan. Šumavské muzeum v Horní Plané v kontextu německých muzeí v Čechách. In: *Hornoplánské rozpravy 2001: Porozumění začíná v místě - příspěvek jednotlivců k (sudeto)německo-českému porozumění*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2001, s. 60. ISBN 80-238-8353-4.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ HŮLKOVÁ, Lenka. *Muzejnictví v Horní Plané. Soukromý archiv autorky*

Adalbert Stifter v komparaci s Karlem Klostermannem

V revolučním roce 1848 se v hornorakouské obci Haag am Hausruck narodil Josefu Klostermannovi a jeho ženě Charlottě syn Karel¹³⁷. Přelomový byl tento rok nejen pro manžele Klostermannovi, ale také pro Adalberta Stiftera. Ten se v té době přestěhoval z Vídně do Lince.¹³⁸ S životem v tomto městě se pak následně Stifterovi propojila jeho úspěšná úřednická kariéra. Adalbert Stifter tehdy ani nemohl tušit, že Šumava se narozením nejstaršího syna lékaře Josefa Klostermannna¹³⁹ stala bohatší o dalšího spisovatele inspirujícího se jejími krásami.

V životech Adalberta Stiftera a Karla Klostermanna lze najít řadu pozoruhodných paralel. I přesto však jsou jejich díla originální. A nedá se tvrdit, že by Klostermann Stiftera jakkoliv kopíroval. Oba dva byli literárně nadaní, obdivovali šumavskou přírodu a byli bystrými pozorovateli místních obyvatel. Nutno dodat, že každý z nich ve svých dílech popisoval jinou část šumavské krajiny. Otec Karla Klostermannna Josef pocházel z rodiny šumavského sedláka hospodařícího poblíž obce Rehberg¹⁴⁰, v současnosti známější jako Srní. V této oblasti Klostermann pravidelně trávil prázdniny na návštěvě u příbuzných z otcovy strany.¹⁴¹ V jeho pracích proto hrají důležitou roli místa ležící uprostřed kašperskohorských a vimperských lesů, tedy v západní části Šumavy. Stejně jako Adalbert Stifter, tak ani Karel Klostermann nedokončil svá vídeňská univerzitní studia. Na rozdíl od Stiftera se však Klostermannův důvod jeví jako zřejmější. Ve svém vlastním životopise Klostermann uvádí, že medicínu začal studovat především, aby potěšil otce. Když však dokončil pátý ročník, přiměl ho sám otec, který se v té době potýkal s finančními problémy, studium přerušit.

¹³⁷KLOSTERMANN, Karel. Vlastní životopis. In: SLAVÍK, Ivan. *Karel Klostermann a literární Šumava na přelomu 19. a 20. století*. Regionální muzeum Český Krumlov, 2007.

¹³⁸ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 16.

¹³⁹ NEDVĚD, Pavel. Klostermannové. In: *Občanské sdružení Karel Klostermann - spisovatel Šumavy* [online]. Srní: Občanské sdružení Karel Klostermann [cit. 2016-07-05]. Dostupné z: <http://klostermann.wz.cz/texty/klostermannove.html>

¹⁴⁰ KLOSTERMANN, Karel. Vlastní životopis. In: SLAVÍK, Ivan. *Karel Klostermann a literární Šumava na přelomu 19. a 20. století*. Regionální muzeum Český Krumlov, 2007.

¹⁴¹ Tamtéž.

Klostermann však tímto rozhodnutím netrpěl. Našel se totiž ve zcela jiném oboru. Ponejprv působil jako vychovatel, později dokonce jako učitel na státní reálce v Plzni. Učitelské místo získal na základě doporučení, i když o něj nijak zvlášť neusiloval.¹⁴² Podrobil se především vůli svého otce. Díky němu se tak vyhnul možným činům plynoucím z mladické nerozvážnosti. Adalbert Stifter o otce přišel v raném dětském věku. Nový muž jeho matky se k němu příliš vstřícně nechoval.¹⁴³ Na Stifterova rozhodnutí nedohlížela mocná otcovská autorita. Když Stifter nevyužil doporučení profesora Baumgartnera a nedostavil se k pracovnímu pohovoru na pražskou katedru fyziky, nemuselo ho alespoň trápit černé svědomí, že neuposlechl rady svého otce. Promarnil však významnou šanci svého života.

Karel Klostermann pocházel z rodiny českých Němců, sám se však za Němce nepovažoval.¹⁴⁴ Cítil se být spíše Čechem. V jeho románech však nejsou patrné žádné známky národnostní nesnášenlivosti. Své literární dílo s výjimkou několika raných prací psal v češtině. Mnohokrát se proto musel bránit osočování, že se svého němectví vzdal kvůli prospěchářství.¹⁴⁵ Oproti těm Stifterovým, německy psaným, jsou Klostermannova díla daleko realističtější. Ukazují nejen krásu, ale také sílu šumavské přírody. Byť Stifter napsal povídku pojednávající o strašlivém moru řádícím na Šumavě, zakončil ji příslibem šťastné budoucnosti. Zatímco hlavní dějství hrdinové Stifterovy povídky *Horský křišťál* přečkají sněhovou bouří bez újmy na zdraví, hrdina Klostermannova příběhu *Schovanec* takové štěstí nemá. „Nalezli ho na cestě do Mádru. Byl bez vědomí, úplně zkřehlý; byla to čirá náhoda, že ho našli schouleného za několika stromy, kam vzduchem zavívaný sníh neměl přístupu. Vzkřísili ho k životu, ale ubohé bosé nohy ozábly do černa, až do těch kostí.“¹⁴⁶ Jak Stifter, tak i Klostermann sepsali dílka pojednávající o nenaplněné lásce. Zatímco Stifterova povídka *Popsaná jedlička* vychovává čtenáře tak, že mu ukazuje příklad správného jednání. Klostermannova novela *Červené srdce* představuje čtenáři, kam až člověka můžou přivést jeho nezkrocené emoce. Stifterův hrdina, kterého opustila milovaná dívka, aby se vdala za svého bohatého nápadníka,

¹⁴² KLOSTERMANN, Karel. Vlastní životopis. In: SLAVÍK, Ivan. *Karel Klostermann a literární Šumava na přelomu 19. a 20. století*. Regionální muzeum Český Krumlov, 2007.

¹⁴³ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 3.

¹⁴⁴ Klostermannova stezka: Kraj Karla Klostermanna. In: *Občanské sdružení Karel Klostermann - spisovatel Šumavy* [online]. Srní: Občanské sdružení Karel Klostermann [cit. 2016-07-05]. Dostupné z: <http://klostermann.wz.cz/texty/klostermannove.html>

¹⁴⁵ KLOSTERMANN, Karel. Vlastní životopis. In: SLAVÍK, Ivan. *Karel Klostermann a literární Šumava na přelomu 19. a 20. století*. Regionální muzeum Český Krumlov, 2007, s. 30.

¹⁴⁶ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. Praha: Nakladatelství Jos. R. Vilímek, 1938, s. 30.

nezahořkne a po zbytek svého života činí dobré skutky.¹⁴⁷ Anežce z *Červeného srdce* ovšem láska, kterou nedokáže ovládnout, zničí celý život.¹⁴⁸ Klostermannovo dílo tím, že odstrašuje, v podstatě vak také nabádá k společensky přijatelnému chování.

Tím, že Karel Klostermann literárně tvořil v češtině, zajistil si za svého života přízeň především českých čtenářů. Dlouhou dobu dokonce platilo, že oba národy, Němci i Češi, mají svého vlastního šumavského spisovatele. Stifter ani Klostermann však nepsali pro konkrétní národy, oni tvořili obecně pro lidi. Nezáleželo jim na jejich národnostním cítění, či preferovaném jazyku. V roce 2008 se konaly oslavy Klostermannova jubilejního roku. Uplynulo totiž 160 let od narození a 85 let od smrti tohoto spisovatele. Regionální muzeum v Českém Krumlově při té příležitosti připravilo v Památníku Adalberta Stiftera výstavu *Karel Klostermann a literární Šumava na přelomu 19. a 20. století*.¹⁴⁹ Díky tvůrcům této výstavy především pak Mgr. Ivanu Slavíkovi se Adalbert Stifter a Karel Klostermann poprvé ocitli pod jednou střechou. Podle kustodky Památníku Adalberta Stiftera výstava nakonec trvala celé čtyři roky.¹⁵⁰

Od roku 1999 o Klostermannův odkaz starostlivě pečuje Občanské sdružení Karel Klostermann – spisovatel Šumavy.¹⁵¹ Tato nezisková organizace má na starosti především šíření informací o Klostermannově díle, což znamená přípravu výstav a dalších kulturních akcí. Zasluhou sdružení vznikla například Klostermannova stezka či byla upravena Hauswaldská kaple¹⁵², kterou Klostermann popsal ve své povídce *Červené srdce*¹⁵³. Šumava

¹⁴⁷ STIFTER, Adalbert. *Pohádky, pověsti a legendy*. Praha: Nakladatelství Vitalis, 2005, s. 70. ISBN 80-7253-208-1.

¹⁴⁸ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. Praha: Nakladatelství Jos. R. Vilímek, 1938, s. 76.

¹⁴⁹ SLAVÍK, Ivan. *Karel Klostermann a literární Šumava na přelomu 19. a 20. století*. Regionální muzeum Český Krumlov, 2007.

¹⁵⁰ Rozhovor s Lenkou HŮLKOVOU, Horní Planá 15. 7. 2015

¹⁵¹ Stanovy občanského sdružení: Karel Klostermann – spisovatel Šumavy. In: *Občanské sdružení Karel Klostermann - spisovatel Šumavy* [online]. Srní: Občanské sdružení Karel Klostermann [cit. 2016-07-05]. Dostupné z: <http://klostermann.wz.cz/texty/klostermannove.html>

¹⁵² Klostermannova stezka: Kraj Karla Klostermanna. In: *Občanské sdružení Karel Klostermann - spisovatel Šumavy* [online]. Srní: Občanské sdružení Karel Klostermann [cit. 2016-07-05]. Dostupné z: <http://klostermann.wz.cz/texty/klostermannove.html>

¹⁵³ KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. Praha: Nakladatelství Jos. R. Vilímek, 1938, s. 63.

si tedy v současnosti aktivně připomíná oba své slavné rodáky. Jak Stifterovi, tak i Klostermannovi má totiž tento region být za co vděčný, prostřednictvím svých děl do něj přivedli již nepočítaně turistů.

Dílo Adalberta Stiftera v českých překladech

Adalbert Stifter ve svých dílech oslavuje především nespoutanou šumavskou přírodu, místní lid a jeho zvyky a slovesnost. Nerozlišuje však při tom, kterému národu jím popisovaná krajina více přináleží. Šumavan je pro něj člověk takzvaně ošlehaný drsným, nemilosrdným a přitom co do přírodních krás výjimečným krajem. Jestli mluví německy nebo česky bylo pro něj vedlejší. Sám svá díla psal jazykem sobě nejdražším a nejvlastnějším, tedy německy. Tak na něj totiž od narození mluvila jeho drahá matka, otec a další blízcí příbuzní. S českým jazykem se však dozajista konfrontoval ještě v raných dětských letech v rodném městě. Čechů byl v Horní Plané nevelký počet, avšak bylo jich přece dost v řadách vrchnostenských zaměstnanců na lesní správě. Sňatky schwarzenberských českých deputátů s tou neb onou místní dívkou nebyly neobvyklé ani ve Stifterově příbuzenstvu. A Stifterových bylo na jihočeském panství nemálo, i v obcích ryze českých.¹⁵⁴ Byť většina Čechů s výjimkou venkovského prostého obyvatelstva byla v té době zvyklá užívat německého jazyka častěji a mnohdy i obratněji než českého, měl Stifter po čas čas kremsmünsterských studií možnost poznat vytríbenou podobu českého jazyka. Slýchal ji z úst svého hudebního preceptora Václava Tomáše Vávry, rodáka z Radobyte na Písecku.¹⁵⁵ V dospělosti pak Stifter neskrýval svůj obdiv k mnohým vzdělavcům, kteří se snažili nejen o obrodu jazyka, ale i samotného češství. Snad z úcty k nim, nemohl dopustit, aby některé typické názvy v jeho dílech byly vytištěny bez ohledu na pro češtinu typická diakritická znaménka. „Nechybí Vám náhodou písmenko „ě“ ? Pak Vám ale pravděpodobně budou chybět i ostatní česká písmenka. Jelikož by nyní v Čechách, kde se patrně bude kniha číst nejvíce, bylo velice nemilé, kdyby byla jména vytištěna nesprávně, asi nezbude nic jiného, než že si necháte těch málo českých znamének, která se objevují v mé knize, vyrobit. Zde je máte napsaná: Č, č, ě, ř, š, Š, Ž, ž.“¹⁵⁶ Stifterův obdivuhodný a pevný postoj se mnozí čeští obrozenci nebáli ocenit. Tak najdeme

¹⁵⁴ ROKYTA, Hugo. *Adalbert Stifter a Čechy*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1968, s. 6.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 7.

¹⁵⁶ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*, dopis Gustavu Heckenastovi, prosinec 1864

Stiftera v Riegrově Naučném slovníku a máme důvod k hypotéze, že sloupeček o Stifterovi redigoval František Palacký.¹⁵⁷

Oslava Stifterova umělecky plodného života ze strany Čechů nezačala tedy až v 60. letech 20. století spolu s otevřením Památníku Adalberta Stiftera, ale její zprvu nesmělé počátky spadají už do dob, kdy byl Stifter ještě mezi živými. V roce 1862 byla v beletristickém týdeníku *Lumír* uveřejněna Stifterova povídka *Hochwald* přeložená Romanem Voříškem do češtiny pod názvem *Vysoký les*.¹⁵⁸ První český překlad jistě musel Stifter považovat za velký úspěch. Nutno však dodat, že ačkoliv se v roce 1868 čeští intelektuálové čerpající ze Stifterova díla životní energii i uměleckou inspiraci rozloučili s velkým spisovatelem Šumavy nemalým množstvím nekrologů, další jazykově česká vydání Stifterových děl zůstala na dlouhou dobu pouze teorií. Podle Huga Rokyty vyšlo 30. ledna 1868 v Praze dokonce víc novinových článků obsahující vzpomínku na zesnulého Stiftera než ve Vídni a rakouských a německých krajích.¹⁵⁹ Takzvaně *in memoriam* bylo do češtiny přeložené Stifterovo dílo vydáno prvně až šest let po přelomu století.

V roce 1906 vydalo nakladatelství Jan Laichter jako součást 13. svazku edice *Žeň z literatur* povídku s názvem *Křišťál*. Z německy psaného Stifterova originálu *Bergkristall* ji přeložil Jan Satranský.¹⁶⁰ Sám Stifter toto dílko pojednávající o dvou dětech, které se na Štědrý den ztratí v horách, učinil součástí sbírky povídek *Bunte Steine / Pestré kameny*. Souhrnné do češtiny přeložené vydání spatřilo však světlo světa až na začátku 21. století. Český čtenář první poloviny 20. století však nebyl o další dílko ze souboru ochuzen dlouho. Už v roce 1918 se mohl těšit z povídky *Žula*. Na tento počín navázalo v roce 1919 volné zpracování stejné povídky *V srdci pralesa*.¹⁶¹ Dřív než připravil konec druhé světové války a osvobození Československa na čas *Pestré kameny* o jejich lesk, přinesla čtyřicátá léta 20. století další český překlad. V roce 1942 Bohuslav Durych přeložil několik Stifterových novel, které následně uspořádal do výboru s názvem *Tichý hlas*. V pořadí už druhý překlad se tehdy dostal

¹⁵⁷ ROKYTA, Hugo. *Adalbert Stifter a Čechy*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1968, s. 12.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 19.

¹⁶⁰ PRŠÍNOVÁ, Tamara. *Adalbert Stifter v českých překladech (1862 - 2004)*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2005.

¹⁶¹ Tamtéž.

dílu *Bergkristall*, ale tentokrát už nesl poněkud přesnější název *Horský křišťál*.¹⁶² Idylický vánoční příběh zaujal i další překladatele. Po pomnutí doby, kdy Adalbert Stifter a jeho dílo nebylo českou společností pro negativní postoje vůči českým Němcům masivně vyhledáváno, převedla *Bergkristall* do češtiny Anna Siebenschainová. *Horský křišťál* pak v Praze roku 1978 vydalo nakladatelství Odeon.¹⁶³ Zajímavé srovnání dvou Stifterových přístupů k jednomu příběhu nabídl rok předcházející 200. výročí Stifterova narození. V roce 2004 nakladatelství Vitalis vydalo v jednom svazku povídky *Žula a Smolaři*, které obě vypráví o morové ráně, jež krutě zasáhla Šumavu.¹⁶⁴ Téměř totožná Stifterova díla *Die Pechbrenner* a *Granit* přeložil Hanuš Karlach.¹⁶⁵ Jeho překlad druhé jmenované, tedy verze, která na rozdíl od prvního textu více odpovídala požadavkům dobové kritiky, se rok na to objevil ve svazku *Pestré kameny*. V něm jsou kromě *Žuly* obsaženy také povídky *Vápenec*, *Turmalín*, *Horský křišťál*, *Kočičí stříbro* a *Horské mléko*.¹⁶⁶

V červnu roku 1865 navštívil Stifter poprvé a naposledy Prahu. Naneštěstí se mu ale během tehdejšího desetidenního pobytu nepodařilo setkat se s Palackým.¹⁶⁷ Svou cestu si navíc musel obhájit před svým vydavatelem. Gustav Heckenast si totiž u Stiftera krom dalších děl předplatil historický román *Vítek*. Ovšem Stifter se kvůli své úřednické kariéře potýkal s časovou tísní, která se neshodovala s jeho velkými slibnými plány.¹⁶⁸ Z toho důvodu Heckenastovi barvitě líčil, jaké kouzlo má toto historii protknuté město, a jak své zážitky využije při zkvalitnění druhého a třetího svazku díla oslavujícího středověké dějiny Čech. Ještě před tím než dorazil do Prahy, navštívil Karlovy Vary.¹⁶⁹ Už tam však předznamenal charakter své plánované návštěvy srdce Čech. Prostřednictvím dopisu adresovaného městské radě pražské věnoval Praze první svazek svého *Vítka*. Své rozhodnutí odůvodnil láskou

¹⁶² PRŠÍNOVÁ, Tamara. *Adalbert Stifter v českých překladech (1862 - 2004)*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2005.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ STIFTER, Adalbert. *Žula. Smolaři*. Praha: Nakladatelství Vitalis. ISBN 80-7253-150-6.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Adalbert Stifter: Vybraná díla Adalberta Stiftera. In: *Vitalis* [online]. Praha [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: http://www.vitalis-verlag.com/vitalis_cz/index_cz.php

¹⁶⁷ ROKYTA, Hugo. *Adalbert Stifter a Čechy*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1968, s. 16.

¹⁶⁸ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 20.

¹⁶⁹ ROKYTA, Hugo. *Adalbert Stifter a Čechy*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1968, s. 14.

k české zemi.¹⁷⁰ Vřelá odpověď městské rady tak na sebe nenechala dlouho čekat. „*Vaše Blahorodi zaslalo podepsané městské radě skvostný výtisk prvního svazku své básnické práce Witiko a městská rada seznala z dopisu zásilku doprovázejícího, jakož i z díla samotného, že Vaše Blahorodi ráčilo věnovati tento produkt své Musy obyvatelstvu královského hlavního města Prahy. Tento povahový rys, jakož i neméně poutavý obsah Vašeho poetického výtvoru nepřipouštějí pochyb o tom, že Vaše Blahorodi jest oddáno vřelou láskou své české vlasti a dovede vážit si dějin svého domova.*“¹⁷¹ Stifter potěšen z tak příznivé reakce, pokračoval v písemném kontaktu s pražskými radními. V lednu roku 1867 jim zaslal v pořadí druhý svazek *Vítka*. Ještě v říjnu téhož roku došel radě i poslední svazek, který Stifter dokončil krátce před svou smrtí.¹⁷² Přátelské kontakty Stiftera a pražských intelektuálů tak nemohly mít dlouhého trvání. Každopádně Stifter se na konci svého života mohl těšit z toho, že se jeho dlouholetá práce dočkala uznání. „*Městské radě jest obzvláštní cti vysloviti Vašemu Blahorodi již za první svazek nejvřelejší díky pražské městské obce a cítí se povinna vzdáti Vašemu Blahorodi nejuprávnější díky i za pokračování díla, která pokládá za skutečné obohacení městského archivu a připojiti ujištění, že Vaše Blahorodi zavázalo si svým vysokomyslným darem trvale pražskou městskou obec.*“¹⁷³

Ačkoliv se Praze dostalo takové pocty, první český překlad románu *Vítek* nabídl až rok 1926. Vydání v sobě zahrnovalo i překlad Stifterovy korespondence s městskou radou. V originále ji dne 24. března 1926 uveřejnil v *Prager Presse* dr. Eduard Šebesta.¹⁷⁴ Stifterovo historické dílo s českým názvem *Vítek. Román o bojích Přemyslovců* přeložila Milena Illová, ilustroval ho Stanislav Hudeček. O vydání se postaralo Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství (A. Svěcený). První díl má 189, druhý 199 a třetí dokonce celých 215 stran.¹⁷⁵ Pár let na to vyšla v českém překladu jako součást sborníku ukázka z románu *Witiko*. Úryvek s názvem *Šumava*, přeložený Pavlem Eisnerem, obohatil v roce 1931 sborník *Němci v českých zemích*,

¹⁷⁰ Korespondence Adalberta Stiftera s pražskou městskou radou z let 1865-1867. STIFTER, Adalbert. *Vítek. Román o bojích Přemyslovců*. Praha: Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství, 1926, s. 7.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 8.

¹⁷² Tamtéž, s. 9.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ STIFTER, Adalbert. *Vítek. Román o bojích Přemyslovců*. Praha: Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství, 1926.

¹⁷⁵ PRŠÍNOVÁ, Tamara. *Adalbert Stifter v českých překladech (1862 - 2004)*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2005.

kteřý spadal do *Výboru z krásné prózy československé*. Ten vydávalo nakladatelství Sfinx společně se Státním nakladatelstvím v Praze.¹⁷⁶ Kompletní překlad pak přinesla až 50. léta 20. století. Román přeložila Jitka Fučíková. Obálku knihy ilustroval Karel Vodák. Pod tradičním názvem *Vítek* ho v roce 1953 vydalo nakladatelství Vyšehrad. Do 21. století zatím spadají jen dva české překlady. Vznikly paradoxně krátce za sebou. V roce 2004 vyšel *Vítek* v Brně pod záštitou nakladatelství MoBa s podporou Česko-německého fondu budoucnosti a Spolku Adalberta Stiftera.¹⁷⁷ Rok na to připomnělo *Vítka* českým čtenářům 200. výročí narození Adalberta Stiftera. Nakladatelství Vitalis totiž při té příležitosti vydalo sebrané spisy Stifterovy. V jednom z pěti svazků nechyběl ani *Vítek*, tentokrát v překladu Hanuše Karlacha.¹⁷⁸

Stifterovy prvotiny *Der Condor* a *Das Heidedorf* vytištěné roku 1840 byly paradoxně přeložené do českého jazyka až ve 40. letech 20. století. Povídka *Das Heidedorf* vyšla sto let po prvním originálním vydání, v roce 1940, pod českým názvem *Vesnička na suchopáru*. Překlada dílka se tehdy ujal František Pastor.¹⁷⁹ Příběh odehrávající se v malé vsi skryté v divoké přírodě prováděl čtenáře Stifterovým krajem, který však v době vydání českého překladu patřil Hitlerovu Německu. Na stránkách knihy měl hlavní hrdina Felix nápadně připomínající samotného Stiftera možnost promluvit českým jazykem. V představách čtenáře se tak opět rozehrál příběh o pevných rodinných vazbách, síle přírody a nešťastné lásce. Ve svazku *Povídky Adalberta Stiftera* z roku 1968 se pak příběhu opět dostalo českého překladu. Postarala se o něj tehdy Anna Siebenscheinová.¹⁸⁰ Nepoetický název povídky však čtenáře připravil o radost z objevení hlubšího smyslu celého příběhu. Překlad totiž nese zjednodušený název *Horní Planá*¹⁸¹, který dopředu odhaluje onen romantický fakt, že šumavská ves, o které Stifter v povídce píše, je zároveň jeho rodnou obcí. Rok 1944 nabídl český překlad Stifterovy povídky *der Condor*, nesoucí název podle hlavní hrdinky Corneliie. Milostný příběh přeložil

¹⁷⁶ PRŠÍNOVÁ, Tamara. *Adalbert Stifter v českých překladech (1862 - 2004)*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2005.

¹⁷⁷ STIFTER, Adalbert. *Vítek*. Brno: MOBA, 2004. ISBN 80-243-1340-5.

¹⁷⁸ Adalbert Stifter: Vybraná díla Adalberta Stiftera. In: *Vitalis* [online]. Praha [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: http://www.vitalis-verlag.com/vitalis_cz/index_cz.php

¹⁷⁹ PRŠÍNOVÁ, Tamara. *Adalbert Stifter v českých překladech (1862 - 2004)*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2005.

¹⁸⁰ PRŠÍNOVÁ, Tamara. *Adalbert Stifter v českých překladech (1862 - 2004)*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2005.

¹⁸¹ Tamtéž.

Antonín Pašek.¹⁸² Obě díla, v nichž nechybí motiv zakázané a tudíž nenaplněné lásky, psal Stifter v době, kdy byl silně inspirován romantismem. Není proto divu, že povídky našly ohlas v době pro český národ nešťastné. Útěk do romantického literárního světa, v němž svět ovládá ne všemocný princip lásky, byl proto nasnadě. V sedmdesátých letech 20. století nový překlad nabídla překladatelka Anna Siebenscheinová.¹⁸³ Další překlad obou povídek přinesl až rok 2004. Oba příběhy se tehdy objevily v jednom svazku vydaném nakladatelstvím Vitalis. Z německých originálů *Der Condor* a *Das Heidedorf* je přeložil Hanuš Karlach. Ilustrace zhotovil Karel Hruška.¹⁸⁴ Na rozdíl od předcházejícího českého překladu díla *Der Condor*, ten mladší nenesl název *Cornelie*, ale dle originálu *Kondor*.

Protože se ve Stifterových dílech, jejichž názvy zní *Der Hochwald*, či *Die Mappe meines Ugrossvaters*, nachází velké množství odkazů na šumavská místa, která sám autor rád procházel, bylo by překvapující, kdyby se nedočkala českých překladů. Navíc právě povídka *Der Hochwald*, jejíž příběh se odehrává v neklidných dobách třicetileté války, byla prvním Stifterovým dílem, které se dočkalo českého překladu. Nelehkého úkolu se tehdy zhostil Roman Voříšek.¹⁸⁵ Název povídky přeložil doslovně. Čtenáři týdeníku *Lumír* se tak 3. července 1862 mohli potěšit četbou povídky *Vysoký les*.¹⁸⁶ Další český překlad téhož díla přinesl navzdory nezastavitelnému vývoji českého jazyka až rok 1942. Povídka se objevila ve výboru ze Stifterových novel *Tichý hlas*. Přeložil ji Bohuslav Durych.¹⁸⁷ Díky němu také získala nový, tajemněji znějící český titul *Hvozd*. Pod tímtož názvem pak roku 1968 vyšla v nakladatelství Růže jako součást výboru s titulem *Povídky A. Stiftera*. O překlad se tehdy postarala Anna Siebenscheinová. Její manžel germanista Hugo Siebenschein sepsal doslov.¹⁸⁸ Tentýž překlad se o deset let později stal součástí dalšího výboru Stifterových povídek. Ten pod názvem *Horský křišťál* v Praze vydalo nakladatelství Odeon.¹⁸⁹ Počátek 21. století přinesl nový český překlad. V roce 2003 představilo nakladatelství Vitalis Stifterovo dílo *Der*

¹⁸² PRŠÍNOVÁ, Tamara. *Adalbert Stifter v českých překladech (1862 - 2004)*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2005.

¹⁸³ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*

¹⁸⁴ STIFTER, Adalbert. *Kondor. Ves na pláňce*. Praha: Nakladatelství Vitalis, 2004. ISBN 80-7253-148-4.

¹⁸⁵ PRŠÍNOVÁ, Tamara. *Adalbert Stifter v českých překladech (1862 - 2004)*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2005.

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ NOVÁKOVÁ, Radka. *Vývoj překladatelských metod na překladech novely Der Hochwald A. Stiftera*. Praha, 2014. Diplomová práce. Filozofická fakulta, Ústav translologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Tomáš Svoboda, Ph.D.

Hochwald v překladu Hanuše Karlacha pod již ustáleným českým názvem *Hvozď*.¹⁹⁰ Stejný překlad nabízí i svazek vybraných Stifterových děl *Studie 1840 – 1841*. Zatím poslední české vydání *Hvozdu* v tomto souboru doplňují spisy *Kondor*, *Polní květiny*, *Ves na plánce*, *Hrad bláznů*, *Z kroniky našeho rodu*.¹⁹¹ Poslední uvedené povídce se dostalo vydání prvního českého překladu až v roce 1959. Dílo v originále nesoucí titul *Die Mappe meines Ugroßvaters* tehdy přeložil Ladislav Heger. Vydání navíc obohatil svou odbornou předmluvou.¹⁹² Stejně jako Heger, tak i Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění věřili, že překlad díla českou čtenářskou obec jistě potěší, přičemž tuto jejich víru dokládá i krátká věta na vnitřní straně papírových desek knihy. „Povídka *Z kroniky našeho rodu* vychází v češtině po prvé a setká se u našich čtenářů jistě s vřelým přijetím.“¹⁹³ Prostřednictvím dílka se totiž Stifter vrátil do svého rodného kraje, jenž se vryl hluboko do srdce nejen jemu, ale i jeho předkům, na jednotlivých stránkách nechal znovu oživit svého pradědečka i spolu s jeho životním osudem. Úspěch překladu tak do jisté míry předurčovala slabost českého čtenáře k realistickým příběhům z venkovského prostředí. Dalšího vydání se Hegerův překlad dočkal až roku 2002, kdy díky redakci Lenky Hůlkové, Vladimíra Musila a Milady Urbanové Stifterovo dílo vydalo nakladatelství Srdce Vltavy pod názvem *Paměti mého pradědečka – Die Mappe meines Ugroßvaters*. Jak sám titul napovídá, jedná se o dvojjazyčné vydání.¹⁹⁴ Čtenář v něm tedy najde jak originální německy psanou verzi, tak i český překlad. V pořadí druhou českou verzi povídky nabídl Hanuš Karlach. Překlad nazvaný opětovně *Z kroniky našeho rodu* vyšel v roce 2005 při příležitosti 200. výročí narození Adalberta Stiftera v nakladatelství Vitalis. Zařadil se mezi další Karlachovy překlady ve sbírce Stifterových povídek *Studie 1840 – 1841*.¹⁹⁵

¹⁹⁰ PRŠÍNOVÁ, Tamara. *Adalbert Stifter v českých překladech (1862 - 2004)*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2005.

¹⁹¹ Adalbert Stifter: Vybraná díla Adalberta Stiftera. In: *Vitalis* [online]. Praha [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: http://www.vitalis-verlag.com/vitalis_cz/index_cz.php

¹⁹² HEGER, Ladislav. *Slovo úvodem*. STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959.

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ PRŠÍNOVÁ, Tamara. *Adalbert Stifter v českých překladech (1862 - 2004)*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2005.

¹⁹⁵ Adalbert Stifter: Vybraná díla Adalberta Stiftera. In: *Vitalis* [online]. Praha [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: http://www.vitalis-verlag.com/vitalis_cz/index_cz.php

Do českého jazyka byla v průběhu 20. a 21. století přeložena také další Stifterova díla, jako *Feldblumen*, *Abdias*, *Die Narrenburg*, *Brigitta*, *Die drei Schmiede ihres Schicksals*, *Der Hagestolz*, *Der beschriebene Tännling*, *Der Waldgänger*, *Der Nachsommer* a *Nachkommenschaften*. Sbíрка povídek *Feldblumen* vyšla sice už v roce 1841 a stála tak téměř na počátku Stifterovy literární tvorby.¹⁹⁶ Český překlad však vznikl víc než o sto let později. Pod názvem *Polní květiny* byl vydán roku 1943.¹⁹⁷ V roce 1843 představil Stifter veřejnosti povídky *Abdias* a *Die Narrenburg*. Do českého jazyka první z nich přeložila Anna Siebenscheinová. Její překlad se objevil například ve svazku Stifterových povídek nazvaném *Brigitta*. Povídka *Die Narrenburg* vyšla v češtině hned čtyřikrát. Poprvé dokonce už v roce 1929 v překladu Františky Stolzové.¹⁹⁸ *Brigitta* se vydání prvního českého překladu dočkala v roce 1942.¹⁹⁹ V případě této povídky tak chyběly pouhé dva roky k dosažení sta let od vydání jejího originálu. Stejně jako *Brigitta* spatřila světlo světa v roce 1844 i další Stifterova povídka *Die drei Schmiede ihres Schicksals*.²⁰⁰ Ta však získala český překlad mnohem dříve než *Brigitta*. Povídka přeložená Jaroslavou Votrubovou poprvé vyšla už v roce 1912 pod názvem *Tři strůjcové svého štěstí*.²⁰¹ Další vydání téhož díla na sebe pak nedalo dlouho čekat. Český překlad Václava Hochmutha *Každý je štěstí svého strůjce* vydalo v roce 1913 nakladatelství Vilímek.²⁰² Povídka *Der Hagestolz* si vysloužila celkem tři české překlady. Ve všech případech jí však byl ponechán tentýž český název *Starý mládenec*. V roce 1939 vycházel překlad Bohuslava Durycha jako románová příloha deníku *Našinec*.²⁰³ Ve stejném roce se ale překlad objevil i v samostatném svazku. O toto vydání se postaralo nakladatelství Velehrad.²⁰⁴ V pořadí druhý překlad z roku 1972 je dílem Anny Siebenscheinové. Zatím posledním, kdo se rozhodl přeložit tuto Stifterovu povídku, je Hanuš Karlach.²⁰⁵ Tito tři zmínění překladatelé nahradili německy psané věty českými i v povídce *Der beschriebene Tännling*. Jako první se nepochybně nelehkého úkolu zhostil Bohuslav Durych. Jeho překlad

¹⁹⁶ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 30.

¹⁹⁷ PRŠÍNOVÁ, Tamara. *Adalbert Stifter v českých překladech (1862 - 2004)*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2005.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 30.

²⁰¹ PRŠÍNOVÁ, Tamara. *Adalbert Stifter v českých překladech (1862 - 2004)*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2005.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ Tamtéž.

nazvaný *Popsaná jedlička* vyšel v roce 1942 ve výboru z novel *Tichý hlas*.²⁰⁶ Dílo *Der Waldgänger* má české překlady pouze dva. Ačkoliv jejich vydání od sebe dělí téměř sedmdesát let, oba nesou stejně znějící titul *Lesní poutník*. První překlad pochází z pera Bohuslava Reynka. Vydán byl roku 1935. Autorem druhého překladu je Hanuš Karlach. V roce 2004 ho vydalo nakladatelství Vitalis.²⁰⁷ Českého překladu se naštěstí dočkal také Stifterův výchovný román *Der Nachsommer*. Překladatelku Jitku Fučíkovou²⁰⁸ neodradil ani fakt, že v roce 1857 kritika nově vydaný román nikterak nevychválila a ani čtenáři ho neuvítali zrovna s nadšením, jaké nejspíš Stifter očekával.²⁰⁹ Díky její překladatelské práci vyšel roku 1968 Stifterův román v českém znění. Vydalo ho nakladatelství Odeon pod titulem *Pozdní léto*.²¹⁰ Stejný název nese i překlad Hanuše Karlacha uvedený v takzvaném Stifterově roce 2005.²¹¹ Po vydání díla *Der Nachsommer* nabídl Stifter svým čtenářům ještě několik literárních prací, mezi které patří také povídka *Nachkommenschaften*. Ta vznikla během spisovatelových návštěv česko-rakousko-bavorského pomezí. Vydána byla téměř na sklonku Stifterova života, roku 1864.²¹² O jediný český překlad tohoto dílka se postarala Anna Siebenscheinová. Knihu s názvem *Potomci* vydalo v Českých Budějovicích roku 1972 nakladatelství Růže. Kromě už zmíněného dílka *Nachkommenschaften*, přeloženého do češtiny jako *Potomci*, obsahoval tento svazek i další Stifterovy povídky.²¹³

Byť Stifterovo dílo má bezpochyby co říci i současnému čtenáři, přesto mnohé práce se dosud nedočkaly českých překladů. Nepřeloženo tak stále zůstává například básnické dílo *Gedichte* nebo sborník s dvanácti příspěvky *Wien und die Wiener*. Tento pro český jazyk nelichotivý fakt také dokazuje i řada povídek jako třeba *Das alte Siegel*, *Zwei Schwestern*, *Prokopus*, *Der Waldbrunnen*, či *Aus dem bairischen Walde*.²¹⁴ Velkým paradoxem pokud jde o překlady a

²⁰⁶ PRŠÍNOVÁ, Tamara. *Adalbert Stifter v českých překladech (1862 - 2004)*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2005.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 31.

²¹⁰ PRŠÍNOVÁ, Tamara. *Adalbert Stifter v českých překladech (1862 - 2004)*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2005.

²¹¹ Adalbert Stifter: Vybraná díla Adalberta Stiftera. In: *Vitalis* [online]. Praha [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: http://www.vitalis-verlag.com/vitalis_cz/index_cz.php

²¹² SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 30.

²¹³ PRŠÍNOVÁ, Tamara. *Adalbert Stifter v českých překladech (1862 - 2004)*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2005.

²¹⁴ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*

především pak znalost Stifterova díla je aktivita zemí, které k divoké šumavské přírodě nemohou mít takový vztah jako Německo, Rakousko a Česká republika. Literární práce tohoto velkého hornoplánského rodáka přeložili do svých národních jazyků Španělé, Angličané, Slovinci, Rumuni, Italové, Francouzi, Holanďané, Norové, Švédové, Finové a Rusové.²¹⁵ Stifter je ale prostřednictvím svého díla známý i v asijských zemích. Jeho dílo si ve svých jazycích mohou přečíst Korejci i Japonci. Vysoce ceněný a tudíž i neopomenutelný je bezesporu také překlad hebrejský.²¹⁶

²¹⁵ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*

²¹⁶ Tamtéž.

Osobnost Adalberta Stiftera jako inspirace k oživení českoněmeckých vztahů

Výstava *Děsivě krásný svět*

Pád komunistického režimu v Československu roku 1989 vzbudil v lidech nejrůznější naděje. Jedna z nich se bezpochyby týkala napravení česko-německých vztahů. Ač v té době tato myšlenka nebyla nijak široce zastoupena, její zastánci měli silnou vůli, a tudíž i výdrž. Ohlas ze strany širší veřejnosti se nakonec přeci jen dostavil. Zásahu na tom mají konkrétní Češi, Němci a Rakušané a především pak jednotlivé výstavy a konference, o něž se tito lidé zasloužili.

Vliv na částečné narovnání pokřivených česko-německých vztahů měla bezesporu i výstava s názvem *Adalbert Stifter – Děsivě krásný svět*. Plány na její vytvoření se začaly rodit v Rakousku dokonce už v roce 1987.²¹⁷ Až listopadové události roku 1989 však umožnily bohaté přeshraniční kontakty, které již nebyly ideologicky omezovány, a měly tak za následek zpracování dvojjazyčné výstavy cílené prostřednictvím totožného obsahu jak na německy, tak i česky mluvící návštěvníky. Expozice byla nakonec premiérově uvedena v červenci roku 1990 v Okresním vlastivědném muzeu v Českém Krumlově. Velkou měrou se o ni zasloužilo jednak muzeum v Českém Krumlově, ale také Institut Adalberta Stiftera v Linci.²¹⁸ Iniciativa ne náhodou vzešla právě z míst, která Stifterovi i v nelehkých dobách nabízela útěchu a tolik potřebný klid. Ať už to byl Český Krumlov, ona pomyslná brána do hlubokých šumavských lesů, či Linec, ušetřený krvavých revolučních událostí v roce 1848. Na konci září 1990 proto výstava opustila jižní Čechy, aby v Linci od října do listopadu zažila svou reprízu, která však podle původních záměrů měla být i derniérou.

Výstava byla vsazena do dvou vzájemně se lišících prostředí. Rakušané na Stiftera nikdy nezapomněli, byť si ho paradoxně začali nejvíce vážit a cenit až po jeho smrti. V Čechách byla situace rozdílná, a to i přesto, že právě tento historický územní celek nazýval Stifter po celý svůj život svým rodištěm. Autorovo dílo se sice nikdy nepřestalo zcela číst, o čemž vypovídají i české překlady, zůstávalo však mnoho let neprávem v kolonce označující

²¹⁷ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 2.

²¹⁸ Tamtéž.

literaturu pro ty nejnáročnější čtenáře. A vzhledem ke Stifterově takzvanému německému nebylo ani zapotřebí ho veřejnosti důrazně připomínat například prostřednictvím školní výuky. Z těchto nesporných faktů by se mohlo zdát, že přínos této první česko-rakouské výstavy bude patrnější v Československu. Avšak její autoři Dr. Johann Lachinger a Mag. Martin Sturm rozevřeli před návštěvníky zcela nový obraz Adalberta Stiftera.²¹⁹ Poučit se tak mohli i německy mluvící návštěvníci výstavy. Čtením jednotlivých informačních tabulí se před člověkem otevíral krásný svět, který Stiftera celý život obklopoval a zároveň i dotvářel jeho osud. Ačkoliv Stifter obdivoval přesný přírodní řád, jeho důsledky jsou pro každou lidskou bytost děsivé, protože představují nicotu. Sám Stifter během svého života byl několikrát vystaven smutku ze smrti blízkého člověka. Chápal však, že se tomuto přirozenému zákonu přírody nelze vzepřít a že každý člověk je strůjcem svého vlastního životního štěstí. Výstava představila Stiftera nejen jako malého chlapce, milovníka, literáta a filozofa, ale také jako nadaného malíře, jenž dlouhou dobu věřil, že právě ve výtvarném umění spočívá jeho životní dráha.²²⁰

Expozice navíc od sebe neoddělovala české a německé návštěvníky, čímž podporovala rozvoj pozitivních sousedských vztahů. Stýkání dvou dříve zneprátelených národností se tak neomezovalo pouze na organizátory výstavy, politiky a představitele významných kulturních institucí, ale i na širší veřejnost. Veškeré informační panely a popisky na výstavě obsažené měly německou i českou verzi. Titul výstavy zněl poeticky jak v češtině *Děsivě krásný svět*, tak i v němčině *Schrecklich schöne Welt*.

Obrovský úspěch výstavy zcela předčil očekávání jejích tvůrců a organizátorů. Původní záměr, totiž uspořádat premiéru v Okresním vlastivědném muzeu v Českém Krumlově a jednu reprízu v Zemském muzeu v Linci, se díky okamžitému zájmu dalších pořadatelů změnil v opravdovou kulturní cestu s Adalbertem Stifterem napříč Evropou, kulturou proslulými městy.²²¹ Navzdory prvotním představám tak výstava i v následujícím roce našla své umístění. Stifterův *Děsivě krásný svět* byl od června do září 1991 instalován v Německu, konkrétně v oblastním muzeu umístěném v klášteře Walderbach. V měsících březnu, dubnu a

²¹⁹ SLAVÍK, Ivan. *Úvodní řeč: Adalbert Stifter – Děsivě krásný svět*. Znojmo: Jihomoravské muzeum, 1998. Soukromý archiv autora

²²⁰ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 2.

²²¹ SLAVÍK, Ivan. *Úvodní řeč: Adalbert Stifter – Děsivě krásný svět*. Znojmo: Jihomoravské muzeum, 1998. Soukromý archiv autora

květnu roku 1992 se dočasným domovem expozice stalo hlavní město tehdejšího Československa, když informační panely zdobily zdi Strahovského kláštera.²²² V letech 1993 až 1994 si výstavu vyžádaly celkem tři evropské země. První z nich bylo Polsko. Zájem tohoto státu byl vyslyšen a od ledna do února 1993 si lidé mohli výstavu prohlédnout v krakovském Mezinárodním kulturním centru. Dále následovala Belgie a Nizozemí.²²³ Poté se oklikou přes Bavorsko navrátila na čas zase do Čech. Osmá repríza výstavy se tedy konala v Augsburgu, zatímco ta devátá už v Mariánských lázních. Obě uvedení přitom spadala do roku 1994. Okresní muzeum v Mariánských Lázních však výstavu hostilo od července do září, tedy z hlediska návštěvnosti ve výhodném čase dovolených a letních prázdnin.²²⁴ Na jubilejní desáté opakování si ovšem zájemci museli počkat o něco déle. Výstava měla přesně dva roky pauzu, aby nakonec na tři měsíce přináležela Jihočeskému zemskému muzeu sídlícím ve starobylém hradě Tírol.²²⁵ V Itálii však úspěšné putování výstavy neskončilo. Krátké zastavení čekalo ještě například na německý Hauzenberg, dolnorakouský Waidhofen an der Taya, či zámky Nové Hrady a Vitoraz.²²⁶ Vynechána nebyla ani jižní Morava. Stejně jako tomu bylo v Českém Krumlově, či Mariánských Lázních, i ve Znojmě byla výstava k vidění v letních měsících. Adalbert Stifter a jeho *Děsivě krásný svět* se tam těšil přízni návštěvníků od července do září roku 1998.²²⁷ Toto v pořadí již patnácté uvedení navíc obohatilo odborné zhodnocení úspěchů dosavadních ročníků. Tuto úvodní řeč si připravil historik umění Mgr. Ivan Slavík.²²⁸ Připomenul v ní, jak počáteční nejistotu organizátorů, tak i následný obrovský ohlas, který výstava vzbudila. „*Přestože přesná statistika není k dispozici, trůfám si odhadnout, že výstavu doposud shlédlo přibližně čtvrt milionu osob.*“²²⁹ Přesně po deseti letech od své premiéry se expozice s velkou slávou, kterou nabyla během dlouhé evropské cesty, vrátila do Českého Krumlova. Přístupna veřejnosti byla od června do listopadu roku 2000.²³⁰ Tento symbolický výstavní návrat se uskutečnil zcela plánovitě tak, aby jakožto průlomový přeshraniční projekt orientovaný na osobu Adalberta

²²² SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 2.

²²³ Tamtéž.

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ SLAVÍK, Ivan. *Úvodní řeč: Adalbert Stifter – Děsivě krásný svět*. Znojmo: Jihomoravské muzeum, 1998. Soukromý archiv autora

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 2.

Stiftera, uvedl další podobné akce. Kromě výstavy Český Krumlov v roce 2000 hostil také česko-rakousko-německé sympóziium o Adalbertu Stifterovi. V procesu příprav, ale v té době již byly aktivity, které měly v roce 2005 připomenout 200. výročí narození Adalberta Stiftera.²³¹

Byť organizátorům výstavy Děsivě krásný svět v první řadě šlo o představení nového pohledu na život a dílo Adalberta Stiftera, jejich společný zájem nakonec přinesl daleko víc pozitiv, než očekávali. Výstava nejen že přispěla k informovanosti evropské kulturní veřejnosti o Stifterově osobnosti a díle, ale také, zcela v duchu umělceva myšlenkového odkazu, otevřela nové možnosti spolupráce institucí i jednotlivců v oblasti vědy, kultury a společenských styků.²³²

²³¹ Rozhovor s Mgr. Ivanem SLAVÍKEM, Český Krumlov 8. 3. 2016

²³² SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 2.

Česko- rakousko – německé sympóziium Adalbert Stifter 2000 – „Překračování hranic“

Rok 2000 znamenal pro město Český Krumlov, co se kultury týká, velmi plodný rok. Tehdejší starosta Antonín Princ totiž spolu s přednostou místního okresního úřadu JUDr. Františkem Mikešem prostřednictvím oficiálního pozvání umožnili konání prvního mezinárodního sympózia o Adalbertu Stifterovi na české půdě.²³³ Tato vědecká konference se uskutečnila časně na podzim roku 2000. Trvala čtyři dny, konkrétně od 20. do 23. září.²³⁴ V té době mohli zájemci o život a dílo Adalberta Stiftera stále ještě navštívit výstavu *Adalbert Stifter - Děsivě krásný svět*. Paradoxně přímo naproti muzeu, kde byla expozice umístěna, se nachází hotel Růže, v jehož sále účastníci sympózia referovali, či naslouchali výkladu druhých.²³⁵ Zatímco Němci a Rakušané se osobností Adalberta Stiftera a jeho dílem nikdy nepřestali inspirovat, Češi na svého rodáka na nějaký čas pozapomněli. Obavy české strany z případného neúspěchu sympózia tak byly více než pochopitelné. Nutno však dodat, že značnou kuráž Čechům dodaly v té době již tradiční Hornoplánské rozpravy a především pak ona veleúspěšná výstava. Přinesly totiž velmi cennou zkušenost. Kromě prožitého úspěchu ukázaly, jak pozitivně působí na všechny takové mezinárodně kulturní akce podpora konkrétních politiků. Ne náhodou starosta města Horní Planá Jiří Hůlka při svém ohlédnutí za patnácti lety Hornoplánských rozprav vzpomněl na řadu agresivních politických útoků, které velmi znesnadňovaly pořádání těchto besed.²³⁶ Sympóziium proto nebylo ochuzeno o onen zásadní politický rozměr. Čestný patronát konferenci nabídl tehdejší ministr kultury České republiky Pavel Dostál, bavorský státní ministr pro vědu, výzkum a umění Hans Zehetmeir a kulturní referent země Horní Rakousko Josef Pühringer. Pozadu nezůstali ani velvyslanci Německa a Rakouska působící v Praze, stejně jako čeští velvyslanci pro Berlín a Vídeň.²³⁷

K reálnému uskutečnění sympózia by však nemohlo dojít bez jeho organizátorů a také vědeckých pracovníků. Na přípravě akce se podíleli společnými silami zástupci německých, rakouských a českých institucí. Za německou stranu to byl Peter Becher ze Spolku Adalberta

²³³ LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 5. ISBN 80-239-1930-X.

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ Rozhovor s Mgr. Ivanem SLAVÍKEM, Český Krumlov 8. 3. 2016

²³⁶ HŮLKA, Jiří. Patnáct let Hornoplánských rozprav. In: *Hornoplánské rozpravy 1997 - 2011*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2014, s. 6. ISBN 978-80-260-7413-7.

²³⁷ LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 5. ISBN 80-239-1930-X.

Stiftera v Mnichově. Za rakouské město Linec a Institut Adalberta Stiftera v něm sídlící se angažoval Dr. Johann Lachinger a v Českém Krumlově se úkolu se ctí zhostili Mgr. Petr Jelínek a Mgr. Ivan Slavík.²³⁸ Díky časté a nepochybně nutné vzájemné komunikaci těchto pořadatelů se upevnily kulturní vazby na ose Mnichov, Linec a Český Krumlov. Ne náhodou byl proto vybrán pro sympóziu trefný název *Adalbert Stifter – Překračování hranic*. Stejně jako Stifter překračoval historické hranice tří navzájem si blízkých zemí a zároveň věřil idealistické představě možnosti překročení opevněných hranic bránící jedinci objevit své dobré já a lidství, tak i účastníci sympózia mohli bez větších problémů navštívit jakoukoliv z pořadatelských zemí a při tom navázat mnohá mezinárodní přátelství. Vzhledem k neopominutelnému faktu, že se Stifter narodil v cípu jižních Čech a řada Stifterových děl byla právě touto krajinou inspirována, nabídlo sympóziu především přednášky alespoň zčásti se týkající Stifterovy domoviny. Právě územní patriotismus byl totiž Stifterovi po celý život vlastní.

Úvodní slovo pronesl Milan Uhde. Referoval na téma *Adalbert Stifter – susedství, souvislosti, míjení*.²³⁹ Více než na samotného Stiftera ovšem kladl ve své řeči důraz na fenomén susedství, jehož základní principy fungují na všech úrovních stejně. Podle Uhdeho na vesnici nemůže nikdo zůstat v anonymitě. Ať už chce nebo ne, automaticky je svými sousedy konfrontován. Pro zachování dobrých vztahů, je dobré nebránit se vzájemně často pouze diplomatické komunikaci.²⁴⁰ Problém však může nastat v okamžiku, kdy si jedna z komunikujících stran připadá podřízená té druhé, popřípadě když ani zdvořilostní fráze pro nepochopení jedné ze stran neplní svůj účel. Uhde ve svém projevu připomněl kořeny česko-německého nepochopení. „*Pro Slovany byl Němec už odnepaměti ten, kdo je němý, totiž kdo neodpovídá na naše oslovení, alespoň ne slovy, která by nám byla srozumitelná.*“²⁴¹ Jinak společnosti prospěšné reformy Josefa II. navíc český jazyk dostaly do pozice outsidera. „*Největší překážkou v rozvoji českého úsilí o udržení jazyka jako podstatného znaku národní identity se stala josefínská politika reform, jež sice na jedné straně znamenala uvolnění režimu ve směru k větší náboženské toleranci a k usnadnění životních podmínek venkovských robotníků, ale na druhé straně zrušením Královské dvorské kanceláře v Praze a dalšími kroky*

²³⁸ LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 5. ISBN 80-239-1930-X.

²³⁹ Tamtéž.

²⁴⁰ UHDE, Milan. *Adalbert Stifter – susedství, souvislosti, míjení*. In: LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 9. ISBN 80-239-1930-X.

²⁴¹ Tamtéž, s. 10.

*připravovala prosazení němčiny jako jednotného zemského jazyka.*²⁴² Většina tehdejších českých vzdělanců na tuto situaci reagovala obrozeneckými aktivitami s cílem navrátit češtině její ztracené pozice. Byť byl Adalbert Stifter vzdělán v čistě osvíceneckém prostředí, kde znamenaly jazykové a národnostní spory symbol malichernosti, z principu, že mluvil německy, zůstal mu český kulturní svět uzavřen.²⁴³ Nic naplat, že jako obdivovatel Františka Palackého by jistě stál o vstřícné přijetí. Vznik samostatného Československa zcela obrátil, co se užívání češtiny a němčiny týká, role. Princip nadřazenosti a podřazenosti však zůstal. „*Druhá světová válka a její následky jen prohloubily problém dobrého česko-německého sousedství.*“²⁴⁴ Spor totiž přerostl onen jazykový rozměr. Mnoho českých i německých rodin zažilo v první polovině 20. století velké utrpení, z kterého se nakonec začali vzájemně obviňovat. Před lidmi smýšlejícími podobně osvícenecky jako Stifter se tak rozprostřel nelehký úkol napomoci ke smíření všech těchto zraněných duší, jejichž počet mohl působením rodinné soudržnosti každou další generaci zřetelně narůstat. Už na počátku však bylo jasné, že splnit toto předsevzetí nebude a ani nemůže vzhledem k dějinným událostem být rychlou záležitostí. „*Cesty vedoucí ke smíru rozvaděných sousedících rodin nejsou zachyceny na mapách, a ani pan farář je spolehlivě nezná.*“²⁴⁵

Svým zahajovacím referátem Milan Uhde udal směr, kterým se pak celé sympóziu ubíralo. Nesmělo dojít k zapomenutí důvodu, pro které se akce koná. Krev není voda a křivdy přetrvávají dlouho. Čistý lidský rozum má však nezdolnou sílu vést dlouhotrvající a často i marně vyhlížející boj se svou emocionalitou. Byť se Stifter především ve svém mládí nechal ovládat svými emocemi, osvícenecká výchova, které se mu dostalo na gymnáziu, se mu v dospělosti hodila k tomu, aby se již jako vyzrálý muž alespoň částečně smířil sám se sebou, svým osudem a v té době marnou snahou předejít neblahým důsledkům sobecké lidské a národní pýchy. Podobně jako Uhde promýšlel ústřední téma celé konference i další referující Walter Zettl. Ve své přednášce s názvem *Bohemismus a nacionalistické césurý v německé literatuře v zemích Koruny české za doby Adalberta Stiftera* vyzdvihl například názor teologa a filozofa Bernarda Bolzana, který nabádal Čechy a Němce k přátelským vztahům, jako kdyby tušil, že ono přísné vymezení na dva odlišné národy může přinést namísto pozitiv negativ. „*Pryč už konečně s touto dělicí zdí! Češi a Němci!, musíte vytvořit jeden lid; posílit*

²⁴² UHDE, Milan. Adalbert Stifter – sousedství, souvislosti, míjení. In: LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 10. ISBN 80-239-1930-X.

²⁴³ Tamtéž, s. 11.

²⁴⁴ Tamtéž.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 10.

vás může jen to, když se přátelsky sjednotíte; jako bratři byste na sebe měli hledět a obejmout se; nechť jeden se učí řeč toho druhého, o to více si budete rovni; ať se jeden podělí s druhým bratrsky a bez zatajování o to, co zná a ví.“²⁴⁶ Walter Zettl však neopomněl upozornit posluchače na fakt, že osvícenců žijících na území Habsburské monarchie, kteří takzvaně předběhli svou dobu, bylo mnohem víc.²⁴⁷ Jeho přednáška tak nepřímou vybízelou ke konání dalších konferencí či výstav, které by tyto myslitele připomínaly. Jejich názory jsou totiž v době, která se snaží povznést nad agresivní lásku k národu, více než aktuální.

Další referáty se věnovaly například srovnání Adalberta Stiftera s jinou osobností, která působila v Habsburské monarchii. Jednu z takových komparací nabídl Friedrich Prinz. Ve své řeči nazvané *Adalbert Stifter a František Palacký, historiograf českých stavů* upozornil na moment, kdy se názorové cesty obou mužů pravděpodobně definitivně rozešly. A to i přesto, že Stifter neskrýval svůj velký obdiv k Palackého historickému dílu. Jakožto politik mu však neimponoval. „*I tak si velký rakouský s Čechami těsně spjatý básník s mladým historiografem stavů před rokem 1848 zůstali duchovně podstatně blíže, než tomu bylo později, kdy se Palacký díky revoluci roku 1848 stal rozhodujícím českým národním politikem a tím i Stifterovým duchovním antipodem. Odklon od starého modelu stavovsky pojaté české vzájemnosti byl nevyhnutelný již proto, že i obraz Čech a jejich historické role byl u obou mužů značně rozdílný; trend k národnostnímu sebeutváření Čechů nemohl nalézt ve Stifterově všerakouském myšlenkovém světě své místo.*“²⁴⁸ Adalbert Stifter byl revolučními událostmi znechucen. Pokrok, co se občanských práv týká, jako humanista vítal, ne však za cenu krvavých řeží v ulicích Vídně. Stifter miloval řád a harmonii. „*Rokem 1848 překročil František Palacký s odhodláním práh na cestě od supranárodnostního stavovského bohemismu k národně české historiografii; odtud pramenila i jeho neotřesitelná víra v národně česky koncipované, falešné rukopisy Václava Hanky. A ještě něco navíc: jeho nový*

²⁴⁶ BOLZANO, Bernard. Erbaungsreden an die akademische Jugend. ZETTL, Walter. Bohemismus a nacionalistické césury v německé literatuře v zemích Koruny české za doby Adalberta Stiftera, In: LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 15. ISBN 80-239-1930-X.

²⁴⁷ ZETTL, Walter. *Bohemismus a nacionalistické césury v německé literatuře v zemích Koruny české za doby Adalberta Stiftera*, In: LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 15. ISBN 80-239-1930-X.

²⁴⁸ PRINZ, Friedrich. Adalbert Stifter a František Palacký, historiograf českých stavů. In: LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 30. ISBN 80-239-1930-X

*národní obraz dějin jej přivedl s vnitřním přesvědčením k politice.*²⁴⁹ Spisovatel Johannes Urzidil se na rozdíl od Palackého nemohl s Adalbertem Stifterem setkat. Přesto i jeho Stifter ovlivnil. O tom, do jaké míry se tak stalo, se na sympóziu rozpovídal Gerhard Trapp.²⁵⁰ Nejednalo se však o mladistvou nevyzrálou lásku ke Stifterově dílu. Trapp referoval o tom, že se Urzidil seznámil se Stifterovým dílem do hloubky až během studií na Pražské německé univerzitě.²⁵¹ Od té doby se Urzidilovi Stifter stal jedním z jeho inspirátorů. Ne náhodou se Šumava stala dějištěm čtyř jeho povídek.²⁵² Urzidil navíc už ve 30. letech objevil Stifterův odkaz budoucím generacím. Důvod, proč Urzidil ve Stifterově díle dokázal objevit onen na první pohled nenápadný moment, vyplývá podle Trappa z nebezpečné politické situace v Německu. Na rozdíl od mnohých nadšených německých nacionalistů, Urzidil neviděl ve Stifterovi radikálního bojovníka za národ, ale naopak smířlivého humanistu.²⁵³ Urzidilovo volání po upřednostnění územního patriotismu před národním v duchu Stifterova životního přístupu nakonec však nebylo vyslyšeno ani z české strany. Jeho přesvědčení, že se dají zachovat etické postuláty starého zemského patriotismu, se totiž nejspíš definitivně zhroutilo tehdy, když došlo k realizaci myšlenky vysídlení většiny německého obyvatelstva z Československa.²⁵⁴ Urzidil tehdy možná pocítil zmar nad tím, že jeden člověk byť jeho záměry byly šlechetné, nemohl v tomto případě změnit dějiny. Trapp však svým referátem upozornil, že stejně jako Adalbert Stifter, tak i Johannes Urzidil má prostřednictvím svých prací co říci i současné generaci.²⁵⁵ Přestože již není mezi živými, žije svůj druhý život, ve kterém vzdělává a vede k humanismu.

Adalbert Stifter však nebyl jen osvíceneckým myslitelem, ale také vysoce schopným spisovatelem. Z jeho bohatého díla se dá dodnes vyčíst řada dosud neobjevených skrytých významů, které však všechny vypovídají o jeho úctě k řádu přírody, a tudíž i k pravému lidství. Z toho důvodu na sympoziu samozřejmě nechyběly ani referáty připomínající rozborů konkrétních Stifterových děl. Alfred Doppler například zmínil přínos Stifterova *Vítka* pro

²⁴⁹ PRINZ, Friedrich. Adalbert Stifter a František Palacký, historiograf českých stavů. In: LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 30. ISBN 80-239-1930-X

²⁵⁰ TRAPP, Gerhard. Johannes Urzidil: Stifter v cestovním kufru. In: LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 73. ISBN 80-239-1930-X

²⁵¹ Tamtéž, s. 74.

²⁵² Tamtéž, s. 76.

²⁵³ Tamtéž, s. 75.

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 80.

dnešní svět. Jeho referát dostal název *Vítek, lesní hvozd a jeho obyvatelé. Princip stylu opakování v románu Witiko Adalberta Stiftera*.²⁵⁶ Impozantní historické dílo *Vítek* by jistě nezískalo svoji nezaměnitelnou podobu, kdyby Stifter neznal důvěrně místa, která popisoval. Na druhou stranu čtenář nemající vztah k hlubokým lesům v česko-rakousko-německém trojmezí, nemusí naplno ocenit Stifterovu zálibu v pečlivém popisu. Alfred Doppler vystihl na sympoziu právě Stifterovo neustále opakování již vyřčeného. Čtenář s ním hned několikrát projde stejnou lesní pěšinu, či se rozhlédne do kraje ze stejné vyhlídky.²⁵⁷ Z *Vítka* proto přímo číší Stifterova láska k hranicemi nespoutané domovině. „*Stálým opakováním zdánlivě nepodstatného se onomu nepodstatnému nevyhnutelně přisuzuje význam*.“²⁵⁸ Ne každý čtenář však tento bonus objeví. Podmínkou totiž je soustředěnost. Doppler ve svém referátu tuto Stifterovu pomalou gradaci naopak kvitoval. „*Četba románu Witiko coby cvičení z pomalosti se mi jeví jako vzrušující, ozdravný, ale také navýsost napínavý úkol*.“²⁵⁹ Jak v přírodě, tak i čtením tohoto jedinečného Stifterova díla lze zklidnit duši. Příroda sama má moc kultivovat lidské chování. Toho si byl Stifter vědom, a proto se snažil přenést tuto sílu na stránky svých děl. Velkou oblibu má dnes za tuto svou aktivitu v Japonsku, zemi, jejíž obyvatelé jsou typičtí svou zálibou v zušlechťování přírody.²⁶⁰ Vychovávat k morálnímu vědomí a svědomí se Stifter pokoušel i prostřednictvím svých dalších děl. Zatímco v díle *Pozdní léto* to činil aktivně a nijak nezastřeně, v povídce *Žula* se snažil působit na čtenáře, tak aby si toho v nejlepším případě nebyl vůbec vědom. Obě díla však byla částečně ovlivněna Stifterovým prožitkem revoluce roku 1848. Jak konkrétně se v románu *Pozdní léto* projevilo Stifterovo odsouzení tohoto radikálního boje za občanská práva, uvedla ve své řeči přednesené na sympoziu Ingeborg Stahlová. Podle ní Stifter, věrný kantovské zásadě, že ani ušlechtilé cíle neopravňují, aby se lidé proměnili v pouhé prostředky, vytvořil výchovný román o významném státníkovi, který na podzim svého života došel k přesvědčení, že promarnil svůj pravděpodobně jinak umělecky plodný a smysluplný život.²⁶¹ Už při tvorbě tohoto díla si sám

²⁵⁶ DOPPLER, Alfred. Vítek, lesní hvozd a jeho obyvatelé.: Princip stylu opakování v románu Witiko Adalberta Stiftera. In: LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 41. ISBN 80-239-1930-X.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 35.

²⁵⁸ Tamtéž.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 39.

²⁶⁰ Rozhovor s Mgr. Ivanem SLAVÍKEM, Český Krumlov 8. 3. 2016

²⁶¹ STAHOVÁ, Ingeborg. Der Nachsommer – utopický sen nebo zevšeobecnění filozofických idejí. In: LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 33. ISBN 80-239-1930-X.

Stifter ovšem byl vědom jeho náročnosti a proto i dopředu počítal s nepochopením. Byl si však pravděpodobně vědom pravdy staré jako lidstvo samo, o níž hovoří i známé přísloví: „starého psa novým kouskům nenaučíš“. Svou výchovu proto cílil na budoucí generace, jak dokonce přímo napsal svému vydavateli Gustavu Heckenastovi. „*Vím to určitě: Váš syn bude sbírat plody této knihy, ona má budoucnost, poněvadž pro současné pokolení je příliš hluboká, a musí ještě dozrát, určitě má budoucnost jako všechno, co jsem napsal dříve.*“²⁶² Jako učitel etického jednání se představil už dřív, konkrétně roku 1853 prostřednictvím díla *Žula*. Ústřední děj povídky popisující morovou ránu na Šumavě nenabídl těm, kteří Stifterova díla bedlivě sledovali, na první pohled žádné větší překvapení. V poněkud naturalističtější podobě ho totiž nabídl čtenářům poprvé roku 1848 v díle *Smolaři*. Rozdíly obou verzí téhož příběhu na českokrumlovském sympoziu shrnul Johann Lachinger.²⁶³ Obě povídky sice začínají stejně. Vracejí se totiž do Stifterova šťastného dětství, aby čtenáři popsali úsměvnou historku o malém zvědavém a stále ještě naivním Adalbertovi, který si od místního smolaře nechal bezelstně natřít nohy lepkavou smolou, přičemž za toto matkou nepochopené umělecké dílo si vysloužil velký výprask. Dále se však díky vyprávění Stifterova dobrotivého dědečka rozštěpují na dvě linie. Zatímco ve *Smolařích* se před pozorným čtenářem rozkrývá motiv viny a trestu, v *Žule* tomu tak není.²⁶⁴ Povídka z cyklu *Pestré kameny* postrádá moment, ve kterém otec ukrývající svou rodinu před krutou nemocí v hlubokých lesích, krutě potrestá svého syna za snahu pomoci cizím lidem. „*Když se ukáže, že to byl jeho vlastní syn, kdo tajně nosil oněm lidem jídlo a tímto kontaktem zavlekl mor do rodiny, rozhodl otec v panickém hněvu o hrůzném trestu pro své dítě: vysadí syna na skalisko vysoké jako dům, a tím jej vydá napospas smrti vyhladověním. Dítě prožívá na skále smrtelnou úzkost, volá v noci marně svého otce, který ovšem mezitím, stejně i jako ostatní členové rodiny, podlehl moru.*“²⁶⁵ Čtenář je tak sice této tragiky ušetřen, zároveň je ovšem ochuzen o zajímavé srovnání dvou trestů. Malý Adalbert totiž nemusí, byť se cítí po výprasku ukřivděný, jako druhý dětský hrdina Smolařů bezradně a vyděšeně prosit o odpuštění. „*Otče, budu hodný, budu už vždycky hodný, sundej mě dolů, byl jsem tvůj hodný kluk, vždyckys mě choval, dával mi pusinky na*

²⁶² STIFTER, Adalbert, Dopis Gustavu Heckenastovi, březen 1865. STAHLLOVÁ, Ingeborg. Der Nachsommer – utopický sen nebo zevšeobecnění filozofických idejí. In: LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 33. ISBN 80-239-1930-X.

²⁶³ LACHINGER, Johann. Adalbert Stifter – Smolaři a Žula – od násilí k mírnosti. In: LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 47. ISBN 80-239-1930-X.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 51.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 48.

*ústa, otče, milý otče, sundej mě odtud.*²⁶⁶ Stifter ve *Smolařích* klade záměrně důraz na nelidské počínání otcovo. Jak ve své řeči Lachinger uvedl, podle Stiftera totiž mor činí z lidí bestie stejně jako revoluce. Prvotní chvályhodnou myšlenku promění v posedlost.²⁶⁷ Stifter se tedy nebál v povídce filosofovat. Avšak snad právě proto ji byl nucen přepracovat. V původní podobě totiž novela nezapadala do souboru povídek *Pestré kameny*. „*Mělo se jednat o sborník vzorových povídek pro mladé, a to s výchovným pozadím.*“²⁶⁸ Text proto směl obsahovat pouze chlapcovu oddanou pomoc opuštěné nemocné dívce. Hrůza, kterou prožíval chlapec odsouzen k pomalé smrti vlastním rodičem, musela zůstat čtenáři zcela zamlčena, aby si nezvničil myšlenku, že každé dobro musí být po zásluze potrestáno a neztratil tak neochvějnou víru v čistou podstatu člověka. Stifterův pedagogický duch tak tehdy převážil před náklonností k literárnímu dvojsmyslu. Obě tyto vlastnosti však Stifterovi částečně vštípili jeho blízcí příbuzní spolu s krajinou jeho narození. V jejich vyprávěních se totiž mísila mystika s morálním poučením. Právě proto, že tito lidé žili obklopeni hlubokými šumavskými lesy, takřka izolovaní od okolního světa, potřebovali si neustále připomínat pravidla vzájemného soužití. Zdůvodnění nutnosti jejich dodržování pak hledali právě v tajemných hvozdech. O tomto cenném dědictví Stifterových předků, které bude nesmrtelně přežívat v jeho díle, na sympoziu referovala Helga Bleckwenn. Podle ní udělal Stifter svému rodišti nedocenitelnou službu právě tím, že do té doby pouze ústně tradovaným příběhům dal písemnou podobu.²⁶⁹

Nejen z odborných přednášek se skládal program sympozia. Připraveny byly celkem tři kulturní večery se slavnostními koncerty a čtením Stifterových textů v českém i německém jazyce. Příležitost představit se měli soudobí čeští, rakouští i němečtí spisovatelé.²⁷⁰ Opomenut nebyl ani fakt, že Adalbert Stifter nebyl jen spisovatelem, ale po celý život zůstával také rodilým Šumavanem. Účastníci sympozia proto měli možnost vydat se v rámci

²⁶⁶ STIFTER, Adalbert. *Žula. Smolaři*. Praha: Nakladatelství Vitalis, 2004, s. 112. ISBN 80-7253-150-6.

²⁶⁷ LACHINGER, Johann. Adalbert Stifter – Smolaři a Žula – od násilí k mírnosti. In: LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 47. ISBN 80-239-1930-X.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 52.

²⁶⁹ BLECKWENN, Helga. Regionální rozpominání v šumavských povídkách Adalberta Stiftera. In: LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 63. ISBN 80-239-1930-X.

²⁷⁰ LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004, s. 5. ISBN 80-239-1930-X.

exkurze po stopách tohoto významného umělce. V Horní Plané byly za účasti starosty města Jiřího Hůlky položeny věnce ke Stifterově rodnému domu a pomníku.

Sympóziium *Překračování hranic* zaznamenalo značný úspěch. Jeho organizátoři se proto rozhodli shrnout obsahy jednotlivých přednášek do sborníku. Obě verze, jak česká, tak i německá, byly vydány v jedněch společných deskách. Prostřednictvím sympózia a reprízy úspěšné výstavy *Děsivě krásný svět* si navíc veřejnost mohla připomenout významné 195. výročí Stifterova narození. Daleko větší oslavy Adalberta Stiftera se však v česko-rakousko-německém prostoru chystaly na rok 2005.

STIFTER 2005 – 200 let od narození Adalberta Stiftera

V roce 2005 uplynulo 200 let od Stifterova narození. Toto významné výročí si žádalo oslavu, která by mezinárodní veřejnosti představila Stiftera jako autora, jehož díla mají nezastupitelné místo nejen v evropské, ale i ve světové literatuře. Jedna jediná kulturní akce však nemohla mít takový dopad. Vznikl proto projekt *STIFTER 2005*, na kterém spolupracovaly Regionální muzeum v Českém Krumlově, linecký Adalbert Stifter Institut a mnichovský Spolek Adalberta Stiftera.²⁷¹ V rámci této kooperace měla každá z institucí za úkol zajistit ve své zemi dostatek kulturních akcí věnovaných památce Adalberta Stiftera, aby bylo možné nabídnout mezinárodní veřejnosti na celý rok 2005 rozmanitý program. Projekt *STIFTER 2005* podporoval například Jihočeský kraj, či Úřad hornorakouské zemské vlády.²⁷²

Regionální muzeum v Českém Krumlově se během příprav na Stifterův rok 2005 dočkalo podpory například od nakladatelství Vitalis, či Občanského sdružení Vítkův Hrádek. Jejich pomoc spočívala v přípravě dílčích projektů. Nakladatelství Vitalis při příležitosti oslav vydalo v českém jazyce pětisvazkový výběr z díla Adalberta Stiftera, aby tak podpořilo čtenost Stifterova díla českými čtenáři.²⁷³ Občanské sdružení Vítkův Hrádek zpřístupnilo veřejnosti zříceninu na Svatotomášském vrchu. Byť po druhé světové válce patřil Vítkův Hrádek krátce Klubu českých turistů, v souvislosti s vybudováním přísně střeženého hraničního pásma na pravém břehu Vltavy byl přístup do hradního areálu na dlouhou dobu znemožněn.²⁷⁴ Situace se příliš nezměnila ani v roce 1990. Tehdy sice v souvislosti se zrušením hraničního pásma byla zřícenina předána pod správu obce Přední Výtoň, havarijní stav objektu však nedovoloval jeho zpřístupnění.²⁷⁵ Turisty tak od prohlídky Vítkova Hrádku odrazovaly výstražné tabule. Na zřícenině se podepsala léta, kdy ji armáda aktivně využívala jako pozorovatelnu. Hlavní věži chybělo vstupní i vnitřní schodiště.²⁷⁶ Stavba vyžadovala alespoň částečnou rekonstrukci. O tu se postaralo Občanské sdružení Vítkův Hrádek. V roce 2005 se tak mohlo konat slavnostní otevření hradního areálu. Mezinárodní veřejnosti byla

²⁷¹ Rozhovor s Mgr. Ivanem SLAVÍKEM, Český Krumlov 8. 3. 2016

²⁷² *Měsíčník: Bulletin Regionálního muzea v Českém Krumlově* [online]. Český Krumlov, 2003, **XII.** (11) [cit. 2016-06-05]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.cz/cz1250/aktual/mesto/t_mesovm112003.htm

²⁷³ Tamtéž.

²⁷⁴ ANDERLE, Jiří, Ivan SLAVÍK, Harald LIEHMANN a Bryce BELCHER. *Vítkův Hrádek: Symbol vzájemnosti*. Vyšší brod: Občanské sdružení Vítkův Hrádek, 1999.

²⁷⁵ Tamtéž.

²⁷⁶ Tamtéž.

v rámci projektu *STIFTER 2005* za českou stranu nabídnuta skutečně originální akce, lákající především příznivce Stifterova díla *Hvozd a Vítek*. Zřícenina Vítkův Hrádek se navíc okamžitě zařadila mezi tipy na výlety po stopách Adalberta Stiftera. Regionální muzeum v Českém Krumlově při tvorbě svých vlastních dílčích projektů pro rok 2005 využilo pobočky v Horní Plané. V Památníku Adalberta Stiftera byla rozšířena stálá expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*.²⁷⁷ Půdní prostory památníku navíc zaplnila výstava *Adalbert Stifter v překladech*.²⁷⁸ Ve své hlavní budově však muzeum také jednu výstavu nainstalovalo. Jednalo se o výtvarnou výstavu *Hommage á Adalbert Stifter*.²⁷⁹

Regionální muzeum v Českém Krumlově se jakožto jeden z pořadatelů oslav Stifterova výročí osvědčilo. Jeho expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj* spolu s výstavou *Hommage á Adalbert Stifter* se zařadila mezi šestnáct hlavních bodů oficiálního programu mezinárodního projektu *STIFTER 2005*.²⁸⁰ Českokrumlovské muzeum však zaznamenalo ještě jeden velký úspěch. Dne 13. dubna 2005 vydala Česká pošta emisi tří poštovních známek *Osobnosti*, věnovanou Bohuslavu Braunerovi, Mikuláši Dačickému z Heslova a Adalbertu Stifterovi. Známkou, na které je portrét Adalberta Stiftera, jeho jméno a životopisná data byla označena nominální hodnotou 12 Kč. Šumavského autora 19. století tímto způsobem uctila celá Česká republika. Návrh na vydání známky byl podán Regionálním muzeem v Českém Krumlově s podporou města Horní Planá a města Prachatice.²⁸¹

Projekt *STIFTER 2005* se vydařil. Především na území Horních Rakous, v příhraniční oblasti Bavorska a Jihočeském kraji se většina kulturních událostí konaných v roce 2005 nějakým způsobem týkala Adalberta Stiftera. Aby se zájemci o jednotlivé akce v bohatém programu lépe orientovali, byla vydána informační mapa v německé a české verzi.²⁸² Zaznamenány jsou na ní všechny kulturní a další projekty, stezky pro pěší turisty, cyklostezky a dokonce i

²⁷⁷ HŮLKOVÁ, Lenka. *Narozeninové pohlednutí ze Stifterova památníku*. Soukromý archiv autorky

²⁷⁸ *Měsíčník: Bulletin Regionálního muzea v Českém Krumlově* [online]. Český Krumlov: Regionální muzeum v Českém Krumlově, 2005, **XIV**(4) [cit. 2016-06-05]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.cz/data/aktual/mesto/MRM_04_2005.pdf

²⁷⁹ *Měsíčník: Bulletin Regionálního muzea v Českém Krumlově* [online]. Český Krumlov: Regionální muzeum v Českém Krumlově, 2005, **XIV**(6) [cit. 2016-06-05]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.cz/data/aktual/mesto/MRM_04_2005.pdf

²⁸⁰ Tamtéž.

²⁸¹ Tamtéž.

²⁸² STURM, Martin. *Sanfte Sensationen: STIFTER 2005*. Linec: Amt der oö. Landesregierung, 2005.

restaurace nabízející Stifterova oblíbená jídla, z nichž alespoň jedna pravděpodobně lákala na vídeňské párky, které měl Stifter ve velké oblibě²⁸³.

²⁸³ Museum im Rosenberger Gut Neureichenau, expozice *Stifter und der Wald*

Centrum Adalberta Stiftera

Město Horní Planá v současnosti profituje především z cestovního ruchu. Horská krajina a blízkost přehradní nádrže Lipno činí z rodného města Adalberta Stiftera turisty hojně navštěvované místo. Kromě už tak široké kulturní nabídky se město navíc pyšní také vzdělávacím centrem zaměřeným na rozvoj a upevňování pozitivních česko-německo-rakouských vztahů. Byť centrum ve svém názvu nese jméno slavného hornoplánského rodáka, jednotlivé přednášky a semináře mají daleko širší záběr, což znamená, že se neorientují výhradně na život a dílo Adalberta Stiftera. Na druhou stranu ale právě osobnost Stifterova dává centru punc oprávněnosti a důležitosti. Po celý život byl Stifter totiž věren územnímu patriotismu. Jeho myšlenky tak rezonují ve společnosti právě dnes, kdy vzpomínky na válečné a poválečné události už nejsou tak živé, a tudíž ani natolik bolestné. Dá se tedy tvrdit, že Stifter posmrtně inspiruje k opětovnému nalezení společných zájmů Čechů a Němců. Smysl vlastní existence, který tento literát po celý život toužil poznat, tak vyplul na světlo světa až dlouho po jeho smrti. Otázkou je, zdali by humanisticky naladěného Stiftera vůbec těšilo, že jeho takzvaný druhý život v prvopočátku zapříčinily události plné lidského smutku a pocitů ukřivdění.

Vzdělávací centrum v Horní Plané nesoucí název Centrum Adalberta Stiftera / ADALBERT – STIFTER – ZENTRUM – česko-německo-rakouské studijní a vzdělávací centrum v evropském duchu zřídil a provozuje spolek Centrum Adalberta Stiftera / ADALBERT – STIFTER – ZENTRUM registrovaný na Ministerstvu vnitra České republiky.²⁸⁴ Členství v něm není nikterak svazující. „Spolek je dobrovolné sdružení fyzických a právnických osob bez rozdílů národnosti a státního občanství či státní příslušnosti.“²⁸⁵ Jedině prostřednictvím tohoto státní hranice překračujícího charakteru členství je totiž možné reálně plnit hlavní úkol centra, tedy přispívat k rozvoji česko-německo-rakouských vztahů²⁸⁶. Členství ve spolku je dvojího druhu. Kromě řádného členství, se může zájemce přihlásit také o členství sponzorské. Povinností takového člena je pak ale platba příspěvků ve výši, pro kterou se sám rozhodne.²⁸⁷

²⁸⁴ Archiv spolku Centrum Adalberta Stiftera / ADALBERT – STIFTER – ZENTRUM, Stanovy spolku

²⁸⁵ Tamtéž.

²⁸⁶ Tamtéž.

²⁸⁷ Tamtéž.

Centrum Adalberta Stiftera se nachází v Jiráskově ulici, která vede až ke břehům Lipenského jezera. Budova byla postavena v roce 1880 jako obytný dům.²⁸⁸ Adalbert Stifter tak tuto zástavbu neměl nikdy možnost poznat, byť v současnosti je natolik spojena s jeho jménem. Ve 20. století zde postupně sídlilo například okresní zastupitelství, zemědělská okresní záložna, pošta, zdravotní středisko s byty a od 90. let byl dům nevyužívaný.²⁸⁹ Rekonstrukci budovy a její současnou podobu v prvopočátcích zapříčinila myšlenka na zřízení česko-německo-rakouského centra. Ta vzešla a od Čechů a Němců pocházejících z Čech během Slavností k 190. výročí narození Adalberta Stiftera.²⁹⁰ K provozu centra byly totiž zapotřebí vhodné prostory. Založena proto byla společnost s ručením omezeným s názvem BOHEMIA-KOMUNIKATION, která prostřednictvím vkladů společníků dům v ulici Jiráskova 168 zakoupila. Do obchodního rejstříku byla tato firma zapsána Krajským soudem v Českých Budějovicích dne 6. ledna 1995.²⁹¹ Za dobu svého působení vystřídala celkem tři adresy. Počínaje datem založení až do 15. ledna 1999 sídlila v Českém Krumlově v ulici Chvalšinská.²⁹² Následně bylo sídlo firmy přesunuto do Horní Plané. Přičemž zpočátku byla v obchodním rejstříku uvedena ulice Dobrovodská²⁹³, která leží v horní části města poblíž Stifterova parku. Poslední dosud uvedená adresa koresponduje s tou, na které se nachází firmou vlastněná budova. Zatímco Centrum Adalberta Stiftera bylo, mimo jiné i díky finanční podpoře Česko-německého fondu budoucnosti a Sudetoněmeckého sociálního a vzdělávacího

²⁸⁸ *Centrum A. Stiftera: Setkávání - vzdělávání - komunikace - porozumění* [online]. Horní Planá [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.stifter-centrum.info/centrum.php>

²⁸⁹ *Tamtéž.*

²⁹⁰ *Hornoplánské listy* [online]. Horní Planá, 2016, **XXVI**(293) [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.horniplana.cz/dokumenty/1114-hp-listy-unor-2016.pdf>

²⁹¹ *Veřejný rejstřík a Sběrka listin* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, ©2012-2015 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: [https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-\\$firma?navez=BOHEMIA-KOMUNIKATION+s.r.o.&ico=](https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-$firma?navez=BOHEMIA-KOMUNIKATION+s.r.o.&ico=)

²⁹² *Tamtéž.*

²⁹³ *Tamtéž.*

zařízení Bádensko-Würtembersko²⁹⁴, zpřístupněno veřejnosti už v dubnu 2003. K oficiálnímu přepsání sídla firmy došlo až 29. srpna 2003.²⁹⁵

Centrum Adalberta Stiftera je dozajista úspěchem všech, kteří se na jeho vzniku jakýmkoliv způsobem podíleli. Jednou z nejzásadnějších osobností, spojenou jak s jeho počátky, tak i s následným působením, byl Horst Löffler. Tento hornoplánský rodák totiž figuroval jednak jako významný společník ve firmě BOHEMIA-KOMUNIKATION s.r.o.²⁹⁶, tak i jako předseda spolku Centrum Adalberta Stiftera²⁹⁷.

Horst Löffler se narodil 10. března 1940 v Horní Plané.²⁹⁸ V čase jeho narození však již byla zažehnuta ona nešťastná příčina vedoucí k pozdějšímu vynucenému odchodu Löfflerovy rodiny z kraje, který po dlouhou dobu nazývala domovem. V důsledku Mnichovské dohody zahájila 1. října 1938 ozbrojená moc Hitlerova Německa obsazování pohraničních území Československa. O den později Wehrmacht vstoupil do Horní Plané.²⁹⁹ V osudném roce 1945, kdy v souvislosti s osvobozením Československa, vzrostla v mnoha Čechách touha po pomstě namířené vůči všem Němcům, byl Löffler ještě malým dítětem. „*Když mě vyhnali tam z domova, bylo mi právě pět let.*“³⁰⁰ Ona nespravedlnost se tak tehdy bezprostředně dotkla především Löfflerových rodičů. Jeho otec měl v Horní Plané knihkupectví, jeho maminka

²⁹⁴ *Hornoplánské rozpravy 2001: Porozumění začíná v místě - příspěvek jednotlivců k (sudeto)německo-českému porozumění*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2001, s. 4. ISBN 80-238-8353-4.

²⁹⁵ *Veřejný rejstřík a Sbirka listin* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, ©2012-2015 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: [https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-\\$firma?nazev=BOHEMIA-KOMUNIKATION+s.r.o.&ico=](https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-$firma?nazev=BOHEMIA-KOMUNIKATION+s.r.o.&ico=)

²⁹⁶ *Tamtéž*.

²⁹⁷ *Hornoplánské listy* [online]. Horní Planá, 2016, **XXVI**(293) [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.horniplana.cz/dokumenty/1114-hp-listy-unor-2016.pdf>

²⁹⁸ *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-03-20]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: <http://www.kohoutikriz.org/priloha/loffl.php>

²⁹⁹ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*

³⁰⁰ LÖFFLER, Horst. *Doma?*. In: *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-02-05]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: http://www.kohoutikriz.org/data/w_loffl.php

rozená Sturanyová pocházela z Bližší Lhoty.³⁰¹ Jejich smutek byl pravděpodobně daleko intenzivnější, než jaký můžou prožívat malé děti spoléhající se ve všem na matku s otcem. Spolu s přibývajícím roky se ale i u samotného Horsta Löfflera zrodila touha po poznání rodné půdy. „*Už jako děcko jsem se zapojil do řad Böhmerwaldjugend a později jsem byl po deset let odpovědný za veškerou vyhnaneckou práci s mládeží v Bádensku-Württembersku.*“³⁰² Jak však sám popsal, při návštěvě Šumavy byl zprvu překvapen svým ledovým klidem. Ještě v Českém Krumlově necítil onu hlubokou sounáležitost s rodištěm³⁰³. Duch krajiny, po které chodívali jeho předci, ho však nakonec přeci jen oslovil. „*Náhle jsem věděl: jsem doma zčistajasna a vráz. To jsem na hřbitově stanul, v houští a býlí stál kříž; i jméno jsem na něm četl: jestlipak rozumíš?*“³⁰⁴ Od té doby nedal na Horní Planou a její okolí dopustit. Centrum Adalberta Stiftera, nacházející se zcela náhodou poblíž jeho rodného domu³⁰⁵, proto nebylo jediným počinem vykonaným v rodném městě. Spolu se svojí ženou Helgou stál také u vzniku seminářů s názvem Hornoplánské rozpravy, které od roku 1997 každoročně přiváděly do Horní Plané mnoho zajímavých českých, německých i rakouských osobností. „*Léta samotné výstavby centra jsem přesto nechtěl nechat nevyužitá. Poté, co jsem viděl, jak tu a tam vznikaly sudetoněmecké diskuzní kruhy, které se orientovaly výhradně na politickou rovinu a na setkání mezi funkcionáři, začal jsem uvažovat o vytvoření diskuzního fóra a fóra setkávání, která by měla oslovit především zájemce z dolních a středních společenských vrstev, tedy komunální politiky, novináře, učitele, studenty, vedoucí pracovníky společenských organizací a další zájemce.*“³⁰⁶ Šumavskému městečku tak manželé Löfflerovi navrátili jeho proslulost, sudetoněmecké otázce zas její právo na existenci. Nutno dodat, že Löffler měl již zkušenost s organizováním akcí pro povzbuzení česko-německých vztahů. „*Od prosince 1989*

³⁰¹ *Hornoplánské listy* [online]. Horní Planá, 2016, **XXVI**(293) [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.horniplana.cz/dokumenty/1114-hp-listy-unor-2016.pdf>

³⁰² LÖFFLER, Horst. *Milí šumavští krajané!*. In: *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-02-05]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: http://www.kohoutikriz.org/data/w_loffl.php

³⁰³ LÖFFLER, Horst. *Jestlipak rozumíš?*. In: *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-02-05]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: http://www.kohoutikriz.org/data/w_loffl.php

³⁰⁴ Tamtéž.

³⁰⁵ LÖFFLER, Horst. 15 let „Hornoplánských rozprav“. In: *Hornoplánské rozpravy 1997 - 2011*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2014, s. 12. ISBN 978-80-260-7413-7.

³⁰⁶ Tamtéž.

*jsem byl tehdy neustále především v Praze, navazoval jsem ale také stále užší kontakty s reprezentanty zbylých německých krajanů v bývalé vlasti a pomáhal při tvorbě nových organizačních struktur, center setkávání a mediální reprezentace.*³⁰⁷ Jeho sudetoněmecký původ se mu stal doslova celoživotním tématem. Angažoval se totiž mimo jiné i v Sudetoněmeckém krajaňském sdružení.³⁰⁸

První Hornoplánské rozpravy se uskutečnily v září roku 1997. Účastníci se sešli v sále hotelu Smrčina. Jak se k podobné mezinárodní akci sluší, nechyběli ani tlumočníci.³⁰⁹ Simultánní překlad byl v tomto případě nezbytnou podmínkou především pro udržení kultivovanosti rozprav, které svedly dohromady Čechy spolu s vysídlenými i nevysídlenými Němci. Před samotným zahájením se objevila nejrůznější očekávání, mezi kterými nechyběla ani obava, aby toto otevřené fórum nenabídlo pouze prostor pro výčitky, či dokonce hádky.³¹⁰ Vzpomínky pamětníků byly stále ještě bolestné, křivdy ne vždy zapomenuté a odpuštěné. Přesný a tudíž spolehlivý překlad do zastoupených jazyků tak měl sloužit jako pojistka, že alespoň nedojde ke zkreslování významů jednotlivých proslavů.

Stejně jako všechny následující ročníky měl i ten premiérový hlavní motto, které spojovalo všechny přednesené referáty a diskuze. K premiérovému tématu *Sudetští Němci a Češi – příští generace. Problémy dneška a cesty zítřka* se vyjádřil například Dr. Peter Becher.³¹¹ Svou přítomností tento rodák z Mnichova mající sudetoněmecké předky nereprezentoval na prvních rozpravách jen sebe a své rodinné dědictví v podobě vzpomínek, ale také mnichovský Spolek Adalberta Stiftera, ve kterém působí od roku 1986 jako jednatel. Účast zástupce tohoto významného kulturního institutu nabízejícího už od roku 1947 prostor pro setkávání umělců

³⁰⁷ LÖFFLER, Horst. 15 let „Hornoplánských rozprav“. In: *Hornoplánské rozpravy 1997 - 2011*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2014, s. 12. ISBN 978-80-260-7413-7.

³⁰⁸ Tamtéž.

³⁰⁹ BECHER, Peter. Malé ohlédnutí za (počátky) Hornoplánských rozprav. In: *Hornoplánské rozpravy 1997 - 2011*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2014, s. 20. ISBN 978-80-260-7413-7.

³¹⁰ Rozhovor s Mgr. Ivanem SLAVÍKEM, Český Krumlov 8. 3. 2015

³¹¹ *Hornoplánské rozpravy 1997 - 2011*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2014, s. 49. ISBN 978-80-260-7413-7.

z řad českých Němců³¹² znamenala další zabezpečení, že celé Hornoplánské rozpravy proběhnou v poklidném duchu.

Nebyly to však jen lidské a institucionální autority nebo simultánní překlad, co zapříčinilo, že první i všechny následující Hornoplánské rozpravy se nesly na vlně vzájemného respektu, slušnosti a porozumění. Významnou roli hrálo bezesporu i místo, čas a záštita v podobě odkazu umělecky nadaného rodáka vyzdvihujícího humanistické principy. „*Horní Planá se nachází jen několik kilometrů od hranice s Horním Rakouskem, z geografického a historického hlediska byla tedy trilaterální spolupráce aktuální. Do EU přistoupilo Rakousko v roce 1995, Česko mělo následovat v dubnu 2004, nálada byla plná očekávání a byla cítit nejen v Horní Plané – byla takřkajíc ve vzduchu.*“³¹³ Souhra šťastných okolností tak umožnila každoročně proměnit malé šumavské městečko poznamenané tak jako celé české pohraničí vyhnáním části původního obyvatelstva na tři dny v kulturní místo, kde rozdílná národnost neznamena překážku pro přátelské a umělecké kontakty. „*Co bylo pro Hornoplánské rozpravy příznačné, nebyla pouze intenzita referátů, ale také téměř rodinná atmosféra: rozprávělo se, diskutovalo, jedlo a chodilo společně na vycházky, účastníci jezdili parníkem na Lipně a vychutnávali si večery plné hudby, zpěvu a nezřídka i tance.*“³¹⁴ Horní Planá se tak díky rozpravám vrátila do dob dávno minulých, ještě nepoznamenaných vypjatým nacionalismem. I přesto že na takzvaných pódiových diskuzích se řešila závažná témata, nabídlo město rekreační aktivity, během nichž mohli Češi i Němci volně konverzovat o rozmanitých otázkách vycházejících z každodenní reality, tak jak tomu bylo běžné za života Adalberta Stiftera.

Také další ročníky Hornoplánských rozprav přinesly zajímavá témata. Všechna se však vždy alespoň částečně týkala odsunu německého obyvatelstva z Československa a jejich hlavním zájmem bylo napomoci k usmíření mezi dvěma skupinami lidí, které od sebe odlišoval ve většině případů pouze mateřský jazyk. Do podoby ústředního motta rozprav se promítl i vstup České republiky do Evropské unie v roce 2004. Odkaz Adalberta Stiftera tehdy totiž opět nabyl na aktuálnosti. Česko – německo – rakouské pomezí formálně nabylo staronového ducha. Šumava a Bavorský les se opět spojily do bratrského svazku přerušeno téměř celým

³¹² Historie Spolku Adalberta Stiftera. *Adalbert Stifter Verein* [online]. ©AdalbertStifterVerein [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.stifterverein.de/cz/spolek/dejiny-spolku-adalberta-stiftera.html>

³¹³ BECHER, Peter. Malé ohlédnutí za (počátky) Hornoplánských rozprav. In: *Hornoplánské rozpravy 1997 - 2011*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2014, s. 20. ISBN 978-80-260-7413-7.

³¹⁴ Tamtéž.

20. stoletím. Před referujícími proto stál důležitý úkol upozornit na tuto změnu minimálně tu část veřejnosti zastoupenou na Hornoplánských rozpravách. Například králický rodák Prof. Alfred Brückner referoval na téma *Das vereinigte Europa wurde nicht erst von der EU erfunden. Die europäische Idee gestern und heute. / Spojená Evropa nebyla vynalezena až EU. Evropská idea včera a dnes.*³¹⁵ Pozadu nezůstal ani Dr. Peter Becher. Ten účastníkům nabídl přednášku s názvem *Kulturlandschaft Europa gestern und heute. / Kulturní krajina Evropa včera a dnes.*³¹⁶

Samotná Evropská unie a výhody z ní plynoucí ovšem neznamenaly konečné vítězství. Budoucnost sice slibovala zrušení hraničních kontrol a tím i zjednodušení cestování do České republiky, nezaručovala však také usmíření Čechů a vysídlených Němců. K němu byl zapotřebí nekončící dialog připomínající společnou kulturu a trvalé životní hodnoty přenášené z generace na generaci bez ohledu na dnešní státní příslušnost. Součástí mnoha projevů přednesených na rozpravách byly proto poukazy na společné dějiny Čechů a českých Němců, které často bývají nesprávně omezovány pouze na tragické momenty 20. století. Kromě onoho potýkání totiž existovalo i nezpochybnitelné přátelské stýkání doložitelné mimo jiné i na příkladu častých smíšených manželství. „*Když nacionalismus zničil společný pohled na naše dějiny a rozčlenil naši minulost a vlastní národní rozvoj na dějiny národních skupin, byla tím zničena i podstatná báze našeho sousedství. Po katastrofách v období let 1918 – 1945 jsme nakonec zůstali, tak se to alespoň jeví, fixováni pouze na události, které nás rozdělily.*“³¹⁷ Řadu bolestných situací prožili v první polovině 20. století jak Češi, tak i čeští Němci, jak ve své přednášce představené v roce 2002 na Hornoplánských rozpravách připomněla novinářka Barbara Coudenhove-Kalergi.³¹⁸ Není možné vykládat jedny a tytéž události pomocí dvou různých šablon. Zkreslený je stále přežívající názor německy mluvících národů, že Češi si na život v Protektorátu nemohli stěžovat. Stejně tak je odsouzeníhodné, aby Češi popírali

³¹⁵ *Hornoplánské rozpravy 1997 - 2011*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2014, s. 56. ISBN 978-80-260-7413-7.

³¹⁶ Tamtéž.

³¹⁷ BRÜCKNER, Alfred. Uvolnit cesty sblížení: K nezbytnosti přijímání a zpracování minulosti. In: *Hornoplánské rozpravy 1999: Budoucnost potřebuje kořeny - s prožitkem minulosti utvářet budoucnost*. Horní Planá: Spolek Adalbert Stifter Centrum, 2000. ISBN 80-238-5226-4.

³¹⁸ COUDENHOVE-KALERGI, Barbara. Úskalí a šance vzájemnosti Čechů a Němců z českých zemí v předvečer připojení Česka k Evropské unii. In: *Hornoplánské rozpravy 2002: Bylo již vyměněno dostatek slov? - Zdá se být ještě mnoho nevyjasněného*. Horní Planá: Spolek Adalbert Stifter Centrum, 2003, s. 98. ISBN 80-239-0149-4.

násilnosti, které onen divoký neorganizovaný odsun provázely. Podle Barbary Coudenhove-Kalergi je východiskem z těchto dvou výkladů schopnost přednášet tyto stále ještě nedávné dějiny nezaujatě a tím pádem i pravdivě. Než však dojde ke sjednocení dvou různých narativ, je nutné, aby s oběma byli seznámeni, jak Češi, tak i Němci a Rakušani.³¹⁹

Obsahy přednášek Barbary Coudenhove-Kalergi, Alfreda Brücknera a mnohých dalších dokládají nezpochybnitelný přínos Hornoplánských rozprav pro česko-německé vztahy. Na přelomu dvou staletí, konkrétně od roku 1997 až do roku 2011, otevíraly kontroverzní témata a to vždy při zachování slušnosti a respektu k názorové pluralitě. Nenabídly pouze historická fakta snadno dohledatelná v učebnicích dějepisu, ale hlavně konkrétní lidské osudy. Nejen ze strany pamětníků, ale i od těch, kteří sami pro svůj věk ony osudné události nemohli prožít, vzešly nejrůznější návrhy, jak napomoci k usmíření mezi Čechy a Němci. „*Definitivní vyrovnání mezi Čechy a sudetskými Němci bude možné teprve tehdy, až obě strany budou schopny veřejně a kajicně přiznat vlastní chyby a hříchy. K tomu je potřeba ještě mnoho osvěty, mnoho vzájemného poznávání a obrovské množství empatie. Pro toto všechno je enormně důležité znát i mateřštinu partnera v dialogu.*“³²⁰ Žádný z těchto nápadů však nebyl schopen ze dne na den obrousit všechny takzvané hrany vyvolávající konflikty. Tento cíl stále vyžaduje velkou dávku trpělivosti už proto, že v centru jeho pozornosti nestojí stroje schopné naprogramování, ale lidé, jejich vzpomínky, rodinné vazby a především ne vždy předvídatelné emoce. „*Dosáhnout usmíření mezi Čechy a sudetskými Němci je dozajista těžším cílem, než zdolat vrchol Mount Everestu. K oběma cílům lze dospět jen malými, pomalými kroky. Z malých potůčků se ale stávají velké řeky.*“³²¹

Přestože si tedy česko - německé vztahy stále vyžadují pečlivé obstarávání, Hornoplánské rozpravy, které v tomto ohledu fungovaly na výbornou, v roce 2011 skončily svým patnáctým ročníkem. Shodlo se na tom představenstvo Centra Adalberta Stiftera, které v čele s Hostem

³¹⁹ COUDENHOVE-KALERGI, Barbara. Úskalí a šance vzájemnosti Čechů a Němců z českých zemí v předvečer připojení Česka k Evropské unii. In: *Hornoplánské rozpravy 2002: Bylo již vyměněno dostatek slov? - Zdá se být ještě mnoho nevyjasněného*. Horní Planá: Spolek Adalbert Stifter Centrum, 2003, s. 104. ISBN 80-239-0149-4.

³²⁰ BUCCHAROVIČ, Stanislav. Češi a sudetští Němci: Úvahy o pokládání mostů a možnostech dialogu. In: *Hornoplánské rozpravy 1999: Budoucnost potřebuje kořeny - s prožitkem minulosti utvářet budoucnost*. Horní Planá: Spolek Adalbert Stifter Centrum, 2000, s. 50. ISBN 80-238-5226-4.

³²¹ Tamtéž.

Löfflerem toto otevřené fórum léta úspěšně organizovalo.³²² Podle Horsta Löfflera si budoucnost Hornoplánských rozprav jako fóra setkání a výměny názorů tehdy již nežádala.³²³ Fakt, že Hornoplánské rozpravy se snadno zařadily mezi takzvanou špici mezinárodních kulturních akcí, je a bude vždy velkým úspěchem vzhledem k tomu, že původně měly pouze posloužit jako odrazový můstek pro budoucí fungování Centra Adalberta Stiftera. Nicméně ani samotné Centrum nikdy neudělalo svému „staršímu sourozenci“ ostudu. V jeho prostorách se od roku 2003 uskutečnila řada seminářů a výstav. Jako správné kulturní zařízení se však nezaměřuje výhradně jen na podporu česko-německo-rakouského setkávání, ale nabízí své prostory i jiným akcím a zájemcům, mezi které patří například i školy. Nachází se v něm mimo jiné i studijní knihovna, knihkupectví a v prvním patře dokonce malý apartmán pro hosty.

V současné době však je osud Centra Adalberta Stiftera nejasný. Krátce před Vánoci roku 2015 totiž ve věku 75 let zemřel Horst Löffler.³²⁴ Jeho rodina tak přišla o milovaného člověka, svět o významnou osobnost a centrum o jednoho ze svých duchovních otců. *„Především díky jeho iniciativám a jeho manželce se až dosud, byť to nebylo vůbec snadné, dařilo provoz tohoto kulturního zařízení i bez stálé institucionální podpory udržet. V průběhu roku 2015 bylo otevřeno nové hledání možností, jak do budoucna Centrum A. Stiftera, snad i v pozměněné podobě, v našem městě zachovat a dále využívat.“*³²⁵

³²² LÖFFLER, Horst. 15 let „Hornoplánských rozprav“. In: *Hornoplánské rozpravy 1997 - 2011*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2014, s. 14. ISBN 978-80-260-7413-7.

³²³ Tamtéž.

³²⁴ *Hornoplánské listy* [online]. Horní Planá, 2016, **XXVI**(293) [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.horniplana.cz/dokumenty/1114-hp-listy-unor-2016.pdf>

³²⁵ Tamtéž.

Reflexe Adalberta Stiftera v rodném kraji

Památník A. S.

Rodný dům A. S.

Adalbert Stifter se narodil v malém městečku ukrytém uprostřed hlubokých lesů. Byť pocházel ze starobylého rodu tkalců, v mládí mnohokrát nelibě nesl těžce snímatelnou nálepku maloměšťáka. Na druhou stranu ve svém díle nešetřil popisem rodného města, krajiny, a dokonce i chalupy, ve které spatřil světlo světa. „Proto lidé z velkých měst, kteří stále mění a obnovují věci kolem sebe, nemají domova, kdežto selský syn, i když se z něho stal příslušník velkoměsta, zachovává si tajnou, mírně bolestnou lásku k starému, prostému domku s prkny, kůly a truhlami jeho předků.“³²⁶ Už za Stifterova života získalo jeho dílo řadu příznivců. Byť se jednalo o dobu, kdy se literární díla předčítala především v salónech, na konci 19. století začalo přibývat těch, kteří chtěli na vlastní oči spatřit místa, která byla spisovatelům inspirací při jejich tvorbě. Adalbert Stifter tak bezpochyby vzbudil zájem o region Šumava a Bavorský les. „Od roku 1878 začaly vznikat tištěné průvodce po Šumavě.“³²⁷ Zájem těchto turistů byl o krajinu, zvyky a především mentalitu místních, o níž vyprávěl Stifter na jednotlivých stránkách svých knih. Cesta takzvaně po stopách Adalberta Stiftera a jeho díla vedla pochopitelně do Horní Plané. Rovněž Stifterův rodný dům byl předmětem zájmu řady obdivovatelů.³²⁸ Nebylo divu, nejen že před ním na bílém balvanu tak rád sedával malý Adalbert, také zde prožívali všechny své radosti i smutky Stifterovi předci. „Před otcovským domem, v němž jsem se narodil, těsně vedle vchodových dveří leží velký osmihranný kámen ve tvaru hodně protáhlé krychle. Jeho boční plochy jsou nahrubo ztesány, ale svrchní plocha je od častého sezení už tak jemná a hladká, jako kdyby ji natřeli vysoce umnou glazurou. Kámen je hodně starý a nikdo se nepamatuje, že by snad byl někdy slyšel, kdy ho sem položili. Na kameni už sedávali ti nejstarší kmeti v domě, a stejně tak ti, kdo

³²⁶ STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 29.

³²⁷ Rozhovor s Mgr. Ivanem SLAVÍKEM, Český Krumlov 8. 3. 2016

³²⁸ HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané.

In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013*. Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

zemřeli v útlém mládí a odpočívají na hřbitově vedle všech ostatních.“³²⁹ Už na přelomu 19. a 20. století se stavení dalo označit jako starobylé. Podle obecní kroniky ho postavil kolem roku 1662 Andreas Stüffter, majitel domu čp. 11 na náměstí.³³⁰ Do dnešních dnů je zachována jeho původní dispozice. Světnice 8x8 m vlevo od předsíně je osazena na jižní straně třemi a na západní straně dvěma okny. S ní sousedí na severní straně místnost 8x3 m s jedním oknem, k níž přiléhá komora. Napravo od vstupních dveří se nachází dvě místnosti cca 25 m² se dvěma okny. Z dnešního pohledu se může zdát, že velikost domku neodpovídala společenské pozici, kterou v Horní Plané rodina obchodující se lnem a přízí měla. Opak byl však pravdou. K domu totiž prakticky přiléhalo hospodářské křídlo s uzavřeným dvorem a se stodolou. S péčí o domácnost Stifterově matce pomáhala služebná. Stifter tento fakt připomněl v povídce *Žula*. „Zaslechl jsem, jak se uvnitř matka domlouvá s děvečkou, co se má udělat, a obával jsem se, jestli stopy po tom mazadle nezmizí, že vyjdou znovu ven a dál mě budou vyplácet.“³³¹

Pravděpodobně první vyobrazení domu rodiny Stifterových vzniklo ještě za spisovatelova života. Významný přírodovědec Ferdinand von Hochstetter při geologickém průzkumu Šumavy v roce 1853 nakreslil dům do svého cestovního deníku. Nevynechal ani ony hospodářské prostory.³³² Záhy po Stifterově smrti bylo stavení poprvé vyfotografováno. Vídeňskému fotografovi Johannu Schneiderovi roku 1867 před domem zapózovali členové rodin Stifterových sourozenců. Tento snímek zároveň patří k nejstarším datovaným fotografiím Šumavy vůbec.³³³ První fotografie však neznamenal konec kreseb. V 80. letech 19. století navštívil Horní Planou malíř Alois Raimund Hein, aby poznal maloměstskou atmosféru, v níž spisovatel Šumavy vyrůstal. Své dojmy pak využil při psaní životopisné knihy o Stifterovi, kterou obohatil zobrazením světnice a zadního traktu domu s holubníkem

³²⁹ STIFTER, Adalbert. *Žula. Smolaři*. Praha: Nakladatelství Vitalis, 2004, s. 21. ISBN 80-7253-150-6.

³³⁰ HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané. In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013*. Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

³³¹ STIFTER, Adalbert. *Žula. Smolaři*. Praha: Nakladatelství Vitalis, 2004, s. 28. ISBN 80-7253-150-6.

³³² HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané. In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013*. Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

³³³ Tamtéž.

ve štítu a pavláčkou.³³⁴ Onu obytnou místnost představil svým čtenářům už Stifter v autobiografickém fragmentu nazvaném Můj život. „A pak se mi zřetelně a trvale vrací do vzpomínek světnice, v níž jsem přebýval. Zcela výrazně se mi vybavují velké tmavohnědé nosné trámy stropu, ...na kterých visely rozličné věci. Pak to byla veliká zelená kamna, vybíhající ze zdi kupředu, kolem nichž stála lavice. ...Stůl byl přesně čtvercového tvaru, bílý a veliký. ...Ještě jedna věc se mi ve světnici obzvláště líbila a vyvstává půvabně či téměř zářně v mých vzpomínkách. Bylo to první okno vedle vchodových dveří. Okna světnice měla velice široké parapety a na této okenní desce jsem velice často sedával a vnímal sluneční zář... Právě na této okenní ploše jsem začínal se čtením, ...vídal jsem, co se děje venku, ...a rovnal jsem podle velikosti dřívka loučí.“³³⁵

Dětský smích se ozýval ze Stifterova domu i po jeho smrti. V dětské světnici usínali potomci Stifterových blízkých příbuzných. Snad snili sny o svém dospělém životě, přičemž za života a více pak po smrti ctěný Adalbert Stifter jim jistě musel být vzorem a nadějí, že i z venkovské chaloupky lze dojít k úspěchům a společenské prestiži. Jedním z těchto dětí byla Emma Stifterová. Jejího děda Johanna pojilo se Stifterem sourozenecké pouto.³³⁶ Stejně jako jejího prastrýce tak i Emmu očarovalo kouzlo starobylého domu. Ve svých vzpomínkách popsala své pocity, které se pojily s každým pobytem v rodičovském domě. „Za tichých večerů se mi zdálo, jako by dům ožil a začal vyprávět, draží mrtví jako by tu byli znovu se mnou, a ačkoli jsem v domě byla docela sama, měla jsem tak vždycky dobrou společnost.“³³⁷ V tomto jejím vyprávění lze spatřit paralelu s první kapitolou Stifterovy povídky v českém překladu uvedené jako Kronika našeho rodu nebo také Paměti mého pradědečka. „*Jest něco dojemného v těch němých, nejasných vypravěčích neznámých dějin takového domu. Co bolesti a radostí je a zůstane pohřbeno v těchto nečtených dějinách! Dítě světlých kadeří a sotva vylíhlá muška, hrající si vedle něho v zlatém slunci, jsou posledními články dlouhého neznámého řetězu, ale též prvními články řetězu možná*

³³⁴ HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané.

In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013.* Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

³³⁵ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*, Z fragmentu Můj život

³³⁶ STIFTEROVÁ, Emma. *Jak jsem opouštěla náš rodný dům v Horní Plané.* In: *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-02-04]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: http://www.kohoutikriz.org/data/w_stifte.php

³³⁷ Tamtéž.

ještě delšího a neznámějšího. A přece je ta řada řadou příbuzenství a lásky; ale jak osamocen stojí uprostřed ní jednotlivců! Jestliže mu však blednoucí obraz, nějaký úlomek nebo prášek vypravuje o těch, co byli před ním, je už mnohem méně sám.“³³⁸ Adalbert Stifter dům, v němž zažil nejkrásnější a také nejnaivnější roky svého života, nikdy nepřestal mít v lásce. Vracel se do něj vždy s pokorou, jako kdyby se mu a celé své rodině cítil dlužen za to, že mohl opustit hospodářství, aby se ponejprv věnoval studiu a potom i své umělecké kariéře. „Plný dobré nálady přišel za bratrem do světnice a svěřoval se mu s tím, koho viděl a s kým mluvil, se zalíbením přitom užívaje ta stará a zde obvyklá pomístní jména luk a polí, kde lidé pracovali; byla mu přece ta jména milá a známá z let, kdy sám jako chlapec musel doma vypomáhat. Tak pokaždé i prošel všechny polnosti, co patřily k otcovskému domu a živě se zajímal o jejich výnosy.“³³⁹ Dlouhá etapa spojující stavení s rodinou Stifterů skončila ani ne 40 let po Stifterově smrti. Stifterovi vlastnili dům do konce roku 1904. V roce 1910 jej zakoupila obec Horní Planá, která je majitelem do současnosti. V roce 1920 v něm byla zřízena obecní knihovna a byt.³⁴⁰ Využití prostor domku k uskladnění velkých literárních děl bylo sice praktické, přesto nijak nehanobilo památku Adalberta Stiftera. Vždyť tento hornoplánský rodák sám byl za svého života spisovatelem. Láska ke kvalitní literatuře Stiftera postihla již v mládí. V domě tak stále mohl v poklidu spočívat nejen duch Stifterův, ale i všech jeho předků. Na staré časy také tak trochu navázala Emma Stifterová, která v domě působila jako správkyň knihovny.³⁴¹ Otcovský dům se pro ni tímto způsobem stal už podruhé domovem. Tentokrát však obývala světnici, jež v minulosti patřila její babičce. Jak sama ve svých vzpomínkách později uvedla, místnost byla stále ještě vybavena původním starým nábytkem.³⁴² Toto její klidné spočívání však nemělo mít dlouhého trvání. V rámci organizovaného odsunu

³³⁸ STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 29.

³³⁹ STIFTEROVÁ, Emma. *Jak jsem opouštěla náš rodný dům v Horní Plané*. In: *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-02-04]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: http://www.kohoutikriz.org/data/w_stifte.php

³⁴⁰ HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané. In: *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013*. Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

³⁴¹ Tamtéž.

³⁴² STIFTEROVÁ, Emma. *Jak jsem opouštěla náš rodný dům v Horní Plané*. In: *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-02-04]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: http://www.kohoutikriz.org/data/w_stifte.php

v roce 1946 musela ze svého rodiště odejít. Ještě předtím však musela spolu se sourozenci, kteří s ní krátký čas v době přebývali, přihlížet, jak bezohledně se samozvaní osvoboditelé, o nichž Emma mluvila obecně jako o Česích, ve starobylém domě ukrývajícími rodinné příběhy chovali. Pozitivní atmosféra se ze stavení náhle vytratila. Situace se tentokrát jevila jako beznadějná. Na rozdíl od 3. června roku 1934, kdy Stifterův rodný domek vyhořel.³⁴³ Tehdy, byť oheň způsobil značnou škodu, totiž existovala naděje. Poslední dny strávené v otcovském domě tak kvůli oné nemožnosti jakkoliv se bránit nebyly pro Emmu Stifterovou šťastné. „Vyděšení těmi neomaleny nájezdy, zamykali jsme se v tichém zoufalství, které nebylo ničím proti nezapomenutelnému dni a hodině, kdy nás vyhnali z ráje našeho domova už navždy. S krvácejícím srdcem jsme se s ním museli rozloučit, nejbolestněji s hroby blízkých zesnulých, které tu zůstaly od nynějška opuštěny.“³⁴⁴ Emma Stifterová ve svých vzpomínkách vyslovila srdceryvné přání. „Klíč od domu a hrst rodné země jsem s sebou vzala do budoucích nejistot a strastí ciziny. Jen v nejzazším koutku srdce dřímala tichá naděje, že s tím klíčem v ruce jednou zase vstoupím do toho starého, milovaného domu.“³⁴⁵ Tuto svou tužbu však naneštěstí nemohla naplnit. Roku 1951 totiž zemřela.³⁴⁶ Stifterův rodný dům bez ohledu na jeho slavnou minulost čekal na čas stejný osud, jaký postihl mnoho dalších domů po vysídlených Němcích. Až do zahájení příprav na zřízení památníku Adalberta Stiftera, byl obýván.³⁴⁷ Jeho obyvatelé však nepatřili k starobylému rodu, který tento obyčejný dům proměnil v domov.

³⁴³ HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané.

In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013.* Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

³⁴⁴ STIFTEROVÁ, Emma. *Jak jsem opouštěla náš rodný dům v Horní Plané.* In: *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-02-04]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: http://www.kohoutikriz.org/data/w_stifte.php

³⁴⁵ Tamtéž.

³⁴⁶ Tamtéž.

³⁴⁷ HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané.

In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013.* Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

V prvních poválečných letech nebyl Adalbert Stifter v Horní Plané nijak významně připomínán. Důvod byl prostý. Zřetelně se totiž proměnilo národnostní složení obyvatel tohoto města. Většina Němců byla nucena rodný kraj opustit. Horní Planá sice procházela procesem dosídlování charakteristickým pro většinu míst v pohraničí³⁴⁸, avšak nově příchozí se s budoucím domovem teprve seznamovali. Spisovatel Adalbert Stifter se navíc v očích neznalých jeho prací jevil jako symbol německé rozpínavosti. Svá díla, ač v sobě nikdy nenesla nacionální odkazy, psal totiž výhradně v němčině. Jeho pozůstalost schraňovali v prostorách Šumavského muzea do roku 1945 Němci. Před jeho domem pronesl v lednu 1939 básník Hans Watzlik řeč oslavující Hitlerovo obsazení pohraničí Československé republiky.³⁴⁹

První krok k odstranění tohoto nespravedlivého spojení Adalberta Stiftera s Hitlerovým Německem učinil literární historik a památkář Hugo Rokyta. Značnou měrou se totiž zasloužil o zřízení Památníku Adalberta Stiftera. Díky němu Stifterův rodný dům opět získal odpovídající využití. Jeho jednotlivé světnice naplnila expozice věnovaná životu a dílu Adalberta Stiftera. Hugo Rokyta sám byl pro širokou veřejnost živoucím příkladem člověka, který dokázal zcela objektivně ocenit práci celoživotního humanisty Adalberta Stiftera. Svůj boj za znovuobjevení šumavského spisovatele vedl Rokyta i přesto, že sám byl pro své politické názory vězněn v koncentračních táborech Dachau a Buchenwald³⁵⁰. Negativní zážitky v něm ovšem nevzbudily slepou a nespravedlivou nenávisť vůči všemu německému. Naopak velmi aktivně vystupoval proti tendencím popřít veškerý kulturní přínos Němců v Čechách a na Moravě. *„Hugo Rokyta totiž zpracoval systematický soupis památek, osobností a událostí mezinárodního historického a kulturně historického významu na území tehdejšího Československa a zvláštní pozornost věnoval památkám a místům spojeným s*

³⁴⁸ JELÍNEK, Petr a Lenka HŮLKOVÁ. *Horní Planá a okolí*. Horní Planá: Vydavatelství a nakladatelství srdce Vltavy, 2011. s. 26. ISBN 978-80-902738-3-2.

³⁴⁹ WATZLIK, Hans. Úvodní řeč při otevření Šumavského muzea. SLAVÍK, Ivan. Šumavské muzeum v Horní Plané v kontextu německých muzeí v Čechách. In: *Hornoplánské rozpravy 2001: Porozumění začíná v místě - příspěvek jednotlivců k (sudeto)německo-českému porozumění*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2001, s. 57. ISBN 80-238-8353-4.

³⁵⁰ FLEGL, Michal. Vzpomínka na historika Hugo Rokyty. *Rodopisná revue on-line* [online]. 2012, 14(3) [cit. 2016-07-15].

osobnostmi a tvorbou Johanna Wolfganga Goetha, Friedricha Schillera, Johanna G. Herdera, Rainera M. Rilkeho, Franze Werfela, Egona E. Kische, Franze Kafky a mnoha dalších.“³⁵¹

Hugo Rokyta se s Adalbertem Stifterem sice neměl šanci nikdy potkat, přesto tito dva muži měli mnoho společného. Oba dva pojil zájem nejen o literaturu a historii, ale také o kulturní památky. Poslední jmenovanou zálibu jak Stifter, tak i Rokyta dokázali využít v praktické rovině. To znamená, že u obou mužů nezůstalo pouze u obdivu k umělecko-historickým památkám, prosadili se totiž také jako jejich zapálení ochránci. Dne 15. prosince 1853 byl Adalbert Stifter jmenován konzervátorem Ústřední komise pro výzkum a zachování uměleckých památek. Téhož roku se významně zasloužil o restaurování oltáře farního kostela v hornorakouském Kefermarktu.³⁵² Úspěchy na poli památkové péče Stiftera velmi povzbudily. Na druhou stranu se těžko smířoval s faktem, že mu funkce neumožňovala rozhodovat se podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Ani Hugo Rokyta neměl ke své práci ty nejpříhodnější podmínky. Ač působil jako vědecký pracovník státní památkové péče v Praze, erudovaný hlas mu automaticky nebyl zárukou k prosazení jeho záměrů. Rokyta se však nenechal snadno odradit. Jeho urputnost se projevila zvláště ve snaze vybudovat ve Stifterově rodném domě muzejní expozici. Nutno dodat, že bez této vlastnosti by s největší pravděpodobností nedosáhl kýženého výsledku. Jak ve svém článku o Rokytovi uvedl emeritní ředitel Regionálního muzea v Českém Krumlově Mgr. Petr Jelínek, založení Stifterova památníku na konci padesátých let bylo možné považovat za malý zázrak.³⁵³

Založení Památníku Adalberta Stiftera v Horní Plané nebylo záležitostí několika měsíců. Zprvu bylo zapotřebí sehnat co největší možnou podporu. Nelehkého úkolu se kromě Huga Rokyty chopil také ředitel vlastivědného muzea v Českém Krumlově Jan Huleš. Jednání se odehrávala jak na domácí, tak i zahraniční scéně.³⁵⁴ Před oběma muži bezesporu stálo mnoho úkolu. Zapotřebí bylo například uvolnit Stifterův rodný domek pro účely muzea. Jeho prostory totiž byly užívány k bydlení. Stifterův památník měl paradoxně dříve zaručené konkrétní exponáty, nežli samotnou budovu. Velká část Stifterovy pozůstalosti byla totiž po

³⁵¹ JELÍNEK, Petr. *Hugo Rokyta*. Archiv Regionálního muzea v Českém Krumlově

³⁵² SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999, s. 22.

³⁵³ JELÍNEK, Petr. *Hugo Rokyta*. Archiv Regionálního muzea v Českém Krumlově

³⁵⁴ Tamtéž.

zrušení šumavského muzea převedena do muzea v Českém Krumlově. Navíc četná jednání Huga Rokyty a Jana Huleše přinesla své ovoce nejprve na rakouské straně. V hornorakouském Linci se podařilo navázat přátelské a konstruktivní kontakty již v roce 1956. Z této doby pochází dar Hornorakouské zemské vlády - odlitek Stifterovy posmrtné masky. Následující rok však přinesl pozitivní odezvu také na domácí půdě.³⁵⁵ Představa, že rodný dům Adalberta Stiftera bude sloužit jako památník, tak začala nabývat konkrétních rozměrů. Nutné proto bylo seznámit místní obyvatele se smyslem této kulturní instituce. Podle Mgr. Petra Jelínka členové místního dějepisného kroužku připravili pro své spoluobčany cyklus přednášek o Stifterově životě a díle.³⁵⁶ O mezinárodním úspěchu literárního díla slavného šumavského rodáka se navíc hornoplánští občané mohli přesvědčit v říjnu roku 1958 díky vzácné návštěvě až z dalekého Japonska. Do města totiž zavítal vážený překladatel a profesor univerzity v Tokiu Hiroshi Fujimura, aby na vlastní oči spatřil místa, která Stifter ve svých dílech tak rád popisoval.³⁵⁷

I po té, co byl Stifterův rodný dům konečně uvolněn muzejním účelům, objevilo se na cestě vedoucí ke zdárnému zahájení činnosti Památníku Adalberta Stiftera hned několik překážek. Budovu nebylo možné okamžitě zaplnit výstavními předměty. Vyžadovala si značné stavební úpravy. V roce 1958 byla například položena nová šindelová střecha.³⁵⁸ Ani v dalším roce nebyla rekonstrukce, hrazená z prostředků *státní památkové péče*³⁵⁹, u konce. Opravoval se také interiér domu. K instalaci exponátů podle scénáře Huga Rokyty proto došlo až v roce 1960.³⁶⁰ Téhož roku si expozici měli možnost prohlédnout první návštěvníci. Její slavnostní otevření záměrně naplánované na 23. října, tedy na den 155. výročí Stifterova narození³⁶¹ znamenalo pro malé šumavské městečko ohromnou událost. Okresní národní výbor v Českém Krumlově, Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově a Místní národní výbor v Horní

³⁵⁵ JELÍNEK, Petr. *Hugo Rokyta*. Archiv Regionálního muzea v Českém Krumlově.

³⁵⁶ Tamtéž.

³⁵⁷ Tamtéž.

³⁵⁸ HŮLKOVÁ, Lenka. *Narozeninové pohlednutí ze Stifterova památníku*. Soukromý archiv autorky

³⁵⁹ HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané

In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013*. Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

³⁶⁰ HŮLKOVÁ, Lenka. *Narozeninové pohlednutí ze Stifterova památníku*. Soukromý archiv autorky

³⁶¹ HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané

In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013*. Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

Plané navíc společně vydaly oficiální pozvánky lákající k účasti. Kromě textu informujícího jejich příjemce, kdy, kam a na co jsou vůbec zváni, obsahovaly symbolicky i kresbu Stifterova rodného domu.³⁶² Předvedení samotné expozice předcházely slavnostní akt na zápraží domu. Nejprve zazněla československá státní hymna. Poté nastal čas na slavnostní projevy. Před posluchači vystoupili i Hugo Rokyta a Jan Huleš.³⁶³ Rokyta se už tehdy nijak netajil přesvědčením, že by památník neměl sloužit pouze pro potěchu kulturně orientovaných duší. Jeho trvalým cílem měla být podpora pozitivních vztahů mezi národy. Oslav otevření památníku se účastnily také další osobnosti, jejichž profesní působení Stifter prostřednictvím svého díla znatelně ovlivnil. Podle článku Jakuba Pavla, uveřejněném v časopise Zprávy památkové péče, přijel například profesor Hugo Siebenschlein.³⁶⁴ Další článek, u něhož však chybí přípis autora jména, informuje čtenáře o tom, že tohoto germanistu doprovázela jeho manželka a zároveň překladatelka Stifterova díla Anna Siebenschleinová.³⁶⁵

Hugo Rokyta zanechal ve Stifterově rodném domě bezpochyby část své duše. Bylo proto více než na místě uspořádat v památníku výstavu věnovanou životu a práci spoluzakladatele této muzejní instituce. Nelehkého úkolu sestavit tuto expozici se chopila kustodka Památníku Adalberta Stiftera Lenka Hůlková spolu s historikem Martinem Bürgerem.³⁶⁶ Impulsem k této práci jim bylo 100. výročí od Rokytova narození v roce 2012. Výsledná expozice nesoucí název *Hugo Rokyta* byla v Stifterově památníku k vidění od 1. dubna až do 15. prosince roku 2014. Kromě materiálů připomínajících budování Památníku Adalberta Stiftera nabídla také skvosty osobnější povahy, mezi které patřily například fotografie, na nichž je Rokyta zachycen, či kresby z jeho památníčku. Jeden z vystavených obrázků doplněný věnováním „*ctiteli Adalberta Stiftera*“ je dílem malíře Helmuta Krommera. Datovaný je rokem 1938.³⁶⁷ Rokytovi tehdy nebylo ještě ani třicet let. Tato kresba je tedy důkazem, že

³⁶² Pozvánka na slavnostní otevření rodného domu Adalberta Stiftera. Archiv Regionálního muzea v Českém Krumlově

³⁶³ výstava, archiv muzea (Český Krumlov), 340

³⁶⁴ PAVEL, Jakub, *Památník Adalberta Stiftera v Horní Plané*. Zprávy památkové péče, Archiv Regionálního muzea v Českém Krumlově

³⁶⁵ Tamtéž.

³⁶⁶ Rozhovor s Lenkou HŮLKOVOU, Horní Planá 15. 7. 2015

³⁶⁷ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, *Hugo Rokyta: Výstava věnovaná spoluzakladateli Památníku Adalberta Stiftera* (1. 4. - 15. 13. 2014)

Rokytovo zaujetí pro dílo Adalberta Stiftera se zrodilo už v mládí. Podle tvůrců výstavy Rokyta navštívil rodné město svého inspirátora dokonce už ve svém maturitním roce 1931.³⁶⁸

Za své celoživotní úsilí o propagaci odkazu Adalberta Stiftera³⁶⁹ byl Hugo Rokyta nakonec v Horní Plané oceněn. Roku 1995 mu město udělilo čestné občanství. Tuto významnou událost tvůrci výstavy věnované spoluzakladateli Památníku Adalberta Stiftera samozřejmě neopomněli prostřednictvím fotografií a novinových výstřižků připomenout. Podle Lenky Hůlkové se Rokyta, poté co ocenění přijal, vyjádřil, že si této pocty váží o to více, že je to jedna z mála, které se ve své vlasti dočkal. Byl nositelem mezinárodní Herderovy ceny vídeňské univerzity, Rakouského kříže za vědu a umění, Goethovy medaile, Záslužného řádu Spolkové republiky Německo a dalších zahraničních vyznamenání.³⁷⁰ Hugo Rokyta si bez jakýchkoliv pochyb zasloužil, aby mu jeho rodná země věnovala daleko víc podobných cen. Na rozdíl od Adalberta Stiftera se však ze všech těchto významných projevů uznání mohl po určitý čas těšit. Výsledky jeho práce byly totiž oceněny ještě za jeho života. Hugo Rokyta má však co říci i dnešní mladé generaci. Je totiž příkladem muže, který v politicky nepříznivé době dokázal zcela mírumilovnou cestou prosadit doslova nemožné. Založením Památníku Adalberta Stiftera dal Čechům a Němcům naději na vzájemné usmíření. Podařilo se mu to navíc necelých patnáct let po nuceném vysídlení českých Němců z Československa.

³⁶⁸ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, *Hugo Rokyta: Výstava věnovaná spoluzakladateli Památníku Adalberta Stiftera* (1. 4. - 15. 13. 2014).

³⁶⁹ Tamtéž.

³⁷⁰ HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané

In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013.* Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

Činnost Památníku Adalberta Stiftera

Památník Adalberta Stiftera byl vybudován jakožto muzejní instituce. O tuto svou funkci až do dnešních dnů nepřišel. Přesto rok 1989 přinesl určité změny, které významně ovlivnily jeho další fungování. Období, které nastalo, lze totiž označit jako příznivější pro přeshraniční kulturní aktivity. Zpřístupnění Šumavy umožnilo po padesáti letech znovuobjevování „*Stifterova kraje*“.³⁷¹ Rapidně tehdy proto vzrostla návštěvnost Stifterova rodného domku. Správce památníku Regionální muzeum v Českém Krumlově spolu s majitelem domu městem Horní Planá³⁷² tak získaly čerstvý impuls pro aktualizaci stávající expozice ve shodě s moderními muzejními trendy. Spokojenost návštěvníků, doložená především zápisy v návštěvních knihách, přidala památníku na věhlasu a nepřímo tak napomohla k zisku nejen tuzemských, ale i zahraničních finančních příspěvků. Volné prostředky město Horní Planá využívá na nutné opravy domku. Od 90. let byla například vyměněna šindelová střecha i podlahy, vystavěno atrium, opravena fasáda a dokonce zrekonstruováno podkroví.³⁷³ Právě stáří stavení představuje důvod, proč je třeba neustále dbát na jeho údržbu. Finančně vypomáhá proto i muzeum v Českém Krumlově. Za provozování této své pobočky platí městu roční nájem.³⁷⁴

Hugem Rokytou navržená expozice nainstalovaná v bývalých obytných prostorách Stifterova domu vydržela v zásadě bez větších změn až do roku 1993. Poté byla instalována nová stálá expozice se změněným obsahem, přibližující zejména Stifterův vztah k Horní Plané a Šumavě pod názvem Adalbert Stifter a rodný kraj. Název stálé expozice zůstal dodnes stejný, ale ke 200. výročí Stifterova narození v roce 2005 byla nově reinstalována a rozšířena.³⁷⁵ Autoři těchto dvou podob téže výstavy platí za význačné osobnosti Regionálního muzea v Českém Krumlově. První a tedy i starší verzi expozice vytvořil dlouholetý ředitel muzea Mgr. Petr Jelínek. Na té aktuální pracoval historik a kurátor muzea Mgr. Ivan Slavík. Významnou

³⁷¹ HŮLKOVÁ, Lenka. *Narozeninové pohlednutí ze Stifterova památníku*. Soukromý archiv autorky

³⁷² HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané

In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013*.

Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

³⁷³ HŮLKOVÁ, Lenka. *Narozeninové pohlednutí ze Stifterova památníku*. Soukromý archiv autorky

³⁷⁴ Tamtéž.

³⁷⁵ Tamtéž.

měrou se na přípravě obou z nich podílela také výtvarnice muzea Lenka Kohoutková.³⁷⁶ Současná expozice nabízí kromě zvukového průvodce také řadu klasických informačních panelů seznamující návštěvníky s životem a dílem Adalberta Stiftera. Nechybí úryvky ze Stifterovy osobní korespondence či citáty z díla, například z vlastního životopisu. Stifterovo soukromí odhaluje pasáž představující osoby, které významně ovlivnily jeho život. Patří mezi ně příbuzní, přátelé a hlavně dvě pro Stiftera důležité ženy Franziska a Amalia. Jak vypovídá název výstavy, návštěvníci se zároveň mohou seznámit i s dějinami Stifterova rodného domu, města Horní Planá a památných míst v okolí.³⁷⁷ Expozice je však složena také z hmatatelných památek na šumavského literáta. Ve vitrínách jsou uložena nejrůznější vydání Stifterových děl. Některá z nich pochází z druhé poloviny 19. století. Jiná jsou sice mladší, přesto patří mezi neopominutelné exponáty. Jedná se totiž o překlady do cizích jazyků. K vidění jsou kupříkladu *Pestré kameny* v italštině, či *Starý mládenec* v korejštině. K dalším autentickým památkám na Adalberta Stiftera, které památník schraňuje, patří psací stůl, malířské štafle, čestný kord dvorního rady, cylindr s cestovním pouzdrem.

Památník Adalberta Stiftera však neláká návštěvníky pouze na jednu expozici. V jeho volných prostorách se střídají nejrůznější sezónní výstavy. Někdy památník hostí také dlouhodobé výstavy. Tyto nestálé výstavy většinou bývají obsahem zaměřené na Šumavu, historii, nebo nějakým způsobem navazují na expozici věnovanou Stifterovi.³⁷⁸ Většina z dosavadních výstav byla koncipována primárně pro účely památníku, či dokonce dle prostorového uspořádání výstavních místností. Připravili je totiž odborní pracovníci Regionálního muzea v Českém Krumlově ve spolupráci s jinými institucemi či jednotlivci.³⁷⁹ Tímto způsobem vznikly již uplynulé výstavy věnované památce Huga Rokyty či Karla Klostermanna. Nestálým výstavám je vyhrazeno ve Stifterově rodném domě celé podkroví, bývalé hospodářské místnosti ve dvoře a od roku 1995 atrium, jež vzniklo postavením

³⁷⁶ HŮLKOVÁ, Lenka. *Narozeninové pohlednutí ze Stifterova památníku*. Soukromý archiv autorky

³⁷⁷ HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané
In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013*. Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

³⁷⁸ HŮLKOVÁ, Lenka. *Narozeninové pohlednutí ze Stifterova památníku*. Soukromý archiv autorky

³⁷⁹ HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané
In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013*. Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

obvodové zdi a přístřešku.³⁸⁰ Kromě slavnostních vernisáží pořádá Památník Adalberta Stiftera i další kulturní a společenské akce jako například koncerty či autorská čtení. V roce 1995 a 2005 se v památníku uskutečnily slavnosti k 190. a 200. výročí narození Adalberta Stiftera. Od roku 2007 je k zahájení adventu pořádán Adventní lidový jarmark a od roku 2008 se památník připojuje k festivalu Muzejní noci.³⁸¹ Stifterovým rodným domkem tak stejně jako za času Stifterových proudí život. Atmosféra v něm je přátelská, takřka až rodinná, protože velkou část z těch, kteří překročí jeho práh, sblíží společný zájem o kulturu. Když v roce 2010 uplynulo 50 let od založení památníku, znamenalo toto výročí příležitost pro další přeshraniční setkání. Dne 23. října 2010 plápolalo uprostřed světnice 50 svíček na narozeninovém koláči.³⁸² Účastníci oslav si připili na další úspěšné fungování památníku. Jako první se slova chopil Mgr. Ivan Slavík. Připomněl důležité události v dějinách památníku, existenci bývalého Šumavského muzea v Horní Plané a úsilí zakladatelů památníku. Poděkoval Městu Horní Planá, jeho vedení a dlouholetému řediteli muzea Mgr. Petru Jelínkovi.³⁸³ Řeč pronesl také starosta města Jiří Hůlka. Vyprávěl soukromou vzpomínku z dětství, jak před 40 lety vnímal existenci památníku. Řekl, že jeho vznik a působení je pro Horní Planou přínosem.³⁸⁴ Oslavu obohatila také účast významných zahraničních hostů. Pozvání přijal například potomek rodu Stifterů a jmenovec slavného hornoplánského rodáka Adalbert Stifter. Nechyběl ani emeritní ředitel Institutu Adalberta Stiftera v Linci dvorní rada Dr. Johann Lachinger.³⁸⁵

Pracovníci Regionálního muzea v Českém Krumlově pečlivě zaznamenávají počty lidí, kteří tuto kulturní instituci v jednotlivých letech navštívili. Orientují se však podle počtu prodaných vstupenek. Tyto záznamy tedy zkruslují například případy, kdy si jednotlivci koupí více než jeden lístek, či expozici projde ve stejném roce hned několikrát. Ředitelé muzea Mgr. Petr Jelínek a Mgr. Filip Lýsek dokonce zpracovali statistiku mapující návštěvnost mezi lety 1990 a 2014.³⁸⁶ Kromě celkových počtů, které jsou součtem návštěvnosti expozic a výstav,

³⁸⁰ HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané

In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013.* Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

³⁸¹ HŮLKOVÁ, Lenka. *Narozeninové pohlédnutí ze Stifterova památníku.* Soukromý archiv autorky

³⁸² Tamtéž.

³⁸³ Tamtéž.

³⁸⁴ Tamtéž.

³⁸⁵ Tamtéž.

³⁸⁶ JELÍNEK, Petr a FILIP LÝSEK. *Statistika návštěvnosti Regionálního muzea Český Krumlov (1990 – 2014),* Archiv Regionálního muzea Český Krumlov

návštěvnosti akcí, počtu badatelů a počtu uživatelů knihovny³⁸⁷, uvádí tento detailní průzkum zvláště návštěvnost expozic a výstav instalovaných v hlavní budově muzea a v Památníku Adalberta Stiftera. Kolik lidí se účastnilo akcí pořádaných v prostorách památníku, není ve statistice uvedeno. Stejně tak nelze určit ani počet badatelů, kteří navštívili studovnu ve Stifterově rodném domě. Statistika v tomto ohledu nabízí pouze souhrnné počty návštěvníků akcí a badatelů bez ohledu na fakt, že Regionální muzeum v Českém Krumlově má úspěšně fungující pobočku v Horní Plané.

Založení Památníku Adalberta Stiftera bylo ve své době odvážným počinem. Navzdory všem nepříznivým očekáváním se však následně ukázalo, že pozůstalost hornoplánského rodáka Adalberta Stiftera dokázala část veřejnosti oslovit. Přesto zlatý čas památníku, co se návštěvnosti týká, nastal až po roce 1989. Na začátku 90. let 20. století byla prodloužena jeho otevírací doba na téměř celoroční provoz. Do té doby byl Stifterův rodný dům přístupný jen dva až tři měsíce v roce.³⁸⁸ Tato změna měla dozajista vliv na nárůst počtu návštěvníků památníku. Už číslo 15 815 pocházející z konce roku 1990 značilo úspěch památníku. Stačil však pouhý rok, aby návštěvnost vzrostla o téměř tři tisíce návštěvníků. Památník Adalberta Stiftera za účelem prohlídky stálé expozice a dalších nainstalovaných výstav v roce 1991 navštívilo dle prodaných vstupenek 18 474 lidí. Do Stifterova rodného domu tehdy zavítalo dokonce víc návštěvníků, než do hlavní budovy českokrumlovského muzea. Do roku 2013 nebylo dle statistiky toto číslo překonáno.³⁸⁹ Údaje z dalších let nejsou prozatím k dispozici. Rok 1992 charakterizuje mírný pokles návštěvnosti.³⁹⁰ Tato sestupná tendence pokračovala i v následujících letech. Nic na tom nezměnil fakt, že roku 1993 byla v památníku nainstalována nová stálá expozice. Na druhou stranu dosáhla expozice nazvaná „*Adalbert Stifter a rodný kraj*“ spolu s krátkodobými výstavami opět větší návštěvnosti než podobné projekty umístěné v hlavní budově muzea.³⁹¹ Dvousetleté výročí Stifterova narození oživilo téměř skomírající zájem o pozůstalost Adalberta Stiftera uchovanou v jeho rodném domku. Zatímco v roce 2004 se prodalo 5090 vstupenek opravňujících k prohlídce expozic a výstav

³⁸⁷ JELÍNEK, Petr a Filip LÝSEK. Statistika návštěvnosti Regionálního muzea Český Krumlov (1990 – 2014), Archiv Regionálního muzea Český Krumlov

³⁸⁸ HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané
In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013.*
Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

³⁸⁹ JELÍNEK, Petr a Filip LÝSEK. Statistika návštěvnosti Regionálního muzea Český Krumlov (1990 – 2014), Archiv Regionálního muzea Český Krumlov

³⁹⁰ Tamtéž.

³⁹¹ Tamtéž.

instalovaných v prostorách památníku. Rok na to bylo evidováno 13 622 prodaných lístků. Podobných čísel nebylo podle statistických údajů do roku 2013 dosaženo. Návštěvnost střídavě kolísala mezi pěti až sedmi tisíci. V roce 2010, kdy Památník Adalberta Stiftera slavil 50 let od svého otevření, paradoxně klesla návštěvnost až na číslo 4 657.

Návštěvnost expozič a výstav		
rok	RM Horní 152 Český Krumlov	Horní Planá
1990	24 703	15 815
1991	16 391	18 474
1992	27 324 *	17 722
1993	13 203	15 800
1994	12 522	12 535
1995	12 603	12 007
1996	15 684	10 181
1997	12 300	9 613
1998	9 692	8 289
1999	13 767	8 447
2000	13 016	7 357
2001	11 560	7 201
2002	12 655	5 781
2003	15 081	5 466
2004	16 702	5 090
2005	13 528	13 622
2006	14 269	5 220
2007	12 394	5 151
2008	11 422	5 498
2009	206	7 094
2010	6 788	4 657
2011	20 491	4 706
2012	15 593	6 288
2013	38 045	5 691

* včetně návštěvnosti tehdejší pobočky Galerie M v Široké ulici

O přízeň návštěvníků usiluje Památník Adalberta Stiftera i v současnosti. Veřejnosti stále nabízí kromě stále expozice Adalbert Stifter a rodný kraj zajímavé tematicky neotřelé výstavy. Dne 13. června 2016 byla veřejnosti zpřístupněna výstava o pěstování, zpracování a významu lnu v životě člověka a lidových zvycích nesoucí název „*Len na Šumavě a Hornoplánsku*“. Podle kustodky muzea Lenky Hůlkové úspěch této výstavy zapříčinil její znovuotevření na začátku sezony 2016.³⁹² Původně sezonní výstava se tak proměnila ve výstavu dlouhodobou. Nového uspořádání a rozšíření se navíc dočkala výstava s názvem „Ze břehů řeky Vltavy – Příběhy řeky, krajiny a lidí“, která nabízí pohled na dno Lipenského přehradního jezera před stavbou přehrady.³⁹³ V původní podobě si ji návštěvníci mohli prohlédnout už v sezoně roku 2014. Zahájení její aktualizované verze bylo naplánováno na 16. červenec 2016, přesně v termínu konání tradiční Markétské pouti, která každoročně láká do Horní Plané mnoho turistů.³⁹⁴

³⁹² Rozhovor s Lenkou HŮLKOVOU, Horní Planá, 3. 7. 2016

³⁹³ Tamtéž.

³⁹⁴ Tamtéž.

Stifterův park na Dobré Vodě

Adalbert Stifter opustil své rodné město již ve svých dvanácti letech. Přes toto relativně brzké odtržení od rodiny však na Horní Planou a její okolí nikdy nezapomněl a často ji navštěvoval. Naposledy pobýval v Horní Plané na podzim 1867, tedy krátce před smrtí.³⁹⁵ I přes mnohé nelichotivé kritiky Stifterova díla existoval okruh čtenářů, kteří měli dílo šumavského rodáka v oblíbě už za jeho života. Již v 19. století přiváděla do Stifterova rodného kraje čtenáře jeho mistrná a podmanivá líčení Šumavy v povídkách a již tehdy vznikala různá putování "po stopách básníka Hvozdu".³⁹⁶

Literárně nadaného rodáka si cenili i sami obyvatelé Horní Plané. Téměř neznámá obec se najednou těšila značné popularitě. Příliv Stifterových příznivců dozajista zvedl zisky hostinským a dalším, kteří poskytovali volné pokoje k přespání. Dalším podstatným důvodem, proč hornoplánští Stiftera ctíli, byla ale nepochybně i určitá hrdost na ušlechtilou přírodu, jež je obklopovala a neodmyslitelně tak patřila k životu každého z nich. Místní, budoucí generace nevyjímaje, měli být od dob Stifterových už navždy spojeni silným pocitem sounáležitosti, přičemž z tohoto jednotícího postoje vyplynula také myšlenka na založení parku Adalberta Stiftera.

Úplně prvopočáteční impuls ke kultivaci krajiny, kterou se Stifter za svého života rád procházel, vzešel od „stolní společnosti u Kurschmieda“, scházející se v hostinci číslo popisném 27.³⁹⁷ V krátké době se tato idea rozšířila mezi další hornoplánské obyvatele. Přijímána byla vesměs kladně. Ustanoven byl Parkový výbor, jemuž místní darovali své pozemky vhodné k vytvoření parku. Výbor je následně předal městu.³⁹⁸ Zapotřebí ovšem byly také volné finanční prostředky. Ty byly získány neúnavnými sbírkami v Horní Plané i u hornoplánských rodáků bydlících mimo Horní Planou.³⁹⁹ Dokonané dílo vzniklé svépomocí

³⁹⁵ HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané
In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013.*
Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

³⁹⁶ Tamtéž.

³⁹⁷ Spolek pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě. *Obnova Stifterova parku na Dobré Vodě v Horní Plané.* Archiv Spolku pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě

³⁹⁸ Tamtéž.

³⁹⁹ Tamtéž.

místních, hrdě reprezentující rodiště Adalberta Stiftera, si proto žádalo zpřístupnění na úrovni. „Dne 24. srpna 1884, jednoho krásného dne, byl otevřen Stifterův park. Třepetající se praporky označovaly vchod. Nacházelo se zde velké množství lidí z blízka i dále, mezi nimi hasiči ze Želnavy a Jablonce, deputace pěveckých spolků z Krumlova, Volar a Chvalšín a všechny místní spolky. Před slavnostním průvodem pochodovala hornická kapela z Černé. Nahoře byl potom koncert, slavnostní řeč přednesl starosta Josef Seidl, zdejší tělovýchovný spolek předvedl ukázkové cvičení.“⁴⁰⁰

Stifterův park byl situován na Křížový a Studniční vrch. Oba tyto kopce se nachází severně od Horní Plané a nabízejí pohled na celé město. Sám Stifter zachytil tato místa ve své povídce *Popsaná jedlička*. „Údolí samo zase není rovné, nýbrž zdvihají se v něm větší a menší kopce. Nejvýznamnější z nich je Křížový vrch, jenž se zvedá hned za Horní Planou, je zbaven lesa, jímž býval kdysi pokryt, a své jméno má od krvavě červeného kříže, jenž stojí na vrcholu.“⁴⁰¹ Zmiňované území však na počátku všech snah nemohlo zvlášť na neznalé místní krajiny, ústně tradovaných příběhů a především Adalberta Stiftera působit zrovna jako vhodné pro vybudování parku. Před založením parku tvořily Studniční a Křížový vrch pustý kamenitý terén, pastvina porostlá křovinami, několik polí⁴⁰², ale také alej vedoucí k poutnímu místu na Dobré Vodě. Toto výjimečné místo s sebou až do dnešních dnů nese punc jakési magičnosti. Není proto divu, že oslovilo i samotného Stiftera. V *Popsané jedličce* proto čtenáři představil pověst vyprávějící o zázraku, který se měl kdysi na Dobré Vodě stát. Díky tamějšímu pramenu získal prý kdysi jeden hornoplánský slepec zrak, který mu rovnou naskytl pohled nejen na nádhernou šumavskou přírodu, ale také na podobiznu Panny Marie Bolestné. Na místě onoho zázračného uzdravení slepce byla později vystavěna červená kaplička, do které byla socha světice, probodnuté sedmi meči a na klíně chovající ukřižovaného Ježíše, uložena.⁴⁰³ I v současnosti mnoho lidí věří této prastaré hornoplánské pověsti, a proto přicházejí ke zdejší studánce pro vodu, od níž si slibují ozdravné účinky. Poklonit se strůjkyni zázraku mohou pak v kostele Panny Marie Bolestné, ležícím jen pár kroků od místa, kde pramen vyvěrá. I o jeho vybudování svým čtenářům vypráví prostřednictvím povídky

⁴⁰⁰ Spolek pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě. *Obnova Stifterova parku na Dobré Vodě v Horní Plané*. Archiv Spolku pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě

⁴⁰¹ Tamtéž.

⁴⁰² Tamtéž.

⁴⁰³ STIFTER, Adalbert. *Pohádky, pověsti a legendy*. Praha: Nakladatelství Vitalis, 2005, s. 10. ISBN 80-7253-208-1.

Popsaná jedlička Adalbert Stifter. „Po mnoha letech byl v Horní Plané pak jeden velice zbožný farář, a ježto k soše cílilo víc a víc poutníků, ba z temných bavorských lesů přicházely celé pobožné zástupy, farář navrhl, aby se postavil kostelík. Ten zbudovali na vyvýšeném, a tedy vhodnějším místě, a zbožným průvodem přenesli do něho sochu, kdy ji předtím ozdobili půvabnými sličnými rouchy.“⁴⁰⁴ Nejen Stifter, ale i hornoplánská kronika pojednává o historii poutního místa. Podle ní pramen objevil na Dobré Vodě chromý člověk v roce 1667, rok na to se začalo se stavbou dřevěné kapličky, která byla zničena bouří kolem roku 1700. V roce 1713 byla postavena nová dřevěná kaple pro 150 věřících. V roce 1777 se začalo se stavbou zděné kaple pro 400 věřících, která byla vysvěcena 17. října 1779. Hřbitov okolo kaple byl vysvěcen v roce 1787 a již v roce 1801 se zde přestalo pohřbívat.⁴⁰⁵

Hornoplánští, kteří se nebáli přiložit ruku k dílu, vysázeli v místech určených pro park mnoho stromů a ozdobných keřů.⁴⁰⁶ Nad Horní Planou tak pomalu vzrůstal a sílil člověkem opečovávaný listnatý porost. Pokračoval-li však návštěvník přes park dále, otevřel se mu pohled na monumentální šumavské kopce zarostlé hlubokými jehličnatými lesy, nad nimiž se při příhodném počasí skví pouze blankytně modrá obloha. A právě typický charakter šumavské přírody činil ze Stifterova parku výjimečné místo. Už od svých samotných počátků se park navíc opíral o konkrétní místa lákající k návštěvě. K nim vedly návštěvníky kamenné cesty a pěšiny. Podél nich byly pro potěchu oka vystavěny kamenné mohyly a zídky. Větší balvany posloužily také jako kamenné lavičky.⁴⁰⁷ Kromě již zmíněné zázračné studánky a kostela Panny Marie Bolestné se součástí parku staly také dva skalní útvary. První z nich místní od nepaměti nazývají Selka s mlékem. Váže se k němu totiž tajuplná pověst. „Žila tu jednou selka, která proslula neobyčejnou krásou. Chodívala s mlékem, které nosila na občerstvení dělníkům na vzdálené louce, přes Křížový vrch. Protože však neuposlechla slov jakéhosi ducha, proklel ji, takže na místě, kde stála, vyrostly ty podivné skály, jimž se do dneška říká Selka s mlékem.“⁴⁰⁸ Sedávat k tomuto přírodnímu útvaru chodíval i sám Adalbert Stifter. „Na jednom místě vyčnívají skály, k nimž lze z jedné strany dojít rovně po trávníku, kdežto na druhé straně spadají hluboko a strmě dolů, tvoří téměř čtyřhranné sloupy a na

⁴⁰⁴ STIFTER, Adalbert. *Pohádky, pověsti a legendy*. Praha: Nakladatelství Vivalis, 2005, s. 11. ISBN 80-7253-208-1.

⁴⁰⁵ Spolek pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě. *Obnova Stifterova parku na Dobré Vodě v Horní Plané*. Archiv Spolku pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě

⁴⁰⁶ Tamtéž.

⁴⁰⁷ Tamtéž.

⁴⁰⁸ Tamtéž.

*jejich úpatí je mnoho drobného kamení.*⁴⁰⁹ Není proto divu, že se stal jedním ze styčných bodů parku nesoucího název po slavném hornoplánské umělci. Druhá skála nese název Dračí díra. I toto místo bylo napojeno na cestní síť, což dokladuje jeho oblíbenost. Pověst, která by vypovídala o vzniku tohoto místa, není zatím známa.⁴¹⁰ Už za Stifterova života vedly kroky věřících nejen ke kostelu, ale s nejvyšší pravděpodobností též k bílým sloupovitým Božím mukám, jež se v místech budoucího parku nacházela. Jejich existenci dokládá nejen Stifterova olejomalba Horní Plané z roku 1823, ale také několik fotografií z přelomu 19. a 20. století.⁴¹¹ V současnosti ale už tato Boží muka návštěvník nad Horní Planou nenajde. Vypátrat, kam zmizela, se ovšem dosud nepodařilo.⁴¹² Člověk však nemusel být bezmezně oddaný víře, aby v místech Stifterova parku našel klid a rovnováhu. Jak Studniční, tak i Křížový vrch totiž nabízel nádherné výhledy do okolí. Z parku se otevíral například krásný pohled do „vltavského údolí“ a na známý meandr řeky zvaný srdce Vltavy.⁴¹³ Tento překrásný počín matky přírody je však od 50. let 20. století skryt pod hladinou Lipenského jezera.

Ani po slavnostním otevření parku roku 1884 ovšem neustaly snahy o jeho další zvelebení. Na začátku 20. století se park stal domovem hned pro dva pomníky. Starší z nich byl postaven na upomínku císaři Josefu II. Druhý měl připomenout slavného místního rodáka Adalberta Stiftera. Osud ani jednoho z nich nebyl nikterak radostný, avšak na rozdíl od Josefova pomníku ten Stifterův se nakonec podařilo kompletní vrátit na své místo v parku. Pomník Josefa II. byl odhalen 23. srpna 1903 v rámci 19. shromáždění Německého pošumavského svazu za účasti více než 3.000 lidí.⁴¹⁴ Nejednalo se však o žádnou monumentální sochu připodobňující lidem oblíbeného císaře v jeho životní velikosti. Snad i z toho důvodu, že pomník nebyl na první pohled nijak nápadný, se jeho část dochovala dodnes. Jedná se o žulové balvany seskupené do podoby pyramidy ležící ve svahu vedoucím ke kostelu Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě.⁴¹⁵ Nejcennější část pomníku však chybí. Na balvanech byl

⁴⁰⁹ Spolek pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě. *Obnova Stifterova parku na Dobré Vodě v Horní Plané*. Archiv Spolku pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě

⁴¹⁰ Tamtéž.

⁴¹¹ Tamtéž.

⁴¹² Tamtéž.

⁴¹³ Tamtéž.

⁴¹⁴ Tamtéž.

⁴¹⁵ BRAZDA, Eduard. *Císař Josef II. a osud jeho památníku v Horní Plané*. In: *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-02-04]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: http://www.kohoutikriz.org/data/w_brazd.php

totiž umístěn medailon s vyobrazením císaře.⁴¹⁶ Vysvětlení podávala další tabule připevněná hned pod bronzovou deskou panovníka. Obsahovala německy psaný text: „*Dem Schützer der Menschen Kaiser Josef II. Errichtet anlässlich der 19. Hauptversammlung des Deutschen Böhmerwalbundes in Oberplan am 23. August 1903.*“⁴¹⁷ Nadšení, které prostoupilo českou společnost v roce 1918, však získalo i negativní rozměr projevující se ničením památek připomínajících jakýmkoliv způsobem staré pořádky. Jeden z takových odsouzenihodných činů nesoucí charakter jistého obrazoborectví se udál i v tak malém šumavském městečku. Podle hornoplánského rodáka Eduarda Brázdy obě desky odmontovali a následně i odnesli neznámo kam čeští vojáci.⁴¹⁸ Od té doby byl pomník nekompletní. Přestože se chybějící části časem našly, na své místo už se nikdy nevrátily. „*Až několik let nato našly hornoplánské dívky a moje školní kamarádky Anna Hartlová, Emilie Kriechenbauerová a Martha Reinigerová, jak mi posledně jmenovaná krátce vyprávěla, desky poškozené množstvím střeleckých zásahů zahrabány v zemi poblíž Selky s mlékem.*“⁴¹⁹ Nakonec totiž padly za obětí druhé světové války, když byly nuceně roztaveny.⁴²⁰ Zásadní momenty nešťastného 20. století tak připravily Stifterův park o jednu z jeho dominant.

Na Stifterův park navazovala další pěstěná plocha. Jednalo se o soukromou zahradu paní Elizy Jechl založenou zhruba ve stejné době jako park. Rostliny v ní pěstované však vždy nekorespondovaly s šumavskou krajinou. O paní Jechl, „vznešené dámě se smyslem pro umění“, se tradovalo, že si rostlinný materiál pro svou zahradu přivážela z cest po cizích krajích.⁴²¹ Ve 20. letech 20. století pozemek ovšem změnil majitele. Spolu s domem byl prodán Spolku Šumavského muzea. Opečovávaná zahrada se tak proměnila v Muzejní park. Systematicky v něm byly vysazovány veškeré dřeviny i typické luční a zahradní rostliny

⁴¹⁶ Spolek pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě. *Obnova Stifterova parku na Dobré Vodě v Horní Plané*. Archiv Spolku pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě

⁴¹⁷ BRAZDA, Eduard. *Císař Josef II. a osud jeho památníku v Horní Plané*. In: *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-02-04]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: http://www.kohoutikriz.org/data/w_brazd.php

⁴¹⁸ Tamtéž.

⁴¹⁹ Tamtéž.

⁴²⁰ Tamtéž.

⁴²¹ Spolek pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě. *Obnova Stifterova parku na Dobré Vodě v Horní Plané*. Archiv Spolku pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě

vyskytující se v regionu. Rozlohou tento park sahal až ke Stifterově pomníku.⁴²² Nešťastný osud Šumavského muzea měl dopad i na podobu parku. Po faktickém zániku této kulturní instituce v roce 1949 muzejní park pustl a jeho spodní část dočasně obsadila kolonie zahrádek a chlívků. Budova muzea byla přebudována na Dětský domov.⁴²³ Původně soukromý park opečovávaný paní Jechl se nakonec proměnil v park veřejný. Stejně jako Stifterův park je totiž majetkem města. V současnosti jsou proto obě části vizuálně i provozně propojeny.⁴²⁴

Dnešní podobu Stifterova parku, rozšířeného o zahradu v minulosti náležící již neexistujícímu Šumavskému muzeu, lze však s trochou nadsázky označovat za výsledek 21. století. Byť toto místo nikdy zcela neztratilo punc odpočinkové zóny, v průběhu druhé poloviny 20. století se jeho velká část stále více začala ztotožňovat s typickou šumavskou krajinou. Volné i ostatní plochy parku postupně zarostly nálety, jak v podrostu, tak ve stromovém patře. Původní solitéry i skupiny stromů ztratily svůj habitat a staly se náchylnými k chorobám a vývratům. Vycházkové cesty z větší části postupně zarostly a zanikly. Tvar parku se díky náletům rozměnil, zanikla řada průhledů a vyhlídek. Některé části parku se staly nepřístupnými.⁴²⁵ Zbýlý díl, který nepohltila příroda, byl nakonec ovšem lidskou rukou upraven natolik, že se již nedal nazývat parkem. Na severním a severozápadním okraji parku totiž vyrostla rekreační zóna tvořená velkým množstvím chat. Na západní straně parku bylo vybudováno fotbalové hřiště, čímž utrpělo především pohledové vnímání horizontu Šumavy a změnila se terénní modelace v tomto místě. Východně od Stifterova pomníku vzniklo letní kino.⁴²⁶ Po vybudování Údolní nádrže Lipno ztratil park svou dominantu, kterou byl výhled na jedinečný meandr zvaný Srdce Vltavy.

Současný návštěvník parku se sice již nemůže potěšit pohledem na onen romantický říční úkaz, přesto jakmile do těchto míst vkročí, má šanci vychutnat si jedinečnou atmosféru blízkou té, která panovala v Horní Plané na konci 19. století. Zanedbanost Stifterova parku totiž nebyla lhostejná mnohým obyvatelům Horní Plané. Dokonce už v 70. a 80. letech 20

⁴²² SLAVÍK, Ivan. Šumavské muzeum v Horní Plané v kontextu německých muzeí v Čechách. In: *Hornoplánské rozpravy 2001: Porozumění začíná v místě - příspěvek jednotlivců k (sudeto)německo-českému porozumění*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2001, s. 58. ISBN 80-238-8353-4.

⁴²³ Spolek pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě. *Obnova Stifterova parku na Dobré Vodě v Horní Plané*. Archiv Spolku pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě

⁴²⁴ Tamtéž.

⁴²⁵ Tamtéž.

⁴²⁶ Tamtéž.

století došlo k několika akcím cílícím alespoň k drobné revitalizaci parku.⁴²⁷ Zásadní obrat v obnově parku však umožnila iniciativa místních na přelomu 20 a 21. století. Město Horní Planá realizovalo několik pěstebních zásahů na ohrožených stromech, v roce 2000 pak byla zpracována dokumentace na úrovni studie jako vysokoškolská studentská práce.⁴²⁸ Horní Planá byla již dlouhou dobu hojně navštěvovaná, jak v zimě díky nedalekým lyžařským areálům, tak i v létě jakožto místo nabízející zázemí při břehu velké vodní nádrže. Přesto však čím dál více především německy mluvících turistů směřovalo do Horní Plané kvůli odkazu velkého šumavského umělce Adalberta Stiftera. Místní obyvatelé proto rozhodli znovu uctít ona krásná místa, která obdivoval už sám Stifter. V úctě k bývalým zakladatelům parku byla první schůzka zakladatelů Spolku pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na dobré Vodě v říjnu 2001 symbolicky završena v restauraci v domě čp. 27, odkud v roce 1880 myšlenka o založení parku vzešla. Ještě na podzim se konala ustavující schůze a před koncem roku 2001 byl spolek zaregistrován na příslušných úřadech.⁴²⁹ Jeho hlavním úkolem byla zpočátku celková rekultivace Stifterova parku. Z toho důvodu byl vytvořen projekt s názvem Obnova parku Adalberta Stiftera na Dobré Vodě, přičemž stanovení jeho východisek si vyžadovalo přizvání odborníků a pamětníků.⁴³⁰ Jen tak totiž bylo možné navrátit parku jeho původní vzhled.

Mezi hlavní body projektu patřilo především odstranění plevelných rostlin, které zabíraly volné plochy v parku a připodobňovaly ho tak spíše k obyčejnému lesu.⁴³¹ Dlouhá léta bez lidské péče měla za následek zmizení pěšin a cest. Důležitá místa v parku tak nebyla nikterak vymezena. Obnova cestní sítě proto náležela k dalším východiskům projektu stejně jako úprava kamenných mohyl a kultivace míst určených k odpočinku.⁴³² Sama bezesporu chvályhodná občanská snaha projevující se formou aktivní výpomoci při konkrétních úpravách parku však nebyla schopná přinést výsledky, které jsou v současnosti tak jasně viditelné. Na bedrech členů spolku tak spočinul nelehký úkol spočívající v hledání nejrůznějších sponzorů, a tedy i volných finančních prostředků. Spolek byl například nucen vyhlásit veřejnou finanční sbírku. Ta byla zapotřebí především pro novou výsadbu.

⁴²⁷ Spolek pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě. *Obnova Stifterova parku na Dobré Vodě v Horní Plané*. Archiv Spolku pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě

⁴²⁸ Tamtéž.

⁴²⁹ Tamtéž.

⁴³⁰ Tamtéž.

⁴³¹ Tamtéž.

⁴³² Tamtéž.

⁴³³Významným přínosem pro současnou podobu parku byly však nejrůznější granty. Samotný odborný projekt Obnova parku Adalberta Stiftera na Dobré Vodě byl vypracován díky finančním příspěvkům uvolněným z rozpočtu Krajského úřadu Jihočeského kraje v rámci projektu Stifter 2005.⁴³⁴ Na vytvoření dokumentu ovšem nepadly veškeré přidělené peníze. Ty zbylé byly využity k prvotnímu zpřehlednění cest. Vzhledem k této trvající závislosti na financích byly jednotlivé práce v parku v letech 2004 – 2006 přesně etapizovány.⁴³⁵ Do prvotní etapy v roce 2004 spadaly především všemožné pěstební práce. Šlo například o výsadbu nových keřů a stromů nebo likvidace nechtěných podrostů.⁴³⁶ Přesný plán byl vypracován i na následující dva roky. Body, které k těmto etapám přináležely, se týkaly například opravy hřbitovní zdi u dobrovodské kaple, či dokončení obnovy cestní sítě.⁴³⁷

Veškeré práce provedené ve Stifterově parku musel a stále i musí spolek předem hlásit městu Horní Plané, jakožto vlastníku těchto pozemků. Jak dokazuje historie, úprava tohoto místa znamená nikdy nekončící proces. V jednotlivých kultivačních činnostech není možné ustát ani v současnosti, kdy park plní svoji rekreační funkci. Turisty, kteří přijíždějí do malého šumavského města primárně za poznáním domoviny velkého spisovatele 19. století, přivádí do parku především touha prohlédnout si Stifterův pomník. Samo město Horní Planá láká návštěvníky do svého udržovaného parku prostřednictvím letáků a plakátů. Už na počátku existence Spolku pro obnovu a rozvoj Stifterova parku vznikla myšlenka využít fotbalového hřiště a letního kina v souladu se zájmy společnosti 21. století. Vždyť paradoxně návštěva kina znamená do dnešních dnů pro mladé výbornou příležitost, jak poznat ojedinělou atmosféru Stifterova parku. Z toho důvodu se spolek rozhodl neučinit z parku pouze muzejní exponát připomínající turistům hornoplánskou idylu 19. století, ale využít těchto míst také k pravidelnému setkávání místních, přičemž město Horní Planá, které aktivně dodržuje lidové tradice, má k takovýmto kolektivním akcím příležitostí více než dost. Díky parku si tak Hornoplánští nejen že připomínají svého slavného rodáka a upozorňují tak na sebe v celoevropském měřítku, ale také pečují o dobré vztahy ve vlastním městě, což by humanista Adalbert Stifter bezpochyby ocenil.

⁴³³ Spolek pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě. *Obnova Stifterova parku na Dobré Vodě v Horní Plané*. Archiv Spolku pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě

⁴³⁴ Tamtéž.

⁴³⁵ Tamtéž.

⁴³⁶ Tamtéž.

⁴³⁷ Tamtéž.

Pomník Adalberta Stiftera v Horní Plané

První myšlenka na vybudování pomníku, který by připomínal slavného rodáka, se zrodila v hlavách hornoplánských obyvatel ještě za Stifterova života. V Horní Plané totiž většina lidí vzhlížela k Stifterovi s úctou a pokorou. Důvodem nebyl jen stále narůstající počet vydaných literárních děl popisující šumavskou krajinu, ale především fakt, že se Stifter pokaždé, když do města přijel na návštěvu za příbuznými, nechoval povýšeně. „*Všichni ho uctivě pozdravovali a on s nimi rád krátce „držival řeč“, hlavně o tom, kde a co že mají na práci.*“⁴³⁸

Konkrétní kroky vedoucí k postavení pomníku byly učiněny však až v roce 1903. Z tehdejšího obecního zastupitelstva byl zvolen malý výbor, jehož členy se stali: Dr. Moriz Herrle, starosta Karl Gabriel, ředitel kanceláře na odpočinku Josef Reininger, notář Friedrich Hans Nitsche, lékárník Ambros Keller, tajemník okresního zastupitelstva Franz Wenzel a hostinský Karl Pechmann. Brzy byl tento výbor doplněn o hornoplánského PhDr. Prof. Antona Wallnera, Franze Stadlera, učitele ve Vídni, a Andrease Bojara, výběrčího daní v Horní Plané.⁴³⁹ Výbor měl zprvu na starosti především sehnat potřebné finance. Rozeslal proto výzvu o finanční pomoc do 13 novin a 1263 jednotlivcům a společnostem.⁴⁴⁰ Prostřednictvím tohoto apelu připomněli členové výboru veřejnosti, že Stifterův jemný literární styl je dědictvím přírody, která ho v dětství obklopovala. „*A tento zadumaný, krásný obraz vlasti zůstane věčně stát před jeho duší. Když někde v širém světě, tak zde je to místo, kde má být na Stiftera vzpomínáno.*“⁴⁴¹ Odezva na sebe nenechala dlouho čekat. Došlo 475 peněžních záseků v celkové hodnotě 15 230 zlatých. Část příspěvků dorazila dokonce až z Anglie. Po shromáždění volných prostředků, konečně mohlo dojít k soutěži o návrh pomníku Adalberta Stiftera v Horní Plané. Svůj model zaslal výboru autor lineckého Stifterova pomníku Hans Rathausky. Sochaři prof. Grath a prof. Heinz ze Stuttgartu zaslali malé skici, sochař Karl

⁴³⁸ STIFTEROVÁ, Emma. *Jak jsem opouštěla náš rodný dům v Horní Plané*. In: *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-02-04]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: http://www.khoutikriz.org/data/w_stifte.php

⁴³⁹ JAGR, Stanislav. *Historie městyse Horní Planá a přifařených vesnic: Bližší Lhota s Prámskými Dvory, Další Lhota, Hůrka, Jelm, Jenišov, Karlovy Dvory, Maňava, Pihlov, Skelná Huť, Zadní Hamr a družebních obcí Ulrichberg v Rakousku, Neureichenau v SRN*. Horní Planá: Město Horní Planá, 1995.

⁴⁴⁰ Tamtéž..

⁴⁴¹ Tamtéž.

Wilfert z Chebu přišel v létě roku 1903 do Horní Plané, aby výboru vyložil své myšlenky na pomník. Soutěže se zúčastnil také sochař z Lublaně. Nakonec zvítězil návrh pomníku, který měl připomínat jak Stifterovu lásku k rodnému městu, tak i k celému kraji. Jeho autor Karl Wilfert totiž zobrazil spisovatele ve věku čtyřiceti let tak, jak kráčí z dobrovodského kopce, dívá se na svou rodnou obec, přemýšlí a pozoruje milované hory.⁴⁴² Pravdou je, že podobný výjev se skutečně mohl odehrát. Stifterova kresba „*Kaple na Dobré Vodě u Horní Plané*“ je totiž datovaná rokem 1845.⁴⁴³ Stifter byl v té době v totožném věku, v jakém ho pomník na Dobré Vodě představuje. Za vyhotovení tohoto svého díla Wilfert následně obdržel 12 000 Korun.⁴⁴⁴

Na vybudování pomníku v Horní Plané čekalo nejen mnoho místních, ale i přespolních. Velké nadšení vyvolalo také položení základního kamene pomníku. Uskutečnilo se dne 22. října 1905.⁴⁴⁵ Daleko slavnostnější akce čekala Stifterovo rodné město ani ne rok poté. Bronzový pomník putoval do Horní Plané až z pražských Holešovic, kde byl ulit. Váží 460 kg, je 230 centimetrů vysoký. Socha Adalberta Stiftera se pravou rukou opírá o tabuli s nápisem v překladu znějícím: „*Zde odpočívají široké lesní hřebeny a sestupují líbezně černomodře se šeríce proti stříbrnému pohledu Vltavy. Je něco nevýslovně milého a bolného v tomto pohledu.*“⁴⁴⁶ Ještě než tento pomník mohl být představen veřejnosti, muselo dojít k určitým terénním úpravám. Pro lepší zpřístupnění pomníku bylo vybudováno krátké kamenné schodiště.⁴⁴⁷ Četné zástupy Stifterových obdivovatelů se sešly v Horní Plané už v předvečer slavnostního odhalení pomníku. Spisovatele tehdy uctili před jeho rodným domem.⁴⁴⁸ Malé šumavské městečko do té doby nezažilo tak velkou slávu. Dne 26. srpna

⁴⁴² JAGR, Stanislav. *Historie městysu Horní Planá a přífařených vesnic: Bližší Lhota s Prámskými Dvory, Další Lhota, Hůrka, Jelm, Jenišov, Karlovy Dvory, Maňava, Pihlov, Skelná Huť, Zadní Hamr a družebních obcí Ulrichberg v Rakousku, Neureichenau v SRN*. Horní Planá: Město Horní Planá, 1995.

⁴⁴³ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*

⁴⁴⁴ JAGR, Stanislav. *Historie městysu Horní Planá a přífařených vesnic: Bližší Lhota s Prámskými Dvory, Další Lhota, Hůrka, Jelm, Jenišov, Karlovy Dvory, Maňava, Pihlov, Skelná Huť, Zadní Hamr a družebních obcí Ulrichberg v Rakousku, Neureichenau v SRN*. Horní Planá: Město Horní Planá, 1995.

⁴⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁴⁸ Spolek pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě. *Obnova Stifterova parku na Dobré Vodě v Horní Plané*. Archiv Spolku pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě

1906 prošel Horní Planou průvod v počtu asi 6 000 lidí.⁴⁴⁹ Tento dav se zastavil až na dobrovodském kopci, aby odtud přihlížel slavnostnímu představení Stifterova pomníku.

Instalací pomníku přibylo ve Stifterově parku další zajímavé místo, u kterého návštěvník může na chvíli spočinout. V současnosti se socha řadí mezi největší klenoty města Horní Planá. Ne vždy se však těšila takové všeobecné úctě. V roce 1948 ji neznámí pachatelé dokonce strhli z podstavce. Pro svou nepopiratelnou uměleckou hodnotu však byla Státním památkovým úřadem uchráněna před možným definitivním zničením.⁴⁵⁰ Základní kámen pomníku nebyl opuštěn nadlouho. Na začátku 50. let 20. století byla socha umístěna zpět na své místo.⁴⁵¹

⁴⁴⁹ Spolek pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě. *Obnova Stifterova parku na Dobré Vodě v Horní Plané*. Archiv Spolku pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě

⁴⁵⁰ Státní okresní archiv Český Krumlov, fond MNV Horní Planá, MNV – 13, kart. 11, sign. IV/3, inv. č. 21.

⁴⁵¹ HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané
In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013*. Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

Ulice a pamětní desky Adalberta Stiftera

Adalbert Stifter po sobě zanechal dílo, které postupně nabylo téměř celosvětového významu a zařadilo tak svého autora mezi neopominutelné literáty 19 století. Není proto divu, že Stifterovo jméno bylo užito v názvech mnoha ulic. Jejich podrobný výčet je k vidění v *Adalbert Stifter Museum* nacházejícím se v rakouské obci Schwarzenberg am Böhmerwald.⁴⁵² Tamější informační panel ovšem zahrnuje i ulice, které ve svém názvu nesly jméno Adalberta Stiftera v minulosti. Takovým příkladem je brněnská ulice Klácelova, ještě v roce 1945 označována jako Stifterova.⁴⁵³ V současnosti se většina po Stifterovi pojmenovaných ulic nachází v Rakousku a Německu. V obou těchto zemích přibýlo hodně ulic, uliček a cest nesoucích Stifterovo jméno po vysídlení německého obyvatelstva z Československa. Značné úsilí v tomto ohledu totiž vyvinuli Stifterovi obdivovatelé z řad českých Němců, kteří v Rakousku a Německu našli své nové domovy.⁴⁵⁴

Polovina všech rakouských památek na Adalberta Stiftera se nachází ve spolkové zemi Horní Rakousy. V jejím hlavním městě Linci totiž Stifter od roku 1848 žil a nakonec i zemřel. Už rok po jeho skonu pojmenovalo město Lince ulici blízko katedrály Neposkvrněného početí panny Marie Stifterovou ulicí. Hluboký vztah měl však Stifter po celý svůj život zejména k rodnému městu, do kterého to měl z Lince podstatně blíže nežli z Vídně. Podle kustodky Památníku Adalberta Stiftera Lenky Hůlkové i Horní Planá měla svou ulici nesoucí jméno slavného rodáka. „*Současná ulice Palackého, v níž sídlí Památník Adalberta Stiftera, se zřejmě do roku 1945 jmenovala Adalbert Stifter-Gasse.*“⁴⁵⁵ Ke změně názvu ulice došlo podle Hůlkové pravděpodobně v roce osvobození Československa od nacistické nadvlády. Obecní kronika však toto přejmenování nepřipomíná. Děni v obci mezi lety 1945 – 1950 bylo totiž zaznamenáno až v roce 1958. Nelehkého úkolu se tehdy zhostil místní učitel Václav Kodet, který však v letech, o nichž psal, v Horní Plané ještě nebydlel. Jméno Adalberta Stiftera se

⁴⁵² Stiftermuseum und Heimathaus Schwarzenberg am Böhmerwald, expozice Schwarzenberg und das Dreiländereck im Leben und Werk Adalbert Stifters

⁴⁵³ *Encyklopedie dějin města Brna: Ulice* [online]. Brno [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_ulice&load=5224,%204.%207.%202016

⁴⁵⁴ Stiftermuseum und Heimathaus Schwarzenberg am Böhmerwald, expozice Schwarzenberg und das Dreiländereck im Leben und Werk Adalbert Stifters

⁴⁵⁵ Rozhovor s Lenkou HŮLKOVOU, Horní Planá 15. 7. 2015

v kronice objevilo pouze v souvislosti s přeměnou jeho rodného domu v muzeum.⁴⁵⁶ Tento krátký příspěvek dosvědčuje, že na konci 50. let nebylo propojení německy píšícího autora s Horní Planou veřejnosti utajováno. Ulici pojmenovanou po Stifterovi však město nemělo až do začátku 90. let 20. století.

Dne 24. 11. 1990 se v Horní Plané konaly volby do obecního zastupitelstva. Nejvíce mandátů tehdy získalo hnutí Občanské fórum. Jednalo se celkem o sedm z patnácti křesel. Koalice Demokratické sdružení získala čtyři mandáty, zatímco Komunistická strana Československa dostala o jeden mandát méně. Zbylé jedno místo v zastupitelstvu obsadil tehdy pětadvacetiletý učitel Martin Pešek, který kandidoval jako nezávislý.⁴⁵⁷ V tomto složení zastupitelé v roce 1992 rozhodli o přejmenování ulice *Sídliště* na ulici *Adalberta Stiftera*.⁴⁵⁸ Díky tomuto dosud platnému usnesení již druhá ulice v dějinách Horní Plané získala tu čest nést ve svém názvu jméno významného spisovatele Šumavy. Ulice Adalberta Stiftera je navíc k původní *Adalbert Stifter-Gasse*, dnešní *Palackého ulici*, kolmá, vede totiž od Stifterova rodného domu k základní škole v Komenského ulici. Projít se ulicí Adalberta Stiftera neboli Adalbert Stifter Strasse je možné také například ve Frankfurtu nad Mohanem, Cáchách, či ve Vídni.

Život a dílo Adalberta Stiftera připomíná také řada pamětních desek. Umístěny jsou především na fasádách domů těsně spjatých se Stifterovým životem. Svou plaketu tak mají budovy, ve kterých Stifter coby dospělý muž určitý čas žil a tvořil. Takovým příkladem je dům stojící ve Vídni, v dnešní ulici *Beatrixgasse 18*, ve kterém Stifter bydlel spolu se svojí manželkou Amalií v letech 1837 – 1839, a v němž sepsal své dílo *Polní květiny*. Pamětní desku ovšem mají instalovány i domy, v jejichž prostorách Stifter pobýval ještě coby malý chlapec. Jedná se o Stifterův rodný dům a bývalou školu v horní části hornoplánského náměstí. Fasádu domu, ve kterém Stifter spatřil světlo světa, zdobí plakety dokonce dvě. Každá z nich však byla instalována ve zcela jiné době. Desku zhotovenou z tyrolského mramoru si mohli lidé v Horní Plané prohlédnout už sedm měsíců po Stifterově smrti. Vyryta

⁴⁵⁶ Státní okresní archiv Český Krumlov, fond Městský národní výbor Horní Planá, (1938) 1945–1990 (1991), kronika obecní, *Pamětní kniha. Digitální archiv: Státní oblastní archiv v Třeboni* [online]. [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/DA?doctree=1kfoho&menu=3&id=200129&page=1>

⁴⁵⁷ Tamtéž.

⁴⁵⁸ Tamtéž.

byla v Linci a stála 55 zlatých.⁴⁵⁹ Téměř sto let poté byla při příležitosti slavnostního otevření Památníku Adalberta Stiftera na domě odhalena deska ze šumavské žuly. Tato mladší plaketa se od té starší liší tím, že má namísto německého český nápis.⁴⁶⁰ Mramorové desce však přidává na významu její stáří a také fakt, že nebyla stržena ani zničena během osvobození Československa v roce 1945. „*Jak však ale píše kronika, bez úhony zůstala možná z důvodu, že byla zarostlá břečťanem.*“⁴⁶¹ Adalberta Stiftera v dětství neovlivnili jen jeho rodinní příslušníci, kteří s ním žili pod jednou střechou. Rozvinout vlastní osobnost mu pomohl z velké části učitel Josef Jenne. Z těchto důvodů byla v roce 1998 na budově bývalé školy, ve které Jenne působil, umístěna pamětní deska. Městu Horní Planá ji darovala Rýnská společnost Adalberta Stiftera, aby připomínala jednak významného hornoplánského učitele, ale především spisovatele Adalberta Stiftera. Na slavnostním odhalení dne 3. července 1998 promluvil starosta Horní Plané Jiří Hůlka a předseda Rýnské společnosti Adalberta Stiftera Josef van Heukelum, který po celý svůj život patřil k velkým obdivovatelům Stifterova díla.⁴⁶² Celý ceremoniál se uskutečnil v přátelské atmosféře. V závěru bylo dokonce předčítáno Stifterovo dílo. Před bývalou školní budovou vhodně zazněl výňatek ze statě „*Závěrečné slovo o škole*“, v níž Stifter hovoří o příčině veškerého zla, za kterou považuje nedostatek porozumění pramenící z lidské neochoty vzdělávat se.⁴⁶³

⁴⁵⁹ JAGR, Stanislav. *Historie městyse Horní Planá a přifařených vesnic: Bližší Lhota s Prámskými Dvory, Další Lhota, Hůrka, Jelm, Jenišov, Karlovy Dvory, Maňava, Pihlov, Skelná Hut', Zadní Hamr a družebních obcí Ulrichberg v Rakousku, Neureichenau v SRN.* Horní Planá: Město Horní Planá, 1995.

⁴⁶⁰ HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodny dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané
In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013.*
Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.

⁴⁶¹ Tamtéž.

⁴⁶² Státní okresní archiv Český Krumlov, fond Městský úřad Horní Planá, 1990–2003, kronika obecní, Obecní kronika Horní Planá. *Digitální archiv: Státní oblastní archiv v Třeboni* [online]. [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/DA?doctree=1kfoho&menu=3&id=1698&page=18>

⁴⁶³ Tamtéž.

Reflexe Stiftera v rodném kraji

Stezka Adalberta Stiftera

Adalbert Stifter miloval svůj rodný kraj. Byť většinu svého dospělého života prožil ve městě, rád se vracel do nitra panenské přírody Šumavy a Bavorského lesa. Procházel místa, která důvěrně poznal během svého mládí. Na konci svého života, když už mu síly k podobným vycházkám nestačily, vracel se do hlubokých lesů alespoň ve vzpomínkách. Podrobné popisy krajiny obsažené v mnohých jeho dílech z něj učinily nesmrtelného průvodce Šumavou a jejím blízkým okolím. Mnoho Stifterových příznivců navštívilo Šumavu poprvé až po přečtení jeho literárních prací. Naneštěstí po roce 1948 se část šumavských lesů stala v souvislosti s vytvořením pohraničního pásma turistům na řadu let nepřístupná.

Na začátku 70. let 20. století přišel zaměstnanec Správy Chráněné krajinné oblasti Šumava Milan Soukup s myšlenkou zřídit stezku, která by cíleně vedla po stopách Adalberta Stiftera v Horní Plané a blízkém okolí.⁴⁶⁴ Jeho nápad se podařilo zrealizovat a v roce 1973 byla otevřena Naučná stezka Adalberta Stiftera⁴⁶⁵. Projít si tuto vyznačenou trasu mohou lidé dodnes. Byť stezka provází především po místech souvisejících s dějem Stifterových povídek Žula, nebo Popsaná jedlička, díky působivým výhledům do krajiny potěší i ty, kteří Stifterova díla nikdy nečetli. Okruh začíná u Stifterova rodného domku, dále vede přes náměstí k Stifterově pomníku, odkud pokračuje parkem ke kapli Panny Marie Bolestné, a následně po silnici na Hodňov až k Stifterově smrku a buku. Od stromů cesta ubíhá lesním porostem do otevřené krajiny a vede zpět k rodnému domu.⁴⁶⁶ Oba dva památné stromy dostaly jméno po Adalbertu Stifterovi. Stejně jako tento spisovatel neodmyslitelně patří k Horní Plané a její minulosti, přestože v současnosti ani jeden z těchto vzrostlých stromů již nestojí. Mohutný smrk byl vyvrácen silným větrem v noci z 9. na 10. listopadu 1969. Několik výřezů bylo dáno do úschovy ve Stifterově rodném domku v Horní Plané, ostatek byl zpracován jako palivo.⁴⁶⁷ Jeho místo bylo opět zaplněno v roce 2005. „*Při příležitosti oslav 200. výročí narození*

⁴⁶⁴Stifterova stezka. *Národní park. Chráněná krajinná oblast Šumava: Resort životního prostředí*[online]. Národní park Šumava, ©2008-2016 [cit. 2016-07-15]. Dostupné z: <http://www.npsumava.cz/cz/1443/705/clanek/ns-stifteruv-okruh/>

⁴⁶⁵ Spolek pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě. *Obnova Stifterova parku na Dobré Vodě v Horní Plané*. Archiv Spolku pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě

⁴⁶⁶ *Naučná stezka Adalberta Stiftera: Horní Planá*. Správa NP a CHKO Šumava, 2005.

⁴⁶⁷ Zálaha, Jiří: Konec Stifterova smrku v Horní Plané, In: CHOŠ Zpravodaj č. 12 1971, 45

*Adalberta Stiftera byl vysazen smrk nový.*⁴⁶⁸ Stifterův buk patřil k dominantám Hornoplánska již na začátku 19. století. „*Když se chystá na zimu, lidé se dívají na tenhle strom a říkají: Až budou podzimní větry svištět suchým listím Machtova buku a poženou jeho listy po zemi, to už přijde zima brzo. A opravdu se pak zakrátko kopce a pole zahalí do bílé přikrývky sněhu.*“⁴⁶⁹ V povídce *Žula* Stifter vypráví, jak ho jeho dědeček ke stromu poprvé dovedl. „*Zapamatuj si ten strom a v pozdějších letech, až já už budu dávno ležet v hrobě, vzpomeň si, že to dědeček ti ho první ukázal.*“⁴⁷⁰ Na jeho dnešní podobě se však značně podepsalo proměnlivé šumavské počasí. Krátce před Štědrým dnem, 21. prosince 1993, Stifterův buk padl poté, co ho rozlomila silná vichřice.⁴⁷¹

Přes město Horní Planá však nevede pouze jedna stezka věnovaná památce Adalberta Stiftera. V roce 1998 propojila Českou republiku, Spolkovou republiku Německo a Rakouskou republiku značená turistická trasa nazvaná „*Stezka Adalberta Stiftera – Adalbert Stifter Weg*“. Stezka je výsledkem spolupráce mezi městem Horní Planá, rakouským městysem Kollerschlag a německým městysem Wegscheid. Charakterizuje ji zajímavé umělecky ztvárněné značení. Každou z dřevěných informačních tabulí zdobí vyčerněný profil Stifterovy hlavy. Stezka na české straně odbočuje ke kostelu v Zadní Zvonkové, na rakouské straně pak do Sonnenwaldu a přes Moldaublick a Hintenberg do Ulrichsbergu a dál na Kollerschlag a německý Wegscheid.⁴⁷²

⁴⁶⁸ Rozhovor s Lenkou HŮLKOVOU, Horní Planá 15. 7. 2015

⁴⁶⁹ STIFTER, Adalbert. *Žula. Smolaři*. Praha: Nakladatelství Vitalis, 2004, s. 46. ISBN 80-7253-150-6.

⁴⁷⁰ Tamtéž, s. 48.

⁴⁷¹ Státní okresní archiv Český Krumlov, fond Městský úřad Horní Planá, 1990–2003, kronika obecní, Obecní kronika Horní Planá. *Digitální archiv: Státní oblastní archiv v Třeboni* [online]. [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/DA?doctree=1kfoho&menu=3&id=1698&page=18>

⁴⁷² Tamtéž.

Stifterův pomník ve Frymburku

Jihočeská obec Frymburk se v první polovině 19. století stalo svědkem milostného vzplanutí mezi Adalbertem Stifterem a dcerou zámožného obchodníka Franziskou Greiplovou. Byť tato láska nebyla prosta komplikací a Stifter nikdy nepojal Fanny za manželku, k jejímu rodnému městu se neobrátil zády a po celý zbytek života na ně v dobrém vzpomínal, protože mu připomínalo jeho nerozhodné a přece krásné mládí.

Frymburk se Stifterovi stal dokonce inspirací pro jeho literární i výtvarnou tvorbu.⁴⁷³ Především obrazem *Frymburk se zříceninou Vítkova Hrádku* zajistil Stifter tomuto malému městu mezinárodní věhlas. Není proto divu, že ve Frymburku byl vybudován Stifterův pamětní kámen. Stalo se tak na začátku 20. století. Vídeňský sochař Hans Rathausky vytvořil v roce 1902 bronzový reliéf Adalberta Stiftera, který byl následně umístěn na uměle navržený násep z šumavských kamenů.⁴⁷⁴ Toto Rathauskyho dílo však v dalších letech změnilo své místo. Instalováno bylo totiž na podstavec, kde původně stála socha císaře Josefa II.⁴⁷⁵ Ani tam však dlouho nesetrval. Po roce 1945 padl za oběť protiněmeckým náladám snad jen proto, že na něm vyobrazený Adalbert Stifter psal o svém rodném kraji německy. V současnosti však reliéf opět zdobí pamětní kámen v parku na náměstí.⁴⁷⁶ Navrátil se tak na své původní místo.

⁴⁷³ JELÍNEK, Petr a Lenka HŮLKOVÁ. *Horní Planá a okolí*. Horní Planá: Vydavatelství a nakladatelství srdce Vltavy, 2011, s. 39. ISBN 978-80-902738-3-2.

⁴⁷⁴ Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*

⁴⁷⁵ *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-02-12]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: <http://www.kohoutikriz.org/priloha/hartz.php>

⁴⁷⁶ SCHUSSER, František. Procházka parkem ve Frymburku. *Český Krumlov: Oficiální informační systém* [online]. Sdružení Oficiálního informačního systému Český Krumlov, 2001 [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.cz/cz1250/region/histor/i_propar.htm

Stifterův obelisk nad Plešným jezerem

Adalbert Stifter byl okouzlen mohutnou skalní stěnou tyčící se nad Plešným jezerem. Byť na gymnáziu v Kremsmünsteru prošel důkladným studiem v duchu osvíceneckých tradic, na místě položeném pod nejvyšším bodem Šumavy spatřoval cosi lákavě tajemného. „*Když jsem sedával na těchto březích, často mě napadala jedna a táž myšlenka: že se tu na mne dívá strašidelné oko přírody – černé jako havran -, na něm se klene čelo a obočí skal, lemují je řasy temných jedlí – a v něm nehybná voda jako zkamenělá slza.*“⁴⁷⁷ Plešné jezero a vrchol Plechý proto učinil hlavním dějištěm svého díla Hvozd. Navždy tak do detailů zachytil tehdejší podobu těchto míst, čímž učinil velkou službu budoucím generacím. Lidské zásahy jako například stavba Lipenské vodní nádrže totiž značně pozměnily výhledy do krajiny. Kůrovci navíc na přelomu 20. a 21. století způsobili rozsáhlé úbytky lesního porostu.

Velkou změnu pro skalisko chránící Plešné jezero znamenalo vybudování Stifterova monumentálního pomníku. Odvážná myšlenka vzešla od Spolku Němců z jižních Čech, který byl založen ve Vídni rok po smrti Adalberta Stiftera.⁴⁷⁸ Nejvíce aktivity v tomto ohledu projevoval viceprezident spolku, učitel pocházející z Frymburku, Jordan Kajetán Markus, který dokonce zamýšlel Stiftera přivést zpět do jeho rodného kraje. Chtěl Stifterovo tělo exhumovat z lineckého hřbitova a nechat je pohřbít na břehu Plešného jezera. Celý hvozd měl být Stifterovým náhrobkem, lesní květiny jeho umrlčím věncem a jezerní stěna jeho pomníkem. Tento čin ale nebyl uskutečněn.⁴⁷⁹ Ani další nápad jak na Plešném jezeře uctít Stifterovu památku nebyl skromný. Podle něj měl být na strmé jezerní stěně vytesán citát ze Stifterových spisů v podobě pamětní desky. Aby písmena bylo možné přečíst, měla dosahovat až dvou metrů.⁴⁸⁰ K tvorbě tohoto pomníku nedošlo kvůli přílišné náročnosti. K práci bylo totiž zapotřebí vysoké lešení.⁴⁸¹ Návrh, který nakonec zvítězil, se sice jevil jako nepřijatelnější, vzhledem k terénu však jeho provedení nebylo jednoduchou záležitostí. Dne

⁴⁷⁷ STIFTER, Adalbert. *Hvozd*. České Budějovice: Růže, 1968.

⁴⁷⁸ JAGR, Stanislav. *Historie městyse Horní Planá a přifařených vesnic: Bližší Lhota s Prámskými Dvory, Další Lhota, Hůrka, Jelm, Jenišov, Karlovy Dvory, Maňava, Pihlov, Skelná Hut', Zadní Hamr a družebních obcí Ulrichberg v Rakousku, Neureichenau v SRN*. Horní Planá: Město Horní Planá, 1995.

⁴⁷⁹ Tamtéž.

⁴⁸⁰ Stavba Stifterova pomníku nad Plekenštejnským jezerem: Podle vypravování starého Saumera. *TRADICE*. České Budějovice: Svaz českých úředníků a zřízců knížete ze Schwarzenberku, 1936, (1).

⁴⁸¹ Tamtéž.

12. března 1876 oznámily *Linecké noviny* že Výbor Stifterova pomníku ve Vídni definitivně rozhodl o zřízení Stifterova pomníku na jezerní stěně, a to o obelisku vysokém patnáct metrů, který se bude tyčit nad šumavskými hvozdy.⁴⁸² Aby práce na pomníku mohly vůbec začít, bylo nutné sehnat dostatek financí. Dle odhadů rozpočet na stavbu činil 1600 zlatých. Mezi dárci vynikl z Českých Budějovic pocházející pražský velkopřůmyslník Adalbert Svobodný, který na pomník dal 300 zlatých.⁴⁸³

Samotná stavba obelisku je symbolem šumavské zarputilosti a úcty k velkému spisovateli Adalbertu Stifterovi. Kdyby Stifter mohl být sám přítomen oněm náročným pracím, jistě by ho odhodlání a spolupráce tvůrců pomníku inspirovala k sepsání nového díla, nejlépe výchovného románu. Práce byla svěřena Josefu Palečkovi. Na pomoc si vzal pouze čtyři muže. Všichni včetně Palečka pocházeli z Jeleních vrchů.⁴⁸⁴ V této osadě, založené v čase stavby Schwarzenberského plavebního kanálu, žil už Palečkův otec. Působil totiž jako knížecí dřevorubecký mistr a dokonce jako dozorce nad plavbou kanálem. Původně však nejspíš pocházel z nějaké jazykově české krajiny, protože němčinu příliš neovládal.⁴⁸⁵ K Šumavě ovšem přilnul a ne jinak tomu měl i jeho syn. Lidi žijící v okolí plavebního kanálu totiž hluboké lesy, které je obklopovaly, živily. S fyzicky náročnou prací se setkávaly denně. Není proto s podivem, že se pět místních mužů s příslibem lákavé finanční odměny aktivně pustily do nelehké stavby pomníku velkému opěvovateli Šumavy. Josef Paleček dostal za postavení pomníku 1500 zlatých a vyplácel ostatním mzdu 1 zlatý denně. To byl v době, kdy vecka černého chleba stála 10 krejcarů, velice dobrý výdělek.⁴⁸⁶

Josef Paleček, Jan Saumer, Josef Schröder, František Saumer a František Stiny započali práce v květnu roku 1876. Předtím však museli na místo snést všechno potřebné nářadí. Přinesli si sekery, pily, dláta, motyky, kladiva a připravili si dřevo na lešení, které daroval kníže Schwarzenberk.⁴⁸⁷ Část zmíněného náčiní pak poprvé využili při stavbě příbytku, aby se na noc nemuseli vždy vracet domů. Uprostřed chaty měli otevřený oheň a kolem ohně si pořídili

⁴⁸² JAGR, Stanislav. *Historie městysu Horní Planá a přífařených vesnic: Bližší Lhota s Prámskými Dvory, Další Lhota, Hůrka, Jelma, Jenišov, Karlovy Dvory, Maňava, Pihlov, Skelná Hut', Zadní Hamr a družebních obcí Ulrichberg v Rakousku, Neureichenau v SRN*. Horní Planá: Město Horní Planá, 1995.

⁴⁸³ Tamtéž.

⁴⁸⁴ Tamtéž.

⁴⁸⁵ Stavba Stifterova pomníku nad Plekenštejnským jezerem: Podle vypravování starého Saumera. *TRADICE*. České Budějovice: Svaz českých úředníků a zřízenců knížete ze Schwarzenberku, 1936, (1).

⁴⁸⁶ JAGR, Stanislav. *Historie městysu Horní Planá a přífařených vesnic: Bližší Lhota s Prámskými Dvory, Další Lhota, Hůrka, Jelma, Jenišov, Karlovy Dvory, Maňava, Pihlov, Skelná Hut', Zadní Hamr a družebních obcí Ulrichberg v Rakousku, Neureichenau v SRN*. Horní Planá: Město Horní Planá, 1995.

⁴⁸⁷ Tamtéž.

postele ze dřeva, vystlané chvojím.⁴⁸⁸ Jedním z nejnáročnějších úkolů bylo přemístění žulových kamenů vhodných k použití. Za základ obelisku sice použili balvan, který na jezerní stěně už stál.⁴⁸⁹ Další vhodné kameny však našli ve vzdálenějším okolí. S největším z použitých kamenů, který získali na hranici revíru Jeleních vrchů s Novým Údolím⁴⁹⁰, však první den pohnuli pouze o padesát centimetrů⁴⁹¹. Aby zakázku splnili v rozumném čase, museli vymyslet rychlejší způsob, jak kámen dostat na místo. Vytvořili si proto dřevěné koleje, po kterých balvan valili. I tak jim to trvalo celých šestnáct dní.⁴⁹² Na místě pak bylo zapotřebí kameny náležitě opracovat a poté pak jeden k druhému podle návrhu vídeňského architekta Jindřicha rytíře Ferstela⁴⁹³ přitesat. Usilovnou práci přerušilo jen neúprosité zimní období. V roce 1877 muži bloky vyspárovali a vytesali čtyři německé nápisy. Na straně orientované k jezeru je napsáno, kdy byl pomník postaven. Zatímco na průčelní straně se skví nápis: „*A. Stifterovi, básníkovi Hvozdu*“. Levý bok vzato od průčelní strany zdobí citát ze Stifterovy povídky *Hvozdu*, který v překladu zní: „*Na tomto trávníku, u této vody, tepe srdce lesa.*“ Levá strana obelisku připomíná Stifterovu básnickou tvorbu: „*Ležíc ve vysoké trávě, dívám se toužebně po skalní stěně*“.

Před ukončením prací na pomníku, bylo ještě zapotřebí upravit vyhlídkovou plošinu, pod kterou vytesal každý dělník do skály počáteční písmena svého jména.⁴⁹⁴ Jedny iniciály však na základním kameni vyhlídkového můstku chybí. Závěrečných prací se totiž už neúčastnil Josef Paleček.⁴⁹⁵

⁴⁸⁸ Stavba Stifterova pomníku nad Plekenštejnským jezerem: Podle vypravování starého Saumera. *TRADICE*. České Budějovice: Svaz českých úředníků a zřízenců knížete ze Schwarzenberku, 1936, (1).

⁴⁸⁹ JAGR, Stanislav. *Historie městyse Horní Planá a přifařených vesnic: Bližší Lhota s Prámskými Dvory, Další Lhota, Hůrka, Jelm, Jenišov, Karlovy Dvory, Maňava, Pihlov, Skelná Hut', Zadní Hamr a družebních obcí Ulrichberg v Rakousku, Neureichenau v SRN*. Horní Planá: Město Horní Planá, 1995.

⁴⁹⁰ Nové Údolí je název zaniklé dřevařské osady na Šumavě.

⁴⁹¹ Stavba Stifterova pomníku nad Plekenštejnským jezerem: Podle vypravování starého Saumera. *TRADICE*. České Budějovice: Svaz českých úředníků a zřízenců knížete ze Schwarzenberku, 1936, (1).

⁴⁹² Tamtéž.

⁴⁹³ SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999.

⁴⁹⁴ JAGR, Stanislav. *Historie městyse Horní Planá a přifařených vesnic: Bližší Lhota s Prámskými Dvory, Další Lhota, Hůrka, Jelm, Jenišov, Karlovy Dvory, Maňava, Pihlov, Skelná Hut', Zadní Hamr a družebních obcí Ulrichberg v Rakousku, Neureichenau v SRN*. Horní Planá: Město Horní Planá, 1995.

⁴⁹⁵ Stavba Stifterova pomníku nad Plekenštejnským jezerem: Podle vypravování starého Saumera. *TRADICE*. České Budějovice: Svaz českých úředníků a zřízenců knížete ze Schwarzenberku, 1936, (1).

Slavnostní odhalení téměř patnáctimetrového obelisku se uskutečnilo dne 26. srpna 1877.⁴⁹⁶ Okolí Plešného jezera na jeden den pozbylo svého klidu. Poblíž tiché vodní hladiny se hlučně bavili účastníci ve chvojím krytých výčepech, které nabízely občerstvení a posilnění v jakémkoliv množství. Na vyhlídkové plošině u pomníku přednesl Jordan Kajetán Markus slavnostní projev.⁴⁹⁷ Nechyběli ani dělníci. Ti tehdy jako projev díky obdrželi velký sud piva. Svůj úspěch pak pod obeliskem zapíjeli celý týden.⁴⁹⁸ Společné zážitky je navždy už pojily. Na místo, kde strávili rok svého života, se pravidelně vraceli. A když některý z nich zemřel, tak vystoupil Franz Saumer k pomníku a vybarvil černě počáteční písmena jeho jména, která vytesali do skály pod vyhlídkou. Protože ale všechny své spolupracovníky přežil, zůstaly jeho iniciály FS nezačerněné.⁴⁹⁹

Plešné jezero v současnosti bezpochyby patří k turisticky oblíbeným šumavským místům. K pomníku, který byl celá desetiletí turisticky nepřístupný, vede značená stezka.⁵⁰⁰ Díky obelisku, monumentálně se tyčícímu na výběžku skalní stěny ve výšce 1311 metrů nad mořem⁵⁰¹, získává Adalbert Stifter i téměř 150 let po své smrti v místech, která po celý život obdivoval, stále nové čtenáře.

⁴⁹⁶ JAGR, Stanislav. *Historie městyse Horní Planá a přífařených vesnic: Bližší Lhota s Prámskými Dvory, Další Lhota, Hůrka, Jelm, Jenišov, Karlovy Dvory, Maňava, Pihlov, Skelná Huť, Zadní Hamr a družebních obcí Ulrichberg v Rakousku, Neureichenau v SRN*. Horní Planá: Město Horní Planá, 1995.

⁴⁹⁷ Tamtéž.

⁴⁹⁸ Tamtéž.

⁴⁹⁹ Tamtéž.

⁵⁰⁰ JELÍNEK, Petr a Lenka HŮLKOVÁ. *Horní Planá a okolí*. Horní Planá: Vydavatelství a nakladatelství srdce Vltavy, 2011, s. 40. ISBN 978-80-902738-3-2.

⁵⁰¹ Tamtéž., s. 40.

Expozice poblíž česko-německo-rakouského pomezí

Rodiště Adalberta Stiftera leží v jižním cípu Čech uvnitř pohoří Šumava. Z Horní Plané není ani dnes daleko do lesa. Za Stifterova života byly lesy navíc o dost hlubší. Stifter jimi procházel nevnímaje, kdy přesně překročil hranici mezi jižními Čechami, Horními Rakousy a Bavorskem. Těšil se především z krásy panenské přírody, která ho obklopovala. V užším slova smyslu lze za Stifterův rodný kraj považovat pouze okolí rodného města. V tom širším však do spisovatelova kraje spadá jak celá Šumava, tak i její německý protějšek Bavorský les. Podle tohoto náhledu pak Památník Adalberta Stiftera není jediná instituce, která spisovatelů v jeho milovaném prostředí vytvořila expozici. Na Adalberta Stiftera vzpomínají rakouské obce Ulrichsberg a Schwarzenberg am Böhmerwald. Bavorsko se pyšní moderní expozicí ve statku Rosenberger Gut nacházejícím se v obci Neureichenau.

Rakouská obec Ulrichsberg má expozici věnovanou Adalbertu Stifterovi umístěnou v místním kulturním domě. „*Heimat- und Kulturhaus*“, jak se instituce oficiálně nazývá, se nachází přímo na náměstí. Má tedy strategickou polohu. Přehlédnout ho takřka není možné. Adalberta Stiftera v domě připomíná pouze jedna světnice, což koresponduje s názvem expozice „*Adalbert Stifter Stube*“. Byť je tato místnost velmi malá, využita je na sto procent. Žádná ze stěn není holá. Kolem dokola jsou rozmístěné dřevěné vitríny, jedna výstavní skříň stojí dokonce uprostřed pokoje. Návštěvníkům je sice ponecháno velmi málo prostoru, na druhou stranu je jim nabídnut výjimečný kulturní zážitek. Na jednom místě se člověk může seznámit se Stifterovým životním osudem, s tituly jeho literárních děl a částečně i s jeho výtvarnou tvorbou. Nechybí Stifterovy podobizny, fotografie, snímky zobrazující nejznámější Stifterovy pomníky, či dokonce Stifterovo parte. Expozice nezapomíná ani na historii města Horní Planá. Expozice „*Adalbert Stifter Stube*“ se sice neřídí moderními muzejními trendy, na druhou stranu snadněji tak představuje návštěvníkům dobu 19. století, která byla Stifterovi vlastní. Expozici v roce 2006 trefně zhodnotil jeden z návštěvníků, když do návštěvní knihy trefně napsal: „*Klein aber fein.*“⁵⁰²

Adalbert Stifter navštívil obec Schwarzenberg am Böhmerwald mnohokrát. Většinou se tam zastavil, když cestoval na statek Rosenberger Gut.⁵⁰³ Celkem třikrát ho navíc do

⁵⁰² Heimat- und Kulturhaus Ulrichsberg, Adalbert Stifter Stube

⁵⁰³ Stiftermuseum und Heimathaus Schwarzenberg am Böhmerwald, expozice Schwarzenberg und das Dreiländereck im Leben und Werk Adalbert Stifters

Schwarzenbergu zavedly povinnosti zemského školního inspektora. V letech 1854, 1855 a 1860 totiž prováděl inspekci na tamější farní škole.⁵⁰⁴ V současnosti v budově bývalé školy sídlí regionální muzeum zaměřené především na Adalberta Stiftera. Jeho hlavní expozice nazývající se „*Schwarzenberg und das Dreiländereck im Leben und Werk Adalbert Stifters*“ je nainstalovaná v prvním patře domu. Stifterovy citáty však zdobí i zdi podél schodiště. Expozice ve Schwarzenbergu nabízí v podstatě stejné informace jako Stifterův pokoj v Ulrichsbergu. Rozdíl v těchto dvou výstavách je však v celkovém pojetí. Expozice ve Schwarzenbergu působí moderněji. Adalbert Stifter se představuje návštěvníkům ve dvojí podobě. Vedle posmrtné masky je totiž nainstalován virtuální hologram vyrobený v Bamberku podle předlohy portrétu Ludwiga Angerera⁵⁰⁵, který znázorňuje Stiftera ještě coby zdravého statného muže. Expozice je výjimečná především co se výtvarného a prostorového řešení týká. Uprostřed jedné z výstavních místností stojí tři sloupy, které slouží jako informační panely. Každý z nich má jinou barvu. Žlutá barva symbolizuje Stifterův život, modrá barva je spojena s jeho literárním dílem a červená barva představuje Stiftera jako malíře. Expozice ale neopomíná ani na Stifterovu funkci zemského školního inspektora. Návštěvníci si mohou prohlédnout mapu, ve které jsou zaznamenány Stifterovy služební cesty. Protože je budova muzea umístěna na kopci, z jejích oken je úchvatný pohled do okolí. Při dobré viditelnosti je vidět přímou čarou tři kilometry vzdálený statek Rosenberger Gut.

Vrchy Plechý a Třístoličník se často stávaly cílem Stifterových výletů. Spisovatel je zdolával s rozvahou, nepospíchal, měl tak čas na vnímání přírody, která ho obklopovala. Jižně od obou vrcholů se už za Stifterova života rozkládala osada zvaná Lackenhäuser a v ní rozlehlý statek rodiny Rosenbergerových. V současnosti je Lackenhäuser součástí bavorské obce Neureichenau. Protože Stifterovo putování krajinou často trvalo i několik dní, sestupoval dolů do osady, aby se tam posilnil v hostinci Rosenbergerových. Z častých návštěv se zrodilo Stifterovo přátelství s celou rodinou, obzvláště pak se synem statkáře Matthiase Franzem Xaverem.⁵⁰⁶ Poté, co Stifter žil ve Vídni a následně v Linci, nemohl se již pravidelně procházet hlubokými lesy svého rodného kraje. V roce 1855 se však na Rosenbergerův statek vrátil.⁵⁰⁷ Jeho ošetřující lékař mu totiž doporučil zdravotní dovolenou. Franz Xaver

⁵⁰⁴ Stiftermuseum und Heimathaus Schwarzenberg am Böhmerwald, expozice *Schwarzenberg und das Dreiländereck im Leben und Werk Adalbert Stifters*

⁵⁰⁵ Tamtéž.

⁵⁰⁶ Museum im Rosenberger Gut Neureichenau, expozice *Stifter und der Wald*

⁵⁰⁷ Tamtéž.

Rosenberger svého známého ubytoval v prvním patře domu nad obchodem.⁵⁰⁸ Stifterovi se v těchto obytných místnostech zalíbilo. Na statek se začal opakovaně vracet. Dovolenu tam strávil v letech 1856, 1860, 1862 a 1863. V roce 1864 a 1865 přijel také, avšak v té době byl již vážně nemocný. Přesto usilovně pracoval na svém románu *Vítek*. Naposledy na místo, které pro něj bylo téměř druhým domovem, zavítal v roce 1866.⁵⁰⁹ O čas strávený v Bavorském lese se nijak neošidil. Jeho pobyt trval celé tři měsíce. Když se chtěl pak v listopadu vrátit do Lince, sněhová bouře pozdržela jeho návrat.⁵¹⁰ Jako kdyby mocná příroda tušila, že ten, kdo ji opěvoval, se už nikdy nevrátí. Po smrti Stifterova přítele Franze Xavera Rosenbergera byl statek prodán. V domě poté bydleli například celníci. Mezi lety 1958 až 2004 sloužil statek jako mládežnická ubytovna. Ve Stifterových obytných prostorech však byly zřízeny pamětní místnosti.⁵¹¹ V současnosti je část statku využívána jako domov pro seniory. Rosenbergerův statek ovšem nepatří mezi opuštěná místa. Turisty sestupující z Trístoličníku láká nejen tamější restaurace, ale především moderní muzejní expozice. Prostory v patře nad bývalým obchodem si pronajala obec Neureichenau, aby tam zřídila expozici nazvanou „*Stifter und der Wald*“. Veřejnosti je toto nové muzeum ve statku Rosenberger Gut přístupno od roku 2014. Expozice není bohatá na konkrétní exponáty. Prostřednictvím informačních tabulí seznamuje v prvním patře návštěvníka ponejprv se Stifterovým životem, v půdních prostorách pak i s jeho dílem. Jednotlivé texty nutí k zamyšlení. Část z nich je dokonce zakončena otázkou. Zajímavé výtvarné zpracování nabízí červený pokoj, ve kterém jsou prostřednictvím černých siluet připomínány důležité ženy Stifterova života. Stěnu bývalého Stifterova obývacího pokoje také zdobí silueta znázorňující Stiftera, jak popíjí víno v přítomnosti svého psa Putziho. Část informačních tabulí nabízí kromě německého textu i české překlady. Návštěvníci navíc dostávají k dispozici audio průvodce, který je seznámí s expozicí přesně dle jejich časových možností.

Partnerem projektu výstavy „*Stifter und der Wald*“ je město Horní Planá. Část obrazového materiálu poskytl Památník Adalberta Stiftera a tedy i Regionální muzeum v Českém Krumlově. Na českých překladech se podílela Lenka Hůlková.⁵¹² Aby expozice mohla nést svou současnou podobu, bylo tedy zapotřebí mezinárodní spolupráce. V současnosti jsou podobné přeshraniční kontakty už zcela běžné. Po roce 1989 však musely být z velké části

⁵⁰⁸ Museum im Rosenberger Gut Neureichenau, expozice *Stifter und der Wald*

⁵⁰⁹ Tamtéž.

⁵¹⁰ Tamtéž.

⁵¹¹ Tamtéž.

⁵¹² Tamtéž.

nově zakládány, navzdory tomu, že v dobách Stifterových pojila obyvatele Bavorského lesa s obyvateli Šumavy velmi podobná mentalita, protože žili blízko sebe a hranice historických zemí jim nebyly překážkou v udržování mnohých přátelských styků. Zřízení uzavřeného hraničního pásma na začátku 50. let 20. století od sebe tyto sousedy na dlouhou dobu oddělilo. Když se hranice opět uvolnily, reakce byly potěšené, ale zároveň rozpačité. Své pocity z prvního setkání občanů Horní Plané a Ulrichsbergu trefně zachytil kronikář Viktor Pondělík. „*Tito lidé budou snad už žít spolu, i když možná ještě se spoustou problémů. Nikdo nás tady neučil, jak se sousedem žít, ani jeho jazyk řádně neznáme, což potom jeho myšlení, zvyky, kulturu. Ale začátek byl dnes a tady. A já jsem jako člověk i jako kronikář velmi rád, že jsem se toho dočkal.*“⁵¹³ V této době vládla v příhraničních oblastech především euforie. Nejinak tomu bylo 29. dubna 1990 dva kilometry jižně od Zadní zvonkové u hraničního kamene, kde se slavnostně přivítali Hornoplánští s obyvateli Ulrichsbergu.⁵¹⁴ Tehdy ještě nemohlo být nikomu jasné, jestli se podobná setkání budou konat pravidelně. Snahy o budování přátelských vztahů mezi obcemi Horní Planá, Ulrichsberg a Neureichenau dokládá zápis v hornoplánské kronice z roku 1991. „*Dne 8. února přijeli na návštěvu starosta s radními z Ulrichsbergu, na oplátku pak byli naši radní 9. května v Ulrichsbergu. Zastupitelstvo navázalo styky i s německým Neureichenau. Celé jejich zastupitelstvo přijelo 23. února, naše bylo v Neureichenau 20. dubna. Od té doby se dále navštěvují zdravotníci, Červený kříž, policie a hasiči.*“⁵¹⁵ V současnosti je díky četným společným kulturním počínům jasné, že lidé na opačných stranách hranice, jsou si mnohem bližší, než si mysleli. Pojí je totiž společná minulost.

⁵¹³ Státní okresní archiv Český Krumlov, fond Městský úřad Horní Planá, 1990–2003, kronika obecní, Obecní kronika Horní Planá. *Digitální archiv: Státní oblastní archiv v Třeboni* [online]. [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/DA?doctree=1kfoho&menu=3&id=1698&page=18>

⁵¹⁴ Tamtéž.

⁵¹⁵ Tamtéž.

Závěr

V roce 1848 pocítil Adalbert Stifter zármutek ze stavu tehdejší společnosti. Revoluční události ho utvrdily v přesvědčení, že spása lidstva spočívá v celostním všeobecném vzdělání. Tyto své myšlenky se snažil uplatnit i v praxi, když působil coby zemský školní inspektor. Byť se zapříčinil o mnoho dobrého, co se zlepšení kvality vzdělání na venkovských školách týká, nepodařilo se mu v jeho době lidstvo změnit tak, jak by si dozajista přál. Ani 20. století nepřineslo takový pokrok k humanitě, jaký si Stifter představoval. Naopak těchto sto let bylo bohatých na momenty protivící se lidskosti. Druhá šance učinit lidi lepšími, se Stifterovi však přeci jen naskytlá. Když započaly první snahy o napravení pokřivených česko-německých vztahů, ukázal se nad národy povznesený Stifter být tou pravou autoritou, a to i přesto, že v té době mohl působit už jen prostřednictvím svého bohatého díla.

Cíl mé diplomové práce, kterým bylo zmapovat vývoj péče o odkaz Adalberta Stiftera v jeho rodném kraji, se mi podařilo naplnit. V práci jsem popsala všechny památky, výstavy, expozice a konference věnované Adalbertu Stifterovi. V jejich vyhledávání mi velmi pomohli zaměstnanci Regionálního muzea v Českém Krumlově Mgr. Ivan Slavík a Lenka Hůlková. Oba se řadí k příznivcům Stifterova díla a tudíž na mnoha akcích připomínajících tohoto hornoplánského rodáka se i sami podíleli. Nevynechala jsem ani stále expozice v Horním Rakousku a Bavorsku, kde mě taktéž přivítali velmi milí a obětaví kustodi. Úspěch Adalberta Stiftera jakožto spojovacího článku mezi Čechy, Němci a Rakušany spočívá v jeho díle. Prostřednictvím něj si vychoval své následovníky, kteří pohlížejí na svět stejnými očima. Tito lidé věří stejně jako Stifter v sílu lidství a možnost vzájemného porozumění pak připravují na základě přeshraniční spolupráce ony úspěšné mezinárodní kulturní projekty nesoucí Stifterovo jméno. Při zpracování své práce jsem se přesvědčila, že jednotlivé výstavy, expozice, konference a dokonce i pomníky podporují česko-německo-rakouský dialog už jen proto, že k němu nabízejí vhodný prostor. Například mezinárodní symposium o Adalbertu Stifterovi konané v Českém Krumlově Čechy, Němce i Rakušany doslova přivedlo pod jednu střechu. Z vlastní zkušenosti navíc vím, že zájemci o dílo Adalberta Stiftera si vždycky mají co říct. I když jsem Lenku Hůlkovou a Mgr. Ivana Slavíka poznala až v době, kdy jsem se začala věnovat tématu své práce, rozhovory s nimi byly vždy velmi příjemné a především přínosné.

Do města Horní Planá jezdím už od svého dětství. Až díky přípravě své diplomové práce jsem se však detailněji seznámila s významným rodákem obce Adalbertem Stifterem. Tento spisovatel 19. století mě prostřednictvím svého díla natrvalo ovlivnil. Šumavské lesy pro mě budou mít vždy určitou nadhodnotu. Stifterovy literární práce nabízejí v současné uspěchané

době tolik potřebný klid. Navíc prostřednictvím podrobných popisů krajiny učí Stifter svého čtenáře trpělivosti a také ohleduplnosti k všemu živému.

Přínos své práce vidím především v tom, že se mi podařilo nashromáždit potřebné materiály a potvrdit tak domněnku, že myšlenky Adalberta Stiftera zachované v jeho dílech mají skutečně pozitivní dopad na česko-německo-rakouské vztahy. Byť mnohé výstavy, či expozice věnované Stifterovi vznikly relativně nedávno, nebude jistě dlouho trvat a i ony se stanou úspěšnou minulostí. Pokud totiž bude o odkaz Adalberta Stiftera nadále tak starostlivě pečováno, do popředí se dostanou nové možná i modernější projekty věnované tomuto nenahraditelnému spisovateli šumavských hvozdů.

BIBLIOGRAFIE

Archivní prameny:

- Archiv spolku Centrum Adalberta Stiftera / ADALBERT – STIFTER – ZENTRUM, Stanovy spolku
- JELÍNEK, Petr a Filip LÝSEK. *Statistika návštěvnosti Regionálního muzea Český Krumlov (1990 – 2014)*, Archiv Regionálního muzea Český Krumlov
- Spolek pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě. *Obnova Stifterova parku na Dobré Vodě v Horní Plané*. Archiv Spolku pro obnovu a rozvoj Stifterova parku na Dobré Vodě
- Státní oblastní archiv Třeboň – oddělení Třeboň, fond Sběrka matrik Jihočeského kraje, 1587–1949 (1952), inv. č. 1617. *Digitální archiv: Státní oblastní archiv v Třeboni* [online]. [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/3694/60>
- Státní okresní archiv Český Krumlov, fond Městský úřad Horní Planá, 1990–2003, kronika obecní, Obecní kronika Horní Planá. *Digitální archiv: Státní oblastní archiv v Třeboni* [online]. [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/DA?doctree=1kfoho&menu=3&id=1698&page=18>
- Státní okresní archiv Český Krumlov, fond MNV Horní Planá, MNV – 13, kart. 11, sign. IV/3, inv. č. 21.
- Státní okresní archiv Český Krumlov, fond Městský národní výbor Horní Planá, (1938) 1945–1990 (1991), kronika obecní, *Pamětní kniha*. *Digitální archiv: Státní oblastní archiv v Třeboni* [online]. [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/DA?doctree=1kfoho&menu=3&id=200129&page=1>

Stálé expozice a sezónní výstavy:

- Heimat- und Kulturhaus Ulrichsberg, Adalbert Stifter Stube
- Museum im Rosenberger Gut Neureichenau, expozice *Stifter und der Wald*
- Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, expozice *Adalbert Stifter a rodný kraj*

- Památník Adalberta Stiftera Horní Planá, *Hugo Rokyta: Výstava věnovaná spoluzakladateli Památníku Adalberta Stiftera* (1. 4. - 15. 13. 2014)
- Stiftermuseum und Heimathaus Schwarzenberg am Böhmerwald, expozice Schwarzenberg und das Dreiländereck im Leben und Werk Adalbert Stifters

Sborníky, doprovodné texty k výstavám a informační brožury:

- ANDERLE, Jiří, Ivan SLAVÍK, Harald LIEHMANN a Bryce BELCHER. *Vítkův Hrádek: Symbol vzájemnosti*. Vyšší brod: Občanské sdružení Vítkův Hrádek, 1999.
- *Hornoplánské rozpravy 1999: Budoucnost potřebuje kořeny - s prožitkem minulosti utvářet budoucnost*. Horní Planá: Spolek Adalbert Stifter Centrum, 2000. ISBN 80-238-5226-4.
- *Hornoplánské rozpravy 2001: Porozumění začíná v místě - příspěvek jednotlivců k (sudeto)německo-českému porozumění*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2001. ISBN 80-238-8353-4.
- *Hornoplánské rozpravy 2002: Bylo již vyměněno dostatek slov? - Zdá se být ještě mnoho nevyjasněného*". Horní Planá: Spolek Adalbert Stifter Centrum, 2003. ISBN 80-239-0149-4.
- *Hornoplánské rozpravy 1997 - 2011*. Horní Planá: Spolek Adalbert-Stifter-Centrum, 2014. ISBN 978-80-260-7413-7.
- JELÍNEK, Petr a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter: Rodný dům. Horní Planá. Šumava*. 2. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum, 1999.
- KLOSTERMANN, Karel. Vlastní životopis. In: SLAVÍK, Ivan. *Karel Klostermann a literární Šumava na přelomu 19. a 20. století*. Regionální muzeum Český Krumlov, 2007.
- LACHINGER, Johann a Ivan SLAVÍK. *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*. Linec, Český Krumlov: Adalbert Stifter Institut des Landes Oberösterreich, 2004. ISBN 80-239-1930-X.
- *Naučná stezka Adalberta Stiftera: Horní Planá*. Správa NP a CHKO Šumava, 2005.
- PRŠÍNOVÁ, Tamara. *Adalbert Stifter v českých překladech (1862 - 2004)*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2005.

- SLAVÍK, Ivan, JELÍNEK, Petr (ed.). *Adalbert Stifter: Děsivě krásný svět*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999.
- STURM, Martin. *Sanfte Sensationen: STIFTER 2005*. Linz: Amt der oö. Landesregierung, 2005.

Literatura:

- BECHER, Peter. *Adalbert Stifter: Sehnsucht nach Harmonie*. Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 2005. ISBN 3-7917-1950-5.
- HOLZINGER, Lutz. *Adalbert Stifter: Seine Welt*. Wien: Holzhausen Verlag, 2004. ISBN 3-85493-086-0.
- JAGR, Stanislav. *Historie městyse Horní Planá a přifařených vesnic: Bližší Lhota s Prámskými Dvory, Další Lhota, Hůrka, Jelm, Jenišov, Karlovy Dvory, Maňava, Pihlov, Skelná Hut', Zadní Hamr a družebních obcí Ulrichberg v Rakousku, Neureichenau v SRN*. Horní Planá: Město Horní Planá, 1995.
- JELÍNEK, Petr a Lenka HŮLKOVÁ. *Horní Planá a okolí*. Horní Planá: Vydavatelství a nakladatelství srdce Vltavy, 2011. ISBN 978-80-902738-3-2.
- ROKYTA, Hugo. *Adalbert Stifter a Čechy*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1968.
- VACULÍK, Ludvík a Peter BECHER. *Ach Stifter*. Mnichov: A1 Verlag, 1991. ISBN 3-927743-04-6.
- VOKOLEK, Václav. *Český Krumlov: Město mystické růže*. Praha: Eminent, 2015. ISBN 978-80-7281-323-0.

Umělecká literatura:

- KLOSTERMANN, Karel. *V srdci šumavských hvozdů*. Praha: Nakladatelství Jos. R. Vilímeck, 1938.
- STIFTER, Adalbert. *Vítek. Román o bojích Přemyslovců*. Praha: Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství, 1926.
- STIFTER, Adalbert. *Hvozd*. České Budějovice: Růže, 1968.

- STIFTER, Adalbert. *Kondor. Ves na pláňce*. Praha: Nakladatelství Vitalis, 2004. ISBN 80-7253-148-4.
- STIFTER, Adalbert. *Vítek*. Brno: MOBA, 2004. ISBN 80-243-1340-5.
- STIFTER, Adalbert. *Pohádky, pověsti a legendy*. Praha: Nakladatelství Vitalis, 2005. ISBN 80-7253-208-1.
- STIFTER, Adalbert. *Z kroniky našeho rodu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959.
- STIFTER, Adalbert. *Žula. Smolaři*. Praha: Nakladatelství Vitalis, 2004. ISBN 80-7253-150-6.

Internetové zdroje:

- *Adalbert Stifter Verein* [online]. ©AdalbertStifterVerein [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.stifterverein.de/cz/spolek/dejiny-spolku-adalberta-stiftera.html>
- Adalbert Stifter: Vybraná díla Adalberta Stiftera. In: *Vitalis* [online]. Praha [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: http://www.vitalis-verlag.com/vitalis_cz/index_cz.php
- *Centrum A. Stiftera: Setkávání - vzdělávání - komunikace - porozumění* [online]. Horní Planá [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.stifter-centrum.info/centrum.php>
- *Encyklopedie dějin města Brna: Ulice* [online]. Brno [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_ulice&load=5224,%204.%207.%202016
- *Hornoplánské listy* [online]. Horní Planá, 2016, **XXVI**(293) [cit. 2016-03-20].
- *Kohoutí kříž: šumavské ozvěny* [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2016 [cit. 2016-02-05]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: <http://www.kohoutikriz.org/>
- MÁCHA, Karel Hynek. *Romány a povídky: Večer na Bezdězu* [online]. Praha: Laichter, 1906 [cit. 2016-07-05]. Dostupné z: https://web2.mlp.cz/koweb/00/03/42/59/04/vecer_na_bezdezu.pdf
- *Měsíčník: Bulletin Regionálního muzea v Českém Krumlově* [online]. Český Krumlov, 2003, **XII**.(11) [cit. 2016-06-05]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.cz/cz1250/aktual/mesto/t_mesovm112003.htm

- *Měsíčník: Bulletin Regionálního muzea v Českém Krumlově* [online]. Český Krumlov: Regionální muzeum v Českém Krumlově, 2005, **XIV**(4) [cit. 2016-07-15]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.cz/data/aktual/mesto/MRM_04_2005.pdf
- *Měsíčník: Bulletin Regionálního muzea v Českém Krumlově* [online]. Český Krumlov: Regionální muzeum v Českém Krumlově, 2005, **XIV**(6) [cit. 2016-06-05]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.cz/data/aktual/mesto/MRM_04_2005.pdf
- NEDVĚD, Pavel. Klostermannové. In: *Občanské sdružení Karel Klostermann - spisovatel Šumavy* [online]. Srní: Občanské sdružení Karel Klostermann [cit. 2016-07-05]. Dostupné z: <http://klostermann.wz.cz/texty/klostermannove.html>
- SCHUSSER, František. Procházka parkem ve Frymburku. *Český Krumlov: Oficiální informační systém* [online]. Sdružení Oficiálního informačního systému Český Krumlov, 2001 [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.cz/cz1250/region/histor/i_propar.htm
- Stanovy občanského sdružení: Karel Klostermann – spisovatel Šumavy. In: *Občanské sdružení Karel Klostermann - spisovatel Šumavy* [online]. Srní: Občanské sdružení Karel Klostermann [cit. 2016-07-05]. Dostupné z: <http://klostermann.wz.cz/texty/klostermannove.html>
- Stifterova stezka. *Národní park. Chráněná krajinná oblast Šumava: Resort životního prostředí* [online]. Národní park Šumava, ©2008-2016 [cit. 2016-07-15]. Dostupné z: <http://www.npsumava.cz/cz/1443/705/clanek/ns-stifteruv-okruh/>
- *Rodopisná revue on-line* [online]. 2012, **14**(3) [cit. 2016-07-15].
- *Veřejný rejstřík a Sběrka listin* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, ©2012-2015 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma?nazev=BOHEMIA-KOMUNIKATION+s.r.o.&ico=>

Odborné texty

- JELÍNEK, Petr. *Hugo Rokyta*. Archiv Regionálního muzea v Českém Krumlově
- NOVÁKOVÁ, Radka. *Vývoj překladatelských metod na překladech novely Der Hochwald A. Stiftera*. Praha, 2014. Diplomová práce. Filozofická fakulta, Ústav translatologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Tomáš Svoboda, Ph.D.
- HŮLKOVÁ, Lenka. *Muzejnictví v Horní Plané. Soukromý archiv autorky*

- HŮLKOVÁ, Lenka. *Narozeninové pohlednutí ze Stifterova památníku*. Soukromý archiv autorky
- HŮLKOVÁ, Lenka. Památník-rodný dům Adalberta Stiftera čp. 21 v Horní Plané. In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013*. Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.
- SLAVÍK, Ivan. *Úvodní řeč: Adalbert Stifter – Děsivě krásný svět*. Znojmo: Jihomoravské muzeum, 1998. Soukromý archiv autora
- In. *Lidová architektura - obnova a využití památek: sborník z konference, Hoslovice, 2. 10. -3. 10. 2013*. Jihočeský kraj, 2014. ISBN 8087520092.
- Zálaha, Jiří: Konec Stifterova smrku v Horní Plané, In: CHOŠ Zpravodaj č. 12 1971, 45

Rozhovory:

- Rozhovor s Mgr. Ivanem SLAVÍKEM, Český Krumlov 7. 7. 2015
- Rozhovor s Mgr. Ivanem SLAVÍKEM, Český Krumlov 8. 3. 2016
- Rozhovor s Lenkou HŮLKOVOU, Horní Planá 15. 7. 2015
- Rozhovor s Lenkou HŮLKOVOU, Horní Planá, 3. 7. 2016

Novinové články:

- PAVEL, Jakub, *Památník Adalberta Stiftera v Horní Plané*. Zprávy památkové péče, Archiv Regionálního muzea Český Krumlov
- Stavba Stifterova pomníku nad Plekenštejnským jezerem: Podle vypravování starého Saumera. *TRADICE*. České Budějovice: Svaz českých úředníků a zřízců knížete ze Schwarzenberku, 1936, (1).

Textová příloha

Text 1: Názvy děl Adalberta Stiftera

Názvy děl Adalberta Stiftera

- *Brigita – Brigita*
- *Cornelie / Cornelie, Kondor*
- *Das Heidedorf - Vesnička na suchopáru / Ves na pláňce / Horní Planá*
- *Der Bergkristall – Křišťál / Horský křišťál*
- *Der Hagestolz - Starý mládenec*
- *Der Hochwald / Vysoký les, Hvozd*
- *Der Nachsommer - Pozdní léto*
- *Der Waldgänger – Lesní poutník*
- *Die drei Schmiede ihres Schicksals - Každý je štěstí svého strůjcem / Tři strůjcové svého štěstí*
- *Die Mappe meines Urgroßvaters - Z kroniky našeho rodu / Paměti mého pradědečka*
- *Die Narrenburg – Hrad bláznů*
- *Die Pechbrenner – Smolaři*
- *Feldblumen - Polní květiny*
- *Granit – Žula / V srdci pralesa*
- *Nachkommenschaften – Potomci*
- *Witiko – Vítek / Vítek. Román o bojích Přemyslovců / Šumava*